

การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ตามโครงการครอบครัวอุปการะ
ของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่

จิตภา ปามคำ

ปัญหาพิเศษนี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2558

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

ใบรับรองปัญหาพิเศษ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน

ชื่อเรื่อง

การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ตามโครงการครอบครัวอุปการะ
ของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่

โดย

จิตภา ปามคำ

พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์ ดร.สถาพร แสงสุโพธิ์)

วันที่ 24 เดือน พ.ย. พ.ศ. 58

กรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์ ดร.สมคิด แก้วทิพย์)

วันที่ 24 เดือน พ.ย. พ.ศ. 58

กรรมการที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรารธนา ยศสุข)

วันที่ 24 เดือน พ.ย. พ.ศ. 58

ประธานอาจารย์ประจำหลักสูตร

(รองศาสตราจารย์ ดร.ปราโมช สีตะโกเสศ)

วันที่ 24 เดือน พ.ย. พ.ศ. 58

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุพงศ์ วาฤทธิ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 24 เดือน พ.ย. พ.ศ. 58

ชื่อเรื่อง	การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่
ชื่อผู้เขียน	นางจิตาภา ปามาคำ
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
ประธานกรรมการที่ปรึกษา	อาจารย์ ดร.สถาพร แสงสุโพธิ์

บทคัดย่อ

การศึกษาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ในโครงการฯ 2) เพื่อศึกษาปัญหาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะตามโครงการครอบครัวอุปการะ และ 3) เพื่อพัฒนาแนวทางในการอบรมเลี้ยงดูเด็กในโครงการฯ การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสัมภาษณ์ตัวต่อตัวและการสนทนากลุ่ม ผลการศึกษาเป็นดังนี้

สภาพการเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะตามโครงการครอบครัวอุปการะการเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ พบว่า สภาพทางกายภาพของครอบครัวอุปการะในด้านเศรษฐกิจสังคมและชุมชน มีความพร้อมเพื่อจะสนับสนุนเด็กในด้านปัจจัยสี่ที่เหมาะสมกับวัย ความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ทั้งในเรื่องอาหาร ที่อยู่ เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค เด็กมีความเป็นอยู่ดีขึ้น สามารถพึ่งตนเองได้ ส่งผลทำให้เด็กสุขภาพแข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ

การเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะด้านจิตใจ พบว่าผู้อุปการะได้สั่งสอนและส่งเสริมให้เด็กประพฤติดี มีระเบียบวินัย รู้จักควบคุมตนเอง มีความรับผิดชอบ มีการเสริมสร้างเด็กให้มีจิตใจเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ระดับหนึ่ง มีการแสดงออกทั้งกาย วาจา ใจ ในด้านความรักในสมาชิกครอบครัว มีการสอนให้รู้จักพึ่งตนเองตามความสามารถในการช่วยเหลือตนเองของเด็กแต่ละคน รวมถึงผู้อุปการะมีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กในอุปการะ

ปัญหาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ พบปัญหาหลายด้าน เช่น สถิติปัญหาของเด็กที่มีผลต่อการเรียน การคบเพื่อน การใช้โทรศัพท์ การเล่นเกมส์ ปัญหาอื่นพบและอาจส่งผลต่อพฤติกรรมบ้าง เช่น พัฒนาการตามวัยของเด็ก ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาทางด้านอารมณ์และจิตใจ และปัญหาความเจ็บป่วยของเด็ก

แนวทางในการเลี้ยงดูและการแก้ไขปัญหาในการเลี้ยงดูเด็กที่มาจากสถานสงเคราะห์ ได้แก่ การสร้างความผูกพันรักใคร่ การที่ผู้อุปการะต้องเป็นผู้มีศีลธรรมคุณธรรม และ จริยธรรมที่ดี การประพฤติปฏิบัติตนแต่ในสิ่งที่ดีงามและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก แนวทางในการการอบรมเลี้ยงดูเด็กด้านจิตใจ พบว่าผู้อุปการะควรมีการเสริมสร้างเด็กให้มีจิตใจเข้มแข็ง ฟุ้งตนเองได้ระดับหนึ่ง มีการแสดงออกทั้งกาย วาจา ใจ ในเรื่องความรักในสมาชิกครอบครัว สอนให้รู้จักฟุ้งตนเองตามความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง สร้างจิตสำนึกที่ดี การคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ในด้านสังคม พบว่าครอบครัวอุปการะควรสอนให้เด็กมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รู้รักสามัคคี รู้จักสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่าควรสอนให้เด็กรู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ เลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด และ ด้านเทคโนโลยี พบว่าควรสอนให้เด็กรู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม (ภูมิสังคม) พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์กับส่วนรวม เพื่อสร้างการอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

Title	Child Care of Foster Families in Accordance with the Foster Family Project of Baan Wiang Ping Child foster Home, Chiang Mai Province
Author	Mrs. Jidapa Pamakham
Degree of	Master of Science in Geosocial Based Sustainable Development
Advisory Committee Chairperson	Dr. Sathaporn Saengsupho

ABSTRACT

The objectives of this study were to: 1) explore child care-taking condition of foster families in the project; 2) investigate problems encountered in child care-taking of the foster families; and 3) develop a guideline for child care-taking in the project. Focus group discussion and face to face conversation were used for data collection. Results of the study revealed the following:

Child care taking condition of the foster families. It was found that the physical condition of the foster families in terms of economy, society, and environment was ready for supporting children based on the four requisites of life: food, clothing, shelter, and medicine. This could support children to have a better life and be self-reliant, resulting in good physical and spiritual health. Regarding spiritual aspect, it was found that the fosterer implanted children to be a good child with discipline and responsibility. They were enhanced to have a strong mind and can be self-reliant based on capability of each individual. Besides, the fosterers behaved themselves as a good model for their children.

Problems encountered in child care-taking of the foster family. Many problems were found such as intellect of children had an effect on learning performance, making acquaintance, telephone using, and games playing. Other problems include child development, emotional and environmental problems, and ailment.

A guideline for developing child care-taking in the project. This was based on the following: construction of affection; the fosterer must be generous and righteous; and good behavior as a model for children. It was found that the fosterers should enhance children to have

a strong mind and can be self-reliant at a particular level. Affection of children to their family members can be expressed verbally, physically and spiritually. They must be taught to be self-reliant based on their capability as well as to have consciousness and realization on common benefits. For social aspect, it was found that the fosterers should teach their children to be helpful, harmonious, united, and know to strengthen their family and community. For natural resources and environmental aspect, it was found that the fosterers should teach their children to exploit natural resources and environment wisely and carefully for a highest sustainability. For technological aspect, it was found that the fosterers should teach their children to use technology appropriately and it must be consistent with needs and environment (geo-social based). Besides, they might be taught to develop technology by making use of local wisdoms for common benefits. All of these aimed to make children live in the society happily.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะตามโครงการครอบครัวอุปการะ ของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ ครั้งนี้ ได้รับความกรุณาจากอาจารย์ ดร.สถาพร แสงสุโพธิ์ ประธานกรรมการที่ปรึกษา อาจารย์ ดร.สมคิด แก้วทิพย์ กรรมการที่ปรึกษา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรารธนา ยศสุข กรรมการที่ปรึกษา ที่กรุณาให้ความรู้ คำแนะนำ คำปรึกษา และความช่วยเหลือ สนับสนุนทุก ๆ ด้าน ตลอดจนตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดียิ่ง รวมทั้งคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ถ่ายทอดความรู้ วิทยาการตลอดระยะเวลาที่ศึกษา ส่งผลทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่าน ผู้ปกครอง ครอบครัวอุปการะ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้การช่วยเหลือเกื้อกูลให้ความร่วมมือและให้การสนับสนุนข้อมูลที่ใช้ประกอบการศึกษาวิจัยฉบับนี้

ท้ายที่สุด ขอกราบขอบพระคุณ บิดา – มารดา และสมาชิกในครอบครัว ที่ให้กำลังใจในการศึกษา และขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดเก็บข้อมูลการศึกษาในครั้งนี้ หากมีสิ่งขาดตกบกพร่องหรือผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขออภัยเป็นอย่างสูง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานศึกษาวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

จิตภา ปามาคำ
พฤศจิกายน 2558

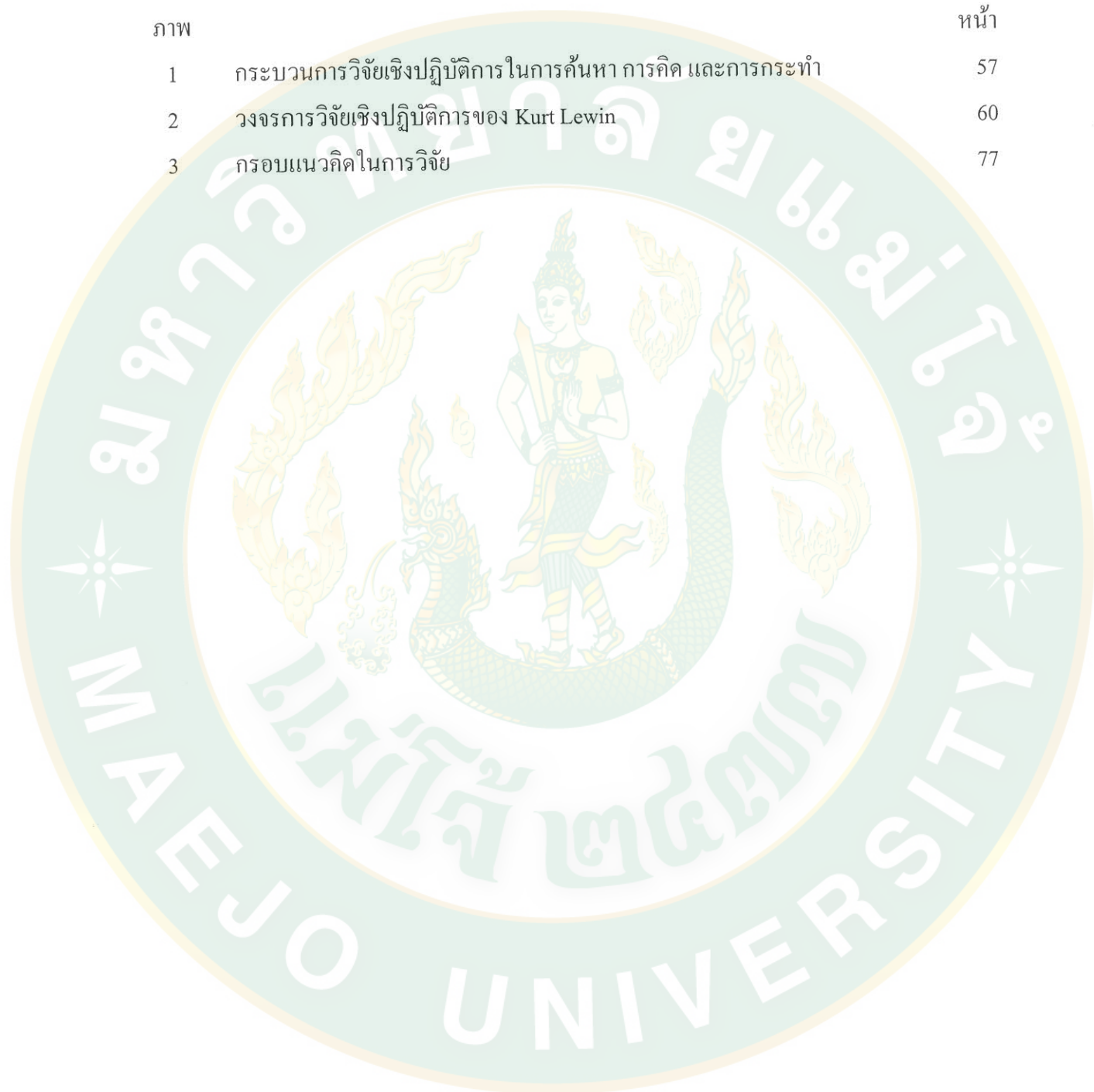
สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญภาพ	(10)
สารบัญภาพผนวก	(11)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามงานวิจัย	4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการจากการวิจัย	5
ขอบเขตการวิจัย	5
นิยามศัพท์ทั่วไป	6
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	8
แนวคิดการพัฒนาภูมิสังคม	8
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก	10
แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของผู้ปกครองและการอบรมเลี้ยงดู	17
จิตวิทยาการเลี้ยงดูเด็ก	25
สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์	30
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	36
กรอบแนวคิดการวิจัย	41
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	42
สถานที่ดำเนินการวิจัย	42
รูปแบบการวิจัย	42
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	43
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	43

	หน้า
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	44
วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	44
บทที่ 4 ผลการวิจัย	45
ส่วนที่ 1 สภาพการเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ	45
ส่วนที่ 2 ปัญหาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะตามโครงการ ครอบครัวอุปการะ	60
ส่วนที่ 3 แนวทางในการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ	63
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	69
สรุปผลการวิจัย	69
อภิปรายผลการศึกษา	71
ข้อเสนอแนะ	78
ข้อเสนอแนะการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป	79
บรรณานุกรม	80
ภาคผนวก	83
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์	84
ภาคผนวก ข หนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูล	84
ภาคผนวก ค รายชื่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูล	86
ภาคผนวก ง ภาพสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	95
ภาคผนวก จ ประวัติผู้วิจัย	101

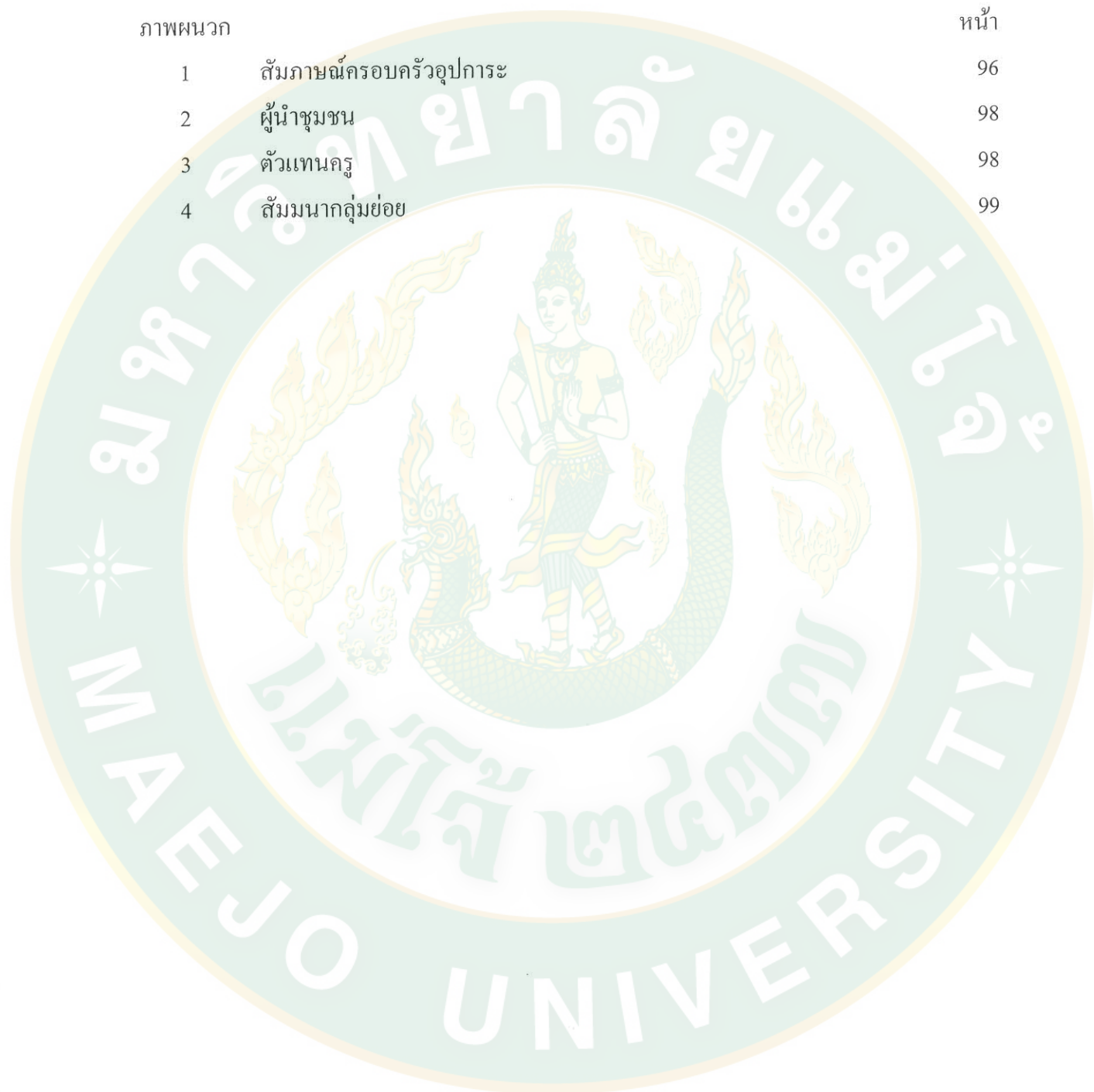
สารบัญภาพ

ภาพ		หน้า
1	กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการค้นหา การคิด และการกระทำ	57
2	วงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการของ Kurt Lewin	60
3	กรอบแนวคิดในการวิจัย	77

สารบัญภาพผนวก

ภาพผนวก		หน้า
1	สัมภรณ์ครอบครวรูปการะ	96
2	ผู้นำชุมชน	98
3	ตัวแทนครู	98
4	สัมมนากลุ่มย่อย	99

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ และความไม่สมดุลของการพัฒนาประเทศ ส่งผลทำให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ มากมายในสังคมไทย โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว ทำให้เกิดครอบครัวแตกแยก และมีการหย่าร้างสูงมากขึ้น ทำให้ครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ของตนเองได้อย่างสมบูรณ์ ครอบครัวถือเป็นสถาบันแรกในสังคมที่มีผลโดยตรงต่อการพัฒนามนุษย์ทั้งทางด้านกายภาพ อารมณ์ สติปัญญาและสังคม ซึ่งจากสถานการณ์ปัจจุบันพบว่า จำนวนเด็กที่ถูกทอดทิ้งและเด็กที่ขาดผู้อุปการะดูแลยังคงมีแนวโน้มสูงเพิ่มมากขึ้นทุกปี โดยมีเด็กเพียงบางส่วนเท่านั้นที่ได้รับการสงเคราะห์ พัฒนา และคุ้มครองสวัสดิภาพจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนทั่วประเทศ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม หรือการรับเด็กเข้ารับการดูแลแบบครอบครัวอุปการะ หรือการเข้ารับการดูแลในสถานสงเคราะห์ ในขณะที่ยังมีเด็กอีกเป็นจำนวนมากไม่สามารถเข้าถึงบริการของภาครัฐได้ซึ่งหากสถานการณ์ยังคงเป็นเช่นนี้เรื่อยไปอัตราการขยายตัวของเด็กด้อยโอกาสที่ไม่ได้รับการดูแลก็จะเพิ่มมากขึ้น และการขยายตัวของปัญหาที่จะยังคงขยายออกไปอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การหามาตรการที่เหมาะสมเพื่อลดอัตราการทอดทิ้ง การขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู และการส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมในทุกด้านจึงเป็นสิ่งที่ทุกภาคส่วนของสังคม ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน หรือภาคประชาชน ควรจะเข้ามามีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือและแบ่งเบาภาระภาครัฐ

ภูมิสังคมเป็น ความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ ทั้งทางด้านภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม ชีวภาพ วิถีชีวิต ประเพณี ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมการพัฒนามีความยั่งยืนได้ในแต่ละท้องถิ่นจำเป็นต้องคำนึงถึงความเป็นภูมิสังคมของแต่ละแห่งด้วยเป็นสำคัญเพราะภูมิสังคมแสดงถึงความเป็นรากเหง้าทั้งของภูมิประเทศและคนเป็นความหลากหลายทางชีวภาพวิถีชีวิตวัฒนธรรม เป็นต้น (ภูสิทธิ์ ชันติกุล, 2552)

การอบรมเลี้ยงดูเด็กเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เด็กมีการเจริญเติบโตและพัฒนาการอย่างองค์รวมการอบรมเลี้ยงดูครอบคลุมถึงการแนะนำสั่งสอนฝึกฝนที่มุ่งให้เด็กประพฤติดีมีระเบียบวินัยรู้จักควบคุมตนเองมีความรับผิดชอบและการดูแลเพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กทั้งกายและใจโดยมุ่งให้เด็กมีสุขภาพดีร่างกายแข็งแรงไม่มีโรคไม่พิการอารมณ์แจ่มใสสติปัญญามีความเฉลียวฉลาดและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นการที่เด็กจะเจริญเติบโตและมีพัฒนาการอย่างองค์

รวมได้นั้นขึ้นกับปัจจัยหลักสำคัญ 2 ประการคือพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมซึ่งการอบรมเลี้ยงดู นับเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของเด็ก ส่วนรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูถือได้ว่าเป็นปัจจัยทางด้าน สภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลสูงต่อพัฒนาการมนุษย์ดังที่ นกเนตร ธรรมบวร (2541: 2) กล่าวถึง พัฒนาการเด็กที่ดีว่า เริ่มต้นจากครอบครัวเด็กจะเติบโตมีคุณภาพชีวิตและบุคลิกภาพเช่นไรจะเป็น คนดีมุ่งทำประโยชน์แก่สังคมหรือจะเป็นคนด้อยสมรรถภาพสร้างปัญหาแก่ตนและสังคมส่วนหนึ่ง ย่อมขึ้นอยู่กับสภาพครอบครัวและวิธีการอบรมเลี้ยงดูจากบุคคลในครอบครัวเป็นสำคัญ เพราะ นอกจากครอบครัวจะถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรมแล้วยังทำหน้าที่ดูแลเด็กตั้งแต่แรกเกิดจน เติบโตพึ่งตนเองได้เป็นแบบอย่างที่หล่อหลอมความรู้สึกนึกคิดพฤติกรรมตลอดจนจิตสำนึกของ ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ปลูกฝังค่านิยมความรักและคุณค่าของการมีชีวิตด้วยเหตุนี้การอบรมเลี้ยง ดูจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพัฒนาการด้านต่างๆ และเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลครอบคลุมชีวิต มากกว่าสิ่งอื่นใดและผู้ที่มิอิทธิพลสำคัญที่สุดต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรคือบิดามารดาหรือผู้ปกครอง นั้นเองสอดคล้องกับความเห็นของ พรพนทิพย์ ศิริวรรณนุสย์ และคณะ (2545: 2-3) ที่กล่าวไว้ว่า จากการศึกษาทฤษฎีพัฒนาการมนุษย์ทั้งในอดีตและปัจจุบันผนวกกับทฤษฎีและงานวิจัยทางการ อบรมเลี้ยงดูจากกล่าวได้ว่าปัจจัยสำคัญที่จะสามารถยกระดับมาตรฐานทรัพยากรมนุษย์ของ ประเทศในด้านคุณธรรมความมีระเบียบวินัยความรับผิดชอบต่อหน้าที่การเสียสละและเห็น ผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตนจะกระทำได้โดยผ่านกระบวนการของรูปแบบการอบรม เลี้ยงดูและความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับสมาชิกของครอบครัวทั้งสิ้น

สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ เป็นหน่วยงานสังกัดกรมพัฒนาสังคมและ สวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ ตั้งอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ จัดตั้งขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2529 รับผิดชอบให้การสงเคราะห์เด็กในเขต 17 จังหวัดภาคเหนือให้การอุปการะเลี้ยงดู เด็กอ่อนอายุแรกเกิด - 6 ปี ทั้งชายและหญิงที่เป็นเด็กกำพร้า เด็กถูกทอดทิ้งและเด็กที่ครอบครัว ประสบปัญหา ไม่สามารถเลี้ยงดูเด็กได้ และในปี พ.ศ. 2540 ได้ขยายการรับเด็กเพิ่มเป็นเด็กหญิงที่มี อายุ 7-18 ปี จาก 17 จังหวัดภาคเหนือ เป็นเด็กซึ่งไม่สามารถอยู่กับครอบครัวได้ หรือไม่มี ครอบครัวอุปการะ หรือครอบครัวเลี้ยงดูไม่เหมาะสมหรือเป็นเด็กกำพร้า เด็กถูกทอดทิ้งหรือเด็กที่ ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ปัจจุบันมีเด็กอยู่ในการดูแลสงเคราะห์ทั้งหมด 457 คน อย่างไรก็ตามเด็กที่อยู่ในสถานสงเคราะห์มักมีปัญหาซับซ้อนทั้งทางร่างกายสุขภาพจิตและปัญหาพัฒนาการ ส่วนใหญ่จะเป็นเด็กที่พื้นฐานปัญหาทางครอบครัวอยู่แล้ว เมื่อเข้ามาอยู่ย่อมมีปัญหาอื่นๆ ตามมา ปัญหาสุขภาพของตัวเด็ก ปัญหาความสัมพันธ์ การปรับตัว ปัญหาการเรียน เกเร สมาธิสั้น ก้าวร้าว และพบอาการซึมเศร้าได้บ่อยที่สุด ทางสถานสงเคราะห์จึงจำเป็นต้องดูแลให้เด็กได้รับ

การดูแลเอาใจใส่ และหาพ่อแม่อุปการะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการดูแลเด็ก (สถานสงเคราะห์บ้านเด็กเวียงพิงค์, 2555)

การสร้างทักษะชีวิตให้เกิดขึ้นกับเด็กนั้นพ่อแม่ผู้ปกครองจะต้องเป็นผู้ที่คอยให้ความช่วยเหลือส่งเสริมและเสริมสร้างองค์ประกอบในด้านต่างๆ เช่น สภาพด้านจิตใจด้านสังคมด้านทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและ ด้านเทคโนโลยีให้กับเด็กเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิตแก่เด็กอันเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดมีพฤติกรรมเสี่ยงและในขณะเดียวกันก็ช่วยเสริมสร้างให้เด็กแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่ดีและเหมาะสมเหล่านี้ไม่เพียงจะส่งผลดีแก่ตัวเด็กและครอบครัวแต่ยังส่งผลในระดับสังคมอีกด้วยเพราะเด็กและเยาวชนจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมต่อไปในภายภาคหน้า (กัญญา ลุมพิกานนท์, 2548)

สถานสงเคราะห์บ้านเด็กเวียงพิงค์ ได้จัดทำโครงการครอบครัวอุปการะ โดยสถานสงเคราะห์ได้จัดหาครอบครัวอุปการะที่เป็นครอบครัวอบอุ่นและมีความพร้อมและสนใจต้องการเลี้ยงเด็กที่อาสาสมัครรับดูแลเด็ก รับเด็กไปเลี้ยงดูในครอบครัว เพื่อให้เด็กได้รับการเลี้ยงดูตามช่วงวัย คือ เมื่อถึงวัยเรียนก็เข้ารับการศึกษาดังแต่ชั้นอนุบาลเป็นต้นไป สถานสงเคราะห์จะเป็นพี่เลี้ยงในการส่งเสริมด้านวิชาการและสนับสนุนงบประมาณบางส่วนให้ โดยครอบครัวอุปการะสามารถอบรมบ่มนิสัยเด็ก ส่งผลทำให้เด็กได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ได้รับความรัก ความอบอุ่น ทำให้เด็กมีสุขภาพกายใจดี มีพัฒนาการที่สมวัย มีความปลอดภัย ได้ประสบการณ์การใช้ชีวิตในครอบครัว และได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับครอบครัวและชุมชน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 ที่ทางสถานสงเคราะห์ดำเนินงานตามโครงการครอบครัวอุปการะมีจำนวนครอบครัวอุปการะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันเฉพาะพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ได้ส่งเด็กในความดูแลตามโครงการครอบครัวอุปการะทั้งหมดรวม 141 คน แก่ครอบครัว จำนวน 57 ครอบครัว ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

เด็กในสถานสงเคราะห์เป็นเด็กที่มีปัญหาอยู่แล้ว หากมีคนอีกกลุ่มหนึ่งเข้ามาเติมเต็มจะเป็นสิ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาได้ เพราะเด็กและเยาวชนควรได้รับการเลี้ยงดูให้ได้รับความรักความอบอุ่นตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 18 ปี ซึ่งเป็นช่วงพื้นฐานที่สำคัญของชีวิต เพื่อช่วยหล่อหลอมให้เด็กเกิดพัฒนาการด้านร่างกายที่เหมาะสม ให้เด็กเติบโตเป็นประชากรที่มีคุณภาพที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ การดำเนินงานโครงการครอบครัวอุปการะถือว่าการสร้างระบบโครงสร้างทางสังคมให้กับเด็กด้วยโอกาสได้มีโอกาสนอยู่กับครอบครัว ส่งผลให้เด็กและสมาชิกในครอบครัวมีความรักความผูกพันในลักษณะครอบครัวที่แท้จริง พัฒนาการของเด็กเป็นไปตามวัย มีความมั่นคงทางอารมณ์ดีขึ้น

ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ เป็นการนำเด็กไปเลี้ยงดูและอบรมเด็กเสมือนเป็นสมาชิกในครอบครัวคนหนึ่ง ให้การเลี้ยงดูให้เด็กมีร่างกายเจริญเติบโตตามวัย ซึ่งบทบาทของผู้ปกครองนอกจากจะเลี้ยงดูเด็กให้มีร่างกายแข็งแรงไม่เจ็บป่วยแล้วยังจะต้องมีการพัฒนาทางจิตใจและทางสังคมในเชิงจิตวิทยาให้กับเด็กด้วยอย่างไรก็ตามการเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะอาจมีความแตกต่างกัน ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวมีผลต่อพฤติกรรมของเด็ก ซึ่งส่งผลกระทบต่อพัฒนาการและความพร้อมทางด้านร่างกายและพัฒนาการและความพร้อมทางด้านอารมณ์จิตใจของเด็กดังกล่าว

เนื่องด้วยพื้นฐานทางอารมณ์ที่ไม่สมบูรณ์เด็กกลุ่มนี้มักจะเป็นคนเจ้าอารมณ์ หงุดหงิดและโกรธง่ายโมโหง่ายโดยปราศจากเหตุผลมักจะแสดงอาการขี้ดขิ้นและดื้อดึงต่อพ่อแม่ เสมือนนอกจากนี้สภาพแวดล้อมของครอบครัวอุปการะมีการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของเด็กอย่างเพียงพอหรือไม่อย่างไร มีการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการพัฒนาการของเด็ก (ซึ่งได้แก่ การจัดให้เด็กได้พบกับสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาของเด็กการเป็นตัวอย่างที่ดีให้เด็กเลียนแบบ) รวมถึงปัญหาการยอมรับในสิทธิของความเป็นคนของเด็ก จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาวิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึง การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผลการศึกษาสามารถนำมาพัฒนาแนวทางในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก โครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ต่อไป

คำถามงานวิจัย

1. สภาพการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอย่างไร
2. มีปัญหาอุปสรรคในการเลี้ยงดูอย่างไร
3. มีแนวทางในการแก้ไขปัญหอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อศึกษาปัญหาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่

3. เพื่อพัฒนาแนวทางในการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์จังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ทำให้ได้รับความรู้สภาพการเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่
2. ทำให้ได้รับความรู้ปัญหาการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่
3. ทำให้ได้รับความรู้แนวทางในการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษากำหนดขอบเขตเนื้อหาในการศึกษาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ บนฐานคิดของการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนมีความพอประมาณมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวมีความรู้ ควบคู่คุณธรรม นำไปสู่การพออยู่ พอกิน และมีความสุข

ขอบเขตด้านพื้นที่

ครอบครัวอุปการะในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 16 ครอบครัว

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการศึกษาวิจัยประกอบด้วย ประชากร 3 กลุ่ม ได้แก่

1. ครอบครัวของครอบครัวอุปการะ จำนวน 16 ครอบครัว
2. บุคคลภายนอก เป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านการดูแลเด็ก เช่น กำนัน ตำบลสะลวง และคุณครูโรงเรียนบ้านสะลวง และโรงเรียนบ้านหนองปลาหมื่น
3. เจ้าหน้าที่โครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงก์ อำเภอแม่อิง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 คน

ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2556 ถึงตุลาคม พ.ศ. 2556

นิยามศัพท์ทั่วไป

ครอบครัวอุปการะ หมายถึง พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ที่รับเด็กจากสถานสงเคราะห์ไปเลี้ยงดูชั่วคราวในระหว่างที่บิดามารดายังไม่พร้อมที่จะรับเด็กกลับไปอุปการะโดยกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการจะพิจารณาครอบครัวอุปถัมภ์ที่มีความพร้อมในการที่จะรับเด็กไปเลี้ยงดูซึ่งมีการอบรมทำความเข้าใจกับพ่อแม่อุปถัมภ์ถึงวิธีการเลี้ยงดูเด็กที่ถูกต้องและต้องส่งกลับคืนเด็กให้กับพ่อแม่ที่แท้จริง เมื่อมีความพร้อมที่จะรับเด็กไปดูแลซึ่งเป็นการหาครอบครัวชั่วคราวให้แก่เด็กที่ไม่สามารถจะอยู่ร่วมกับครอบครัวของตน

การอบรมเลี้ยงดูเด็ก หมายถึง ผู้ปกครองปฏิบัติต่อเด็กหรือบุตร โดยการดูแลเอาใจใส่ให้คำแนะนำสั่งสอนให้ความช่วยเหลือให้ความรักคุ้มครองให้ความอบอุ่นและตอบสนองความต้องการให้ทั้งทางกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญาแก่เด็กในด้านต่างๆ ได้แก่

1. **ด้านความประพฤติในด้านคุณธรรม จริยธรรม** หมายถึง การอบรมให้เด็กมีคุณธรรม มีความเป็นระเบียบวินัยรู้จักควบคุมตนเองมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมรอบด้านให้เด็กได้รู้จักบทบาทตนเองและแสดงบทบาทได้อย่างเหมาะสมในการสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ถูกต้องตามภาระและโอกาสต่างๆ กัน

2. **ด้านร่างกาย** หมายถึง การดูแลเด็กเพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กทางกายและใจโดยมุ่งให้เด็กมีสุขภาพดีร่างกายแข็งแรงมีสุขภาพจิตและอารมณ์แจ่มใสสติปัญญาเฉลียวฉลาด

3. **ด้านสติปัญญา** หมายถึง การเลี้ยงดูอบรม ส่งเสริมให้เด็กได้รับการศึกษาเรียนรู้ มีความรู้ความเข้าใจความสามารถและลักษณะทางด้านวิชาการและมีทักษะที่พัฒนาขึ้นมาในตัวให้สอดคล้องกับวุฒิภาวะของเด็กเพื่อให้เด็กเกิดทักษะหรือความชำนาญรวมทั้งสมรรถภาพทางสมองด้านต่างๆเช่นระดับสติปัญญาการคิดการแก้ปัญหาต่างๆของเด็กซึ่งแสดงให้เห็นด้วยคะแนนที่ได้จากผลการเรียนของโรงเรียน ซึ่งอาจมีทั้งดีมาก ดี ปานกลางหรือระดับต่ำ

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ ดังนี้

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น เช่นการผลิต และการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้ และไกล

การพัฒนาภูมิสังคม หมายถึงการพัฒนาเพื่อการเรียนรู้และทำความเข้าใจถึงสภาพทางกายภาพ ลักษณะของพื้นที่ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ วัฒนธรรมจารีตประเพณีวิถีชีวิต ค่านิยม ความหลากหลายของชนบธรรมเนียมประเพณีที่อยู่รอบๆ ห้อมถักที่อาศัยนั้นๆ เพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมพื้นที่ได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพ

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ศึกษาและใช้แนวคิดทฤษฎี เอกสารข้อมูลและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย ดังมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดการพัฒนาภูมิสังคม
2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก
3. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของผู้ปกครองและการอบรมเลี้ยงดู
4. จิตวิทยาการเลี้ยงดูเด็ก
5. สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการพัฒนาภูมิสังคม

ความหมายภูมิสังคม

คำว่า “ภูมิสังคม” (Social Geography) หรือ Geosocial (n.) หมายถึงความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ทั้งทางด้านภูมิศาสตร์สิ่งแวดล้อมชีวภาพวิถีชีวิตประเพณีขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรม (ฤทธิไกร มหาสารคาม, 2556: ระบบออนไลน์)

ภูมิสังคมเป็นคำที่เพิ่งจะได้รับความนิยมแพร่หลายเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้หลักการนี้เป็นหลักการทรงงานที่ว่า “การพัฒนาใดๆต้องคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้นว่าเป็นอย่างไรและสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอของคนตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยาที่นิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คนอื่นคิดอย่างอื่นไม่ได้เราต้องแนะนำเราไปช่วยโดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้แต่ถ้าเราเข้าไปแล้วเราเข้าไปว่าเขาต้องการอะไรจริงๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...” ทั้งนี้โครงการพระราชดำริต่างๆ ที่พระองค์ทรงเป็นผู้ริเริ่มดำเนินการก็ทรงอยู่กับการยึดหลักภูมิสังคมมาโดยตลอดทั้งนี้จากประสบการณ์

สนองพระราชดำริเรียนรู้หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของดร.สุเมธตันติเวชกุล ได้แล้วว่าก่อนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะพระราชทานโครงการใดโครงการหนึ่งจะทรง “ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ” ให้ได้รายละเอียดที่ถูกต้องเพื่อที่จะพระราชทานความช่วยเหลือได้อย่างถูกต้องตรงความต้องการของประชาชนและทรงเตือนว่าการวางโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ เพื่อการพัฒนาประเทศนั้นต้องให้ความเคารพและสอดคล้องกับ “ภูมิสังคม” โดย “ภูมิ” คือให้ความเคารพภูมิศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่รอบๆตัวเราหรือภาษาชาวบ้านคือดินน้ำลมไฟที่อยู่รอบๆตัวเราเนื่องจากแต่ละแห่งแต่ละภูมิภาคแต่ละชุมชนเมืองนั้นลักษณะแตกต่างกันโดยสิ้นเชิงสำหรับ “สังคม” นั้นคือคนโดยจะเห็นว่าความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมหลักปฏิบัติค่านิยมของคนที่อยู่ในท้องถิ่นต่างๆ แทบจะไม่เหมือนกันเลยจึงทรงกำชับว่าต้องให้ความเคารพต่อสองสิ่งนี้ รวมถึงต้องมีวิถีคิดอย่าง “องค์รวม” หรือมองอย่างครบวงจรซึ่งไม่จำเป็นต้องผูกมัดติดตำราหรือวิชาการและเทคโนโลยีที่อาจจะไม่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริงของคนไทย (ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์, 2552)

ด้วยความสำคัญที่ภูมิสังคมเป็นหนึ่งในหลายๆหลักการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวใช้สำหรับการทรงงานเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนทั่วประเทศนั้นก็เพราะว่าการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นการดำเนินงานในลักษณะทางสายกลางที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทยและสามารถปฏิบัติได้จริงโดยทรงเน้น “การพัฒนาคน” เป็นตัวตั้งและยึดหลักผลประโยชน์ของปวงชนและการมีส่วนร่วมตัดสินใจของประชาชนตลอดจน “ภูมิสังคม” ที่คำนึงถึงความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่และการพึ่งตนเองโดยรู้จักประมาณตนและดำเนินการด้วยความรอบคอบระมัดระวังและ “ทำตามลำดับขั้น” อย่างบูรณาการซึ่งอาศัยความ “เข้าใจเข้าถึงพัฒนา” และการ “รู้จักสามัคคี” ของทุกฝ่ายส่งผลให้ประชาชนและชุมชนในชนบทที่ได้ดำเนินการตามแนวพระราชดำริมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นสามารถพึ่งตนเองได้ทั้งเรื่องเศรษฐกิจสังคม มีเทคโนโลยีที่เหมาะสมดำเนินการได้อย่างประหยัดและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนอันนำไปสู่ชุมชนและสังคมที่เข้มแข็งและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ดังนั้น จึงสรุปความหมายด้านภูมิสังคม คือสภาพทางกายภาพลักษณะของพื้นที่วิถีชีวิตค่านิยมความหลากหลายของขนบธรรมเนียมประเพณีที่อยู่รอบๆ ท้องถิ่นที่อาศัยนั้นๆ ซึ่งมีความแตกต่างกันไปในแต่ละแห่งตามภูมิประเทศโดยการพัฒนาในท้องถิ่นนั้นๆ จะต้องคำนึงเสมอคำว่า ภูมิสังคม จึง หมายถึง ความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ ทั้งทางด้านภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม ชีวภาพ วิถีชีวิต ประเพณี ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมการพัฒนาจะมีความยั่งยืนได้ในแต่ละท้องถิ่นจำเป็นต้องคำนึงถึงความเป็นภูมิสังคมของแต่ละแห่งด้วยเป็นสำคัญเพราะภูมิสังคมแสดงถึงความเป็นรากเหง้าทั้งของภูมิประเทศและคนเป็นความหลากหลายทางชีวภาพวิถีชีวิตวัฒนธรรม

เป็นต้นการเรียนรู้และทำความเข้าใจกับคำว่าภูมิสังคมและลักษณะสังคมแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยไปพร้อมๆ กันตามลำดับ

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

การอบรมเลี้ยงดูเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เด็กมีการเจริญเติบโตและพัฒนาการอย่างองค์รวมการอบรมเลี้ยงดูครอบคลุมถึงการแนะนำสั่งสอนฝึกฝนที่มุ่งให้เด็กประพฤติดีมีระเบียบวินัยรู้จักควบคุมตนเองมีความรับผิดชอบและการดูแลเพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กทั้งกายและใจโดยมุ่งให้เด็กมีสุขภาพดีร่างกายแข็งแรงไม่มีโรคไม่พิการอารมณ์แจ่มใสสติปัญญาดีมีความเฉลียวฉลาดและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นการที่เด็กจะเจริญเติบโตและมีพัฒนาการอย่างองค์รวมได้นั้นขึ้นกับปัจจัยหลักสำคัญ 2 ประการคือพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมซึ่งการอบรมเลี้ยงดูนับเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของเด็ก

ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

เพ็ญศรี พิชัยสนธิ (2522: 44) ได้อธิบายความหมายของการอบรมเลี้ยงดูดังนี้ การอบรมหมายถึงการแนะนำสั่งสอนและอบรมฝึกฝนที่มุ่งให้เด็กประพฤติดีมีระเบียบวินัยรู้จักควบคุมตนเองมีความรับผิดชอบเป็นต้นส่วนการเลี้ยงดูหมายถึงการดูแลเพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กทั้งกายและใจโดยมุ่งให้เด็กมีสุขภาพดีร่างกายแข็งแรงทุกระบบไม่มีโรคไม่มีความพิการอารมณ์แจ่มใสสติปัญญาเฉลียวฉลาดและมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่นเป็นต้น

สุนน อมรวิวัฒน์ และคณะ (อ้างใน กุศล สุนทรธาดา, 2541: 7) ได้สรุปความหมายของการอบรมเลี้ยงดูเด็กว่าหมายถึงลักษณะวิธีการต่างๆ ที่ผู้เลี้ยงเด็กใช้ในการเลี้ยงดูเด็กดูแลเด็กอบรมสั่งสอนเด็กและมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กรวมทั้งการปฏิบัติตัวของผู้เลี้ยงเด็กและความคิดเห็นของผู้ใหญ่เกี่ยวกับเด็ก

เกรก (Craig G.J., 1979 อ้างใน สมคิด อิศระวัฒน์, 2542: 9) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูคือกระบวนการที่บุคคลได้เรียนรู้ในการพัฒนาทัศนคติความเชื่อค่านิยมความรู้และความหวังของสังคมตลอดจนการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบทบาทของงานในสังคมนั้นๆ ด้วย

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2528: 69) ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูหมายถึงวิธีปฏิบัติของมารดาของเด็กก่อนวัยเรียนที่ส่งเสริมและสนองความต้องการที่จำเป็นของเด็กทั้งด้านร่างกายด้านจิตใจสติปัญญาอารมณ์และสังคม

รติชน พริยสส์ (2543: 60-61) กล่าวว่าไว้วางการอบรมเลี้ยงดูสามารถแบ่งความหมายเป็น 2 ส่วนคือการอบรมและการเลี้ยงดูการอบรมหมายถึงการแนะนำสั่งสอนให้ความรู้ให้แนวคิดแนวปฏิบัติถ่ายทอดคุณลักษณะค่านิยมตลอดจนการทำตัวเป็นตัวอย่างในเรื่องต่าง ๆ ให้เด็กมีนิสัยที่พึงประสงค์การเลี้ยงดูหมายถึงการดูแลในเรื่องอาหารดูแลสุขภาพดูแลความเป็นอยู่เพื่อสนองความต้องการของเด็กเลี้ยงดูส่งเสริมให้เด็กได้มีการพัฒนาทั้งทางกายอารมณ์สังคมและสติปัญญาตามวัยอันเหมาะสม

ทศดาว ลิ้มพะสุต (2543: 9) กล่าวว่าการอบรมเลี้ยงดูหมายถึงการดูแล แนะนำสั่งสอน อบรมฝึกฝนให้เด็กมีสุขภาพดีอารมณ์แจ่มใสมีความรับผิดชอบมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นซึ่งการอบรมและการเลี้ยงดูนี้ต้องกระทำควบคู่กันจึงจะได้ผลสมบูรณ์โดยพ่อแม่ต้องเป็นแบบอย่าง ส่วน จูไรรัตน์ เสนพงษ์ (2547: 10) กล่าวว่าการอบรมเลี้ยงดูหมายถึงการที่บิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูอบรมสั่งสอนปลูกฝังให้เด็กมีความรับผิดชอบมีระเบียบวินัยสามารถพึ่งตนเองได้โดยการให้ความรักความเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือคุ้มครองสนองความต้องการทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจเพื่อให้เด็กได้ดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

มุสเซน กองเกอร์ และโคแกน (Mussen et al., 1990: 206) กล่าวว่าการอบรมเลี้ยงดูเป็นขบวนการแรกๆที่ช่วยให้เด็กเรียนรู้มาตรฐานค่านิยมและพฤติกรรมซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคมและวัฒนธรรมในระยะต้นของชีวิตพ่อแม่เป็นตัวแทนแรกของการอบรมเลี้ยงดูเป็นตัวแทนของพฤติกรรมแสดงการยอมรับและให้ความอบอุ่นแก่เด็กมีการจำกัดขอบเขตหรือให้อิสระและลงโทษเมื่อมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมและพบว่ารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูมีผลต่อพฤติกรรมและพฤติกรรมของเด็กโดยเฉพาะในช่วง 2 ปีแรกของชีวิตการได้รับการยอมรับจะส่งผลให้เด็กมีภาพลักษณ์เกี่ยวกับตนเองในทางบวก

สรุปการอบรมเลี้ยงดูหมายถึงการตอบสนองความต้องการของเด็กทั้งกายและใจ การมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กการถ่ายทอดวัฒนธรรมทัศนคติความเชื่อค่านิยมความรู้และความหวังของสังคมตลอดจนการส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาที่ดีย่างรอบด้านคือกายใจสังคมและปัญญา

ความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูการที่จะอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาให้เด็กเจริญเติบโตเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพของสังคมนั้นบุคคลแรกๆที่ให้การเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิดคือพ่อแม่บทบาทของพ่อแม่ที่มีต่อลูกคือการให้ความรักความอบอุ่นการดูแลเอาใจใส่ตั้งแต่แรกเกิดนั้นจะช่วยให้เด็กเติบโตทางร่างกายอารมณ์จิตใจสังคมได้อย่างเต็มที่

อำไพพรรณ ปัญญาโรจน์ (2545: 16) กล่าวว่าเด็กที่ได้รับการยอมรับการเลี้ยงดูที่ดีจากพ่อแม่หรือพ่อแม่มีความเข้าใจในลักษณะธรรมชาติของเด็กสามารถส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กให้เหมาะสมตามวัยและสามารถตอบสนองความต้องการของเด็กได้ตามความ

เหมาะสมย่อมจะทำให้เด็กเติบโตขึ้นด้วยความแข็งแรงสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจและเป็นพื้นฐานในการสร้างบุคลิกภาพความรู้สึกนึกคิดที่ดี

วราภรณ์ รักวิจัย (2540: 19) ได้สรุปไว้ว่าในการอบรมเลี้ยงดูให้มีประสิทธิภาพและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างไม่มีปัญหานั้นการปฏิบัติตนของพ่อแม่มีความสำคัญอย่างยิ่งและวิธีการปฏิบัติที่จะช่วยให้การพัฒนาลูกให้เป็นไปตามแนวทางที่เหมาะสมพ่อแม่ควรปฏิบัติดังนี้

1. ตั้งเป้าหมายในการอบรมเลี้ยงดูลูกในเด็กอายุ 3-6 ปีจะมีพฤติกรรมชอบเลียนแบบพ่อแม่หรือบุคคลที่เรารักดังนั้นพ่อแม่ควรเป็นแบบอย่างที่ดีของลูกเพื่อให้เด็กเห็นเป็นแบบอย่างที่ดีจนการที่พ่อแม่ตั้งเป้าหมายในการอบรมเลี้ยงดูไว้นั้นจะช่วยให้เลี้ยงลูกได้ตามแบบที่ดีไม่เกินไปตามอารมณ์ซึ่งจะส่งผลดีต่อเด็กอย่างดีที่สุด

2. รู้จิตวิทยาการอบรมเลี้ยงดูลูกการอบรมเลี้ยงดูนั้นอย่างน้อยที่สุดพ่อแม่จะต้องรู้ถึงพัฒนาการขั้นต่าง ๆ ของเด็กแต่ละวัยโดยยึดถือพัฒนาการความสามารถและความต้องการของเด็กเป็นหลักนอกจากนั้นจะต้องเอาใจใส่ในเรื่องโภชนาการการกินการนอนการขับถ่ายการป้องกันโรคอุบัติเหตุและการจัดสภาพแวดล้อมที่โดยรวมทั้งมีจิตวิทยาที่ดีในการอบรมเลี้ยงดูเด็กด้วย

ดวงเดือน มุลกลาง (2546: 7) ได้เน้นถึงความสำคัญในการปลูกฝังบุคลิกภาพวัยเด็กเล็กมากที่สุดตามแนวคิดของฟรอยด์ (Freud) โดยกล่าวว่าในช่วง 1-5 ปีแรกของชีวิตเป็นช่วงสำคัญที่เด็กจะมีการพัฒนาบุคลิกภาพมากโดยการเลียนแบบการกระทำของบิดามารดาและผู้ที่อยู่ใกล้ชิด

จากความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูที่กล่าวมาข้างต้นเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมของเด็กให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

จุดมุ่งหมายของการอบรมเลี้ยงดูมีหลักใหญ่ 4 ประการคือ (Broom L & Selznick, 1971 อ้างใน สมคิด อิศระวัฒน์, 2542: 10-11)

1. การปลูกฝังระเบียบวินัย (Disciplines) ซึ่งเป็นพื้นฐานในการดำเนินกิจกรรมในสังคมและการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มทำให้บุคคลปฏิบัติตามกฎระเบียบที่สังคมกำหนดเป็นสิ่งที่บุคคลได้รับตั้งแต่วัยต้นของชีวิตในการดำรงชีวิตประจำวัน

2. การปลูกฝังความคาดหวัง (Aspiration) ทำให้ระเบียบวินัยมีคุณค่าและง่ายต่อการปฏิบัติเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนต้องการ

3. การกำหนดบทบาทในสังคม (Social Role) เป็นการที่บุคคลรู้จักบทบาทตนเองและแสดงบทบาทได้อย่างเหมาะสมในการสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ถูกต้องตามกาลเทศะและโอกาสต่าง ๆ กัน

4. การให้เกิดทักษะหรือความชำนาญเฉพาะอย่าง (Skills) ที่จะใช้ร่วมกิจกรรมกับผู้อื่นในสังคมมีการถ่ายทอดการปฏิบัติตามประเพณีโดยการเรียนรู้จากการเลียนแบบการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

ลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูมีผู้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูและได้เสนอรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูไว้หลายท่านซึ่งจากการศึกษาวิจัยพบว่าที่มีรูปแบบคล้ายคลึงกันเช่น

ชาปิโร (Shapiro, 1997: 58) ได้เสนอรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเป็น 3 แบบและมีลักษณะที่สอดคล้องกับนักจิตวิทยาท่านอื่นๆ คือ

1. การเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจคือการที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองตั้งกฎเกณฑ์ข้อบังคับที่เข้มงวดและเผด็จการมีความคาดหวังในตัวบุตรสูง บุตรเกิดความกดดันมีลักษณะไม่ไว้วางใจใครซึ่งอาจเป็นผลให้บุตรมองโลกในแง่ร้ายมีแต่การตำหนิและวิพากษ์วิจารณ์ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้

2. การเลี้ยงดูแบบตามใจคือการที่บิดามารดาเลี้ยงดูโดยทะนุถนอมจนเกินเหตุไม่มีการตั้งกฎเกณฑ์หรือระเบียบใดๆ ไม่ตำหนิหรือลงโทษเมื่อบุตรทำความผิดบุตรจะกลายเป็นบุคคลเอาแต่ใจตัวเองก้าวร้าวยึดความคิดของตนเองเป็นศูนย์กลางของความสนใจมีอารมณ์อ่อนไหวง่ายขาดความมั่นคงทางอารมณ์

3. การเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลคือ การเลี้ยงดูที่บิดามารดารู้จักความพอดี ยึดหยุ่นไม่เข้มงวดจนเด็กขาดศักยภาพในตนเองหรือปล่อยจนเสียเด็กให้คำแนะนำเมื่อบุตรมีปัญหาแต่ไม่ควบคุมหรือออกคำสั่งเมื่อบุตรทำความผิดจะชี้แจงและให้เหตุผลบุตรจะเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลมีความมั่นคงทางอารมณ์หนักแน่นควบคุมอารมณ์และปรับตัวได้ดี

ซีเกลแมน (Seigelman, 1965: 265) ได้ศึกษาการอบรมเลี้ยงดูในเด็กโดยให้เด็กตอบคำถามจากแบบสอบถามเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูผลการศึกษาพบว่ามีเด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดู 3 แบบคือการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักการอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษและการอบรมเลี้ยงดูแบบคาดหวังกับเด็กการอบรมเลี้ยงดูทั้ง 3 แบบสรุปได้ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักเป็นการอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาแสดงความสัมพันธ์กับบุตรในลักษณะเอาใจใส่รักใคร่ให้ความอบอุ่นให้เหตุผลมากกว่าการลงโทษให้คำชมเชยและช่วยแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่ดีที่สุดทั้งนี้พฤติกรรมของบิดามารดาที่แสดงความรักต่อบุตรว่าเป็นการให้ความสำคัญกับบุตรเป็นอันดับแรกโดยการให้สิ่งที่บุตรต้องการจริงๆ เช่นเดียวกับการที่ให้นสิ่งทีบิดามารดาคิดว่าบุตรต้องการหรือหวังว่าบุตรอาจจะมีความต้องการและการให้ตรงตามพัฒนาการรวมทั้งการยอมรับหรือยกย่องบุตรตามความสามารถของสติปัญญาร่างกายและอารมณ์ของบุตร

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษแสดงถึงความสัมพันธ์ของบิดามารดากับบุตรในลักษณะของการลงโทษว่ามี 2 ลักษณะคือ

การลงโทษทางจิต (Symbolic – Love Punishment) เป็นการลงโทษด้วยการทำให้บุตรเกิดความรู้สึกเกลียดชังบิดามารดาทอดทิ้งบุตรและไม่ให้ความรักแก่บุตร

การลงโทษทางกาย (Direct – Object Punishment) เป็นการลงโทษด้วยการห้ามเล่นของเล่นไม่ให้เที่ยวรวมทั้งการเฆี่ยนตีให้เจ็บปวดทางกาย

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบคาดหวังกับเด็กเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับเด็กในลักษณะของการตั้งความหวังไว้ในตัวบุตรค่อนข้างสูงและขาดความยืดหยุ่น โดยบิดาหรือมารดาจะมีความรู้สึกผิดหวังเมื่อบุตรไม่สามารถปฏิบัติตามได้ตามที่คาดหวังมักจะแสดงพฤติกรรมการควบคุมกำหนดขอบเขตให้บุตรกระทำตามด้วยความเชื่อว่าบุตรจะสามารถปฏิบัติตามได้อย่างเหมาะสม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2528: 3-15) แบ่งการอบรมเลี้ยงดูตามแบบสังคมไทยออกเป็น 5 แบบได้แก่

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนหมายถึงการที่บิดามารดาปฏิบัติต่อบุตรด้วยความรักใคร่เอาใจใส่ทุกข์สุขของบุตรมากการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้เป็นการให้ในสิ่งที่เด็กต้องการเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้จะให้ความสำคัญต่อบิดามารดายอมรับการอบรมสั่งสอนต่างๆ

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลหมายถึงบิดามารดาอธิบายเหตุผลแก่เด็กในเวลาที่ส่งเสริมหรือขัดขวางการกระทำของบุตรหรือลงโทษบุตรมีการให้รางวัลหรือลงโทษอย่างเหมาะสมกับการกระทำของบุตรมากกว่าปฏิบัติต่อบุตรตามอารมณ์

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิตหรือทางกายหมายถึงการที่บิดามารดาใช้วิธีการลงโทษทางกายหรือทางจิตกับเด็กการลงโทษทางกายจะเป็นวิธีปรับพฤติกรรมที่บิดามารดาใช้อย่างจงใจใช้มากหรือบ่อยกว่าการให้รางวัลการลงโทษทางกายมีประโยชน์น้อยยับยั้งพฤติกรรมได้ชั่วคราวทำให้เด็กก้าวร้าวรังแกข่มเหงผู้อื่นแ่ส่วนการลงโทษทางจิตจะช่วยส่งเสริมจริยธรรมของเด็ก

4. การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมหมายถึงการที่บิดามารดาออกคำสั่งให้เด็กปฏิบัติแล้วคอยตรวจตราใกล้ชิดว่าทำตามที่ต้องการหรือไม่ถ้าไม่ทำตามจะลงโทษเด็กถ้าควบคุมน้อยลงจะปล่อยให้เด็กคิดและตัดสินใจเองว่าควรทำหรือไม่เปิดโอกาสให้เด็กเป็นตัวของตัวเองบ่อยครั้ง

5. การอบรมเลี้ยงดูแบบพึ่งตนเร็วหมายถึงการที่บิดามารดาเปิดโอกาสให้เด็กทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันภายใต้การแนะนำและฝึกฝนจากบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูช่วยให้เด็กช่วยตนเองเร็วและไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นมากเกินไป

การอบรมเลี้ยงดูเด็กจะให้บรรลุผลตามความคาดหวังของพ่อแม่เป็นไปได้อย่างไม่มีวิธีการเลี้ยงดูแบบใดดีที่สุดทั้งนี้เพราะการดำเนินชีวิตของแต่ละคนแต่ละครอบครัวมีความแตกต่างกันดังนั้นแต่ละครอบครัวอาจมีวิธีการเลี้ยงดูที่เหมาะสมต่างกัน

ดวงเดือน มุลกลาง (2546: 27) ได้สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดความแตกต่างของการอบรมเลี้ยงดูดังนี้

1. อาชีพของพ่อแม่
2. สภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัย
3. ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว
4. ประสบการณ์ชีวิตและความมุ่งหวังในความสำเร็จของพ่อแม่
5. เวลาว่างของพ่อแม่ที่มีให้กับลูก
6. จำนวนลูกและสมาชิกในครอบครัว
7. ความเข้มแข็งทางจิตใจของพ่อแม่

ทั้งนี้ยังเสนอแนวทางการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิตไทยไว้ดังนี้

1. ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแต่ยังเล็กโดยเฉพาะคุณธรรม 9 ประการ (ความมีวินัย มีสติ ความกตัญญู ความเมตตา ความอดทน ความซื่อสัตย์ ความประหยัด ความขยัน ความไม่เห็นแก่ตัว)

2. นำพุทธธรรมและสมบัติผู้ดีมาใช้เป็นหลักในการเลี้ยงดูเด็ก
 3. ฝึกพัฒนาเด็กทางจิตใจให้มีความสงบผ่องใสโดยการทำสมาธิ
- การอบรมเลี้ยงดูสั่งสอนทำได้ 2 แบบคือ

1. การอบรมโดยตรงการอบรมวิธีนี้เป็นการบอกให้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมบอกให้รู้ว่าอะไรควรทำอะไรไม่ควรทำอะไรผิดอะไรถูกเป็นการชี้แนะแนวทางในการปฏิบัติโดยตรงว่าควรทำอย่างไร

2. การอบรมโดยอ้อมเป็นการอบรมโดยที่ไม่บอกให้ทำโดยตรงอย่างวิธีแรกแต่อาจอยู่ในรูปของการเลือกแบบในสถานการณ์บางอย่างเพื่อให้เกิดความสอดคล้องในสถานการณ์นั้นจากการศึกษาของ Whiting and Edwards (1988 cited in Gupta, 1995)

จุดมุ่งหมายของพ่อแม่ในการเลี้ยงดูลูกซึ่งพบในทุกวัฒนธรรมมี 5 ประการได้แก่

1. เพื่อให้มีชีวิตรอดโดยการดูแลเกี่ยวกับอาหารสุขภาพและปกป้องลูกจากภัยอันตรายต่างๆ
 2. ให้ความรักและความผูกพันโดยการขจัดความกลัวความวิตกกังวลของลูกและส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์
 3. ให้การดูแลสุขภาพเบื้องต้นเช่นการฝึกเกี่ยวกับปฏิบัติต่างๆ การฝึกการขับถ่าย
 4. ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมโดยให้ลูกได้เรียนรู้โลกภายนอกขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมและกฎกติกาต่างๆ ของสังคม
 5. ให้ความรู้โดยการสอนทักษะต่างๆ เพื่อการอยู่รอดและอยู่ในสังคมได้ด้วยดี
- ดังนั้น สรุปการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ความปรารถนาอันสูงสุดของผู้เป็นพ่อแม่คือการเห็นลูกมีความสุขเป็นคนดีและประสบความสำเร็จในชีวิตซึ่งจะต้องผ่านทั้งอบรมและเลี้ยงดูที่เหมาะสมเพราะลูกคุณภาพย่อมเกิดจากพ่อแม่คุณภาพ (นงพงา ลิ้มสุวรรณ, 2542: 1-16)

ปัจจัยที่มีผลต่อการอบรมเลี้ยงดูอาจแบ่งออกได้เป็น 3 ปัจจัยหลักคือ

1. ปัจจัยด้านตัวเด็กได้แก่เพศของเด็กลำดับมีบุตร (William et al, 2000) ลักษณะพื้นฐานอารมณ์ของเด็กสุขภาพและความพิการเป็นต้นซึ่งจะส่งผลให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่-ลูกแตกต่างกันออกไปกล่าวคือเด็กหญิงมักถูกสอนให้เรียบร้อยทำงานบ้านดูแลน้อง เด็กชายมักถูกสอนให้เข้มแข็งเก็บกระป๋องอารมณ์หรือบางวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญของลูกชายมากกว่าลูกสาวทำให้ลูกชายได้รับการดูแลเป็นอย่างดีในขณะที่ลูกสาวมักจะถูกทอดทิ้งนอกจากนั้นบางครอบครัวพ่อแม่จะคาดหวังในลูกคนโตสูงและจะปฏิบัติต่างกันลูกคนเล็กมักได้รับการเอาใจเป็นพิเศษในขณะที่ลูกคนกลางมักถูกละเลยหรือเด็กที่เลี้ยงยากหรือมีปัญหาสุขภาพย่อมนำความหนักใจมาสู่พ่อแม่หากพ่อแม่ไม่อดทนยอมทำให้ทอดทิ้งเด็กได้ง่ายหรือได้รับการเอาใจใส่น้อยและอาจถูกทำร้ายทางวาจาอยู่เสมอในขณะที่ลูกที่มีสุขภาพดีมีหน้าตาสะสวยมักได้รับคำชมจากคนรอบข้างเป็นที่ชื่นชมของพ่อแม่ก็จะได้รับการดูแลเอาใจใส่ใกล้ชิดมากขึ้น

2. ปัจจัยด้านครอบครัวได้แก่ความรู้เจตคติและทักษะของพ่อแม่ในการอบรมเลี้ยงดูสัมพันธภาพในครอบครัวสุขภาพของพ่อแม่และภาวะวิกฤตในครอบครัวรวมทั้งสถานะเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวเป็นต้นพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูที่มีความรู้ความเข้าใจต่อพัฒนาการและความต้องการของเด็กตามวัยมีเจตคติที่ดีต่อการเลี้ยงดูถือว่าเป็นบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของตนมีความอดทนอดกลั้นต่อการทำหน้าที่นี้อย่างสมบูรณ์ตลอดจนมีทักษะที่จะส่งเสริมและตอบสนองความต้องการของเด็กตลอดจนแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้ลุล่วงด้วยดียอมทำหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กได้อย่างสมบูรณ์ครอบครัวที่สมาชิกทุกคนมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันพูดคุยสื่อสารด้วยความเข้าใจ

เอื้ออาทรต่อกัน ไม่ใช่ความรุนแรงร่วมทุกข์ร่วมสุขแก้ปัญหาเมื่อต้องเผชิญกับภาวะฉุกเฉินหรือวิกฤตอย่างสร้างสรรค์ครอบครัวย่อมมีแต่ความสงบสุข

3. ปัจจัยด้านสังคมเนื่องจากครอบครัวไม่ได้อยู่โดดเดี่ยวสิ่งแวดล้อมรอบๆ ครอบครัวย่อมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ได้แก่ศาสนาวัฒนธรรมและความเชื่อต่างๆ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นต้นวัฒนธรรมความเชื่อบางประเภทที่เป็นผลดีต่อการอบรมเลี้ยงดูเป็นสิ่งที่ควรคงไว้และสืบทอดกันต่อไปเช่นในระหว่างตั้งครรภ์ควรถือศีลทำจิตใจให้บริสุทธิ์เป็นสิ่งที่ดีที่ทำให้หญิงตั้งครรภ์มีสุขภาพจิตดีซึ่งจะเป็นผลดีต่อการก่อกำเนิดในครรภ์ด้วยในขณะเดียวกันวัฒนธรรมความเชื่อบางอย่างอาจส่งผลเสียต่อการพัฒนาการเด็กซึ่งควรได้รับการแก้ไขทำความเข้าใจใหม่เช่นการให้เด็กได้รับอาหารอื่นนอกจากนมก่อนอายุ 4 เดือนเนื่องจากเชื่อว่าเด็กอ้วนและไม่กวนเป็นต้นส่วนการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคมของประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมมากขึ้นก่อให้เกิดการอพยพจากชนบทสู่เมืองและการไปเป็นแรงงานในต่างประเทศผู้อพยพย้ายถิ่นส่วนใหญ่มักเป็นแรงงานหนุ่มสาวและทิ้งเด็กให้อยู่ในความดูแลของผู้สูงอายุรวมทั้งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้ครอบครัวได้รับอิทธิพลจากสื่อมากขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของผู้ปกครอง และการอบรมเลี้ยงดู

บทบาทของผู้ปกครองความหมายของบทบาทพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2546: 602) ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่าเป็นการกระทำที่กำหนดให้เช่นบทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครูเป็นต้น

ส่วนในหนังสือ Dictionary of Education ให้ความหมายของบทบาทไว้ดังนี้

1. ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกของแต่ละบุคคลภายในกลุ่มที่กำหนด
2. แบบกระบวนพฤติกรรมของหน้าที่ที่คาดหวังหรือหน้าที่ที่บุคคลต้องกระทำ

ให้บรรลุผลสำเร็จภายใต้สภาพแวดล้อมที่สังคมกำหนด

ดังนั้นบทบาทจึงหมายถึงการทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้เช่นบทบาทของพ่อแม่ บทบาทของผู้ปกครองบทบาทของครูเป็นต้น

บทบาทของผู้ปกครองในครอบครัวหมายถึงการประพฤติปฏิบัติด้วยวาจาและการกระทำของบิดามารดาและบุคคลที่เลี้ยงดูต่อเด็กทั้งโดยตรงและทางอ้อมซึ่งมีผู้กล่าวถึงบทบาทของผู้ปกครองพ่อแม่ไว้หลายท่านได้แก่

สุมน อมรวิวัฒน์ และทิสนา แคมมณี (อ้างใน สุชีรา เล่นวารี, 2545: 15-17) ได้อธิบายเกี่ยวกับบ้านไว้ว่าบ้านคือสถานที่ที่อยู่อาศัยซึ่งเด็กได้เริ่มเรียนรู้สิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติองค์ประกอบที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการทุกด้านของเด็กคือพ่อแม่ผู้ปกครองญาติพี่น้องและผู้ดูแลเด็กนอกจากนี้ได้จำแนกบทบาทของพ่อแม่ผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็กในการ“สั่งสอนฝึกฝนอบรมบ่มนิสัย” เด็กไว้ดังนี้

1. บทบาทในฐานะที่เป็นผู้จัดสภาพแวดล้อมและสถานการณ์เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์และการฝึกการปรับตัวการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีจะเป็นการสร้างสรรคสถานการณ์การเรียนรู้ที่จะทำให้เด็กได้เกิดประสบการณ์และได้ฝึกการปรับตัวในทางที่ดีขึ้นมีหลักในการจัดสภาพแวดล้อมดังนี้ (กันยา ลุมพิกานนท์, 2548: 200 – 201)

1.1 จัดสภาพแวดล้อมภายในบ้านให้ร่มรื่น สุขสงบ อบอุ่นและปลอดภัย ผู้ปกครองมีความรักใคร่ปรองดองกันก็ทำให้บรรยากาศในบ้านสดชื่นจัดหาไม้ดอกไม้ประดับปลูกภายในบ้านบ้านจะร่มรื่นน่าอยู่อาศัยสิ่งของเครื่องใช้จัดไว้เป็นระเบียบมีเครื่องใช้อำนวยความสะดวกตามควรแก่ฐานะจัดสถานที่ไว้ให้เด็กเล่นทั้งในร่มและกลางแจ้งจัดหาหนังสือภาพหนังสือนิทานเกมการเล่นเครื่องเล่นต่างๆเช่นรถจักรยานสามล้อลูกบอลชิงช้าฯลฯ ให้เด็กได้เล่นอย่างสนุกสนานได้ฝึกหัดได้ปฏิบัติจริงได้ฝึกเขาเพื่อให้เกิดปัญญาได้มีโอกาสสำรวจและเรียนรู้สิ่งต่างๆจากสภาพแวดล้อมภายในบ้านอย่างอิสระทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้โดยไม่รู้ตัวเป็นการเสริมกำลังใจให้เด็กได้มีความภาคภูมิใจมีความมั่นใจในสิ่งที่ตนเองเลือกคิดและปฏิบัติเป็นการสร้างพื้นฐานเบื้องต้นเพื่อให้เด็กมีความพร้อมในการเรียนรู้ต่อไป

1.2 สร้างสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเด็กให้เด็กสามารถดูซึมค่านิยมที่ต้องการปลูกฝังเองโดยผู้ปกครองไม่ต้องเสียเวลาพร่ำสอนจนเกินไปเช่นถ้าต้องการให้เด็กเป็นคนสะอาดก็ต้องพยายามจัดสถานที่ที่เด็กอาศัยอยู่ให้สะอาดไม่ให้มีเศษขยะเกลื่อนกลาดภายในบ้านภาชนะเครื่องใช้สะอาดอยู่ตลอดเวลาในสิ่งเรื่องความสะอาดก็จะพัฒนาขึ้นในตัวเด็ก

1.3 จัดให้เด็กได้ใกล้ชิดกับบุคคลแวดล้อมที่เป็นตัวอย่างที่ดีเพื่อให้เป็นตัวอย่างให้เด็กประพฤติตามในสิ่งที่ดีงามตามที่ผู้ปกครองอยากจะให้เด็กเป็นเช่นถ้าต้องการให้เด็กมีความซื่อสัตย์ผู้ใหญ่ว่ายใกล้ชิดเด็กก็จะต้องมีความซื่อสัตย์ไม่หยิบขโมยสิ่งของที่ผู้อื่นเขาไม่ให้ไม่พูดโกหกไม่คดโกงผู้ปกครองต้องปฏิบัติให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กเมื่อเด็กได้เห็นตัวอย่างที่ดีนานๆเข้าก็จะยอมรับและปฏิบัติตนเป็นคนดีดังกล่าว

1.4 จัดโอกาสให้เด็กได้ศึกษาหาประสบการณ์จากสถานที่สภาพแวดล้อมใกล้ๆ ตัวเด็กเช่นโรงพยาบาลวัดตลาดสวนสาธารณะอนุสาวรีย์สถานีรถไฟสนามบินท่าเรือที่ทำการไปรษณีย์ฯลฯพาเด็กไปทัศนจรเพื่อเปิดหูเปิดตาได้ความรู้กว้างขวางเท่าที่สามารถจะทำได้เช่นพา

ไปวัดใกล้ ๆ บ้านเพื่อทำบุญหรือร่วมพิธีทางศาสนาที่นับถือ พาทัศนารทางรถเมย์ทางเรือทางรถไฟ หรือทางเครื่องบินพาเด็กไปตลาดไปเที่ยวสวนสาธารณะพาไปทำการไปรษณีย์เพื่อส่งจดหมายชี้ชวนให้เด็กคุ้นเคยเมื่อเดินทางผ่านไปทางนั้นๆ ซึ่งสามารถพัฒนาความคิดความมีเหตุผลช่วยขัดเกลาจิตใจให้ละเอียดอ่อนพัฒนาเด็กให้เป็นคนช่างสังเกตและช่วยพัฒนาสุนทรียภาพให้เกิดขึ้นในตัวเด็กได้

1.5 แสวงหาแบบอย่างวัฒนธรรมที่ดีงามให้เด็กปฏิบัติตามเช่นรูปภาพที่แสดงให้เห็นวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ การสอนให้เด็กไหว้หรือแสดงมารยาทที่ดีเมื่อมีคนให้สิ่งของชี้แนะให้เด็กเข้าใจและปฏิบัติตามให้ถูกต้องการชักนำให้เด็กเข้าใจและประพฤติตามวัฒนธรรมที่ดีงามเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาเด็กในทางที่ดีที่ควรได้

1.6 เสนอเหตุการณ์หรือเรื่องราวปัญหาที่แวดล้อมเด็กที่เด็กสนใจนำมาสนทนากันเช่นเมื่อเด็กได้พบเห็นหรือสัมผัสสิ่งต่างๆ หรือได้ฟังเรื่องราวต่างๆ อาจจะเป็นเรื่องจริงหรือเรื่องจากโทรทัศน์วิทยุหรือข่าวที่ได้ฟังมาหรือไปพบเห็นมาที่เด็กสนใจนำมาสรุปให้เด็กเห็นคุณค่าเห็นความหมายของสิ่งนั้น

เด็กปฐมวัยเป็นผู้ที่มีความอยากรู้อยากเห็นถ้าผู้ปกครองช่วยจัดสถานการณ์ให้เอื้ออำนวยต่อความอยากรู้อยากเห็นของเด็กจะเป็นการช่วยส่งเสริมความอยากรู้อยากเห็นและเพิ่มพูนความรู้ให้กับเด็กนอกจากให้โอกาสในการเรียนรู้แล้วผู้ปกครองควรจัดสถานการณ์ให้เอื้ออำนวยต่อความอยากรู้อยากเห็นของเด็กด้วย

2. บทบาทในฐานะเป็นผู้ให้ข่าวสารความรู้และข้อเท็จจริงพ่อแม่ผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็กต้องสามารถใช้เทคนิควิธีสั่งสอนเด็กให้รู้จริงและรู้แจ้งอีกทั้งสามารถนำข่าวสารข้อเท็จจริงต่างๆ มาสนทนาเชื่อมโยงให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในชีวิตประจำวันเพื่อให้เด็กรู้จักแก้ปัญหาโดยการใช้อย่าง

3. บทบาทในฐานะเป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กได้เลียนแบบการปฏิบัติตนของพ่อแม่จึงเป็นต้องถึงพร้อมด้วยการปฏิบัติชอบเพื่อให้เกิดความศรัทธา นิยมยกย่องและปฏิบัติตามพ่อแม่ผู้ปกครองผู้ซึ่งใกล้ชิดกับเด็กที่สุดสิ่งที่เด็กเริ่มเลียนแบบคือกิจวัตรจากต่อนั้นเด็กก็จะเลียนแบบการตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ ที่ผู้ใหญ่แสดงออกโดยผู้ใหญ่ปฏิบัติอย่างไรมีพฤติกรรมเป็นไปในทางใดเด็กที่อยู่ใกล้ชิดย่อมได้เรียนรู้และเลียนแบบอย่างนั้น

4. บทบาทในฐานะที่เป็นผู้ป้องกันทางเสื่อมและเป็นผู้ส่งเสริมให้เด็กพัฒนาพฤติกรรมในทางที่ดี

4.1 ผู้ใหญ่ต้องไม่แยกตนออกจากเด็กต้องดูแลเด็กอย่างใกล้ชิดมีความรักเมตตาเอาใจใส่และต้องมีความเข้าใจเด็กทั้งในด้านพัฒนาการความรู้สึนึกคิดและปัญหาของเด็ก

4.2 ความใกล้ชิดและความเข้าใจเด็กทำให้ผู้ใหญ่สามารถป้องกันได้มากกว่าการแก้ไขผู้ใหญ่จึงเป็นผู้ที่แนะทางดีชี้ทางเสื่อมให้แก่เด็ก

4.3 การพัฒนาพฤติกรรมของเด็กให้เป็นไปในทางที่ดีนั้นควรใช้วิธีการเสริมแรงจิตใจและให้รางวัลมากกว่าการลงโทษ

4.4 ผู้ใหญ่ควรให้โอกาสเด็กได้สังเกตพฤติกรรมต่างๆ ของคนในสังคมและฝึกให้เด็กได้วิเคราะห์เปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นจากการประพฤติดีกับผลที่เกิดจากการประพฤติไม่ดี

5. บทบาทในฐานะที่เป็นผู้แก้ไขและปรับปรุงพฤติกรรมของเด็กจะเห็นได้ว่าพ่อแม่เป็นบุคคลแรกที่มีหน้าที่อบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญของพ่อแม่ในการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กมีดังนี้ (ทศนีย์ นาคคุณทรง, 2546: 67 – 72)

5.1 มีเจตคติที่ดีต่อเด็กเจตคติของพ่อแม่ที่มีต่อเด็กนั้นควรเป็นไปในทางที่ดีเสมอพ่อแม่ที่มีเจตคติต่อเด็กในทางที่ดีนั้นจะต้องเข้าใจพฤติกรรมที่เกิดขึ้นของเด็กในวัยต่างๆ ไม่ตำหนิเด็กเมื่อเด็กมีพฤติกรรมที่ผิดแปลกไปจากเด็กอื่นๆ หาสาเหตุและทำความเข้าใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้นกับเด็กหาทางแก้ไขด้วยความรักและเห็นใจเด็กเสมอ

5.2 สนองความต้องการของเด็กในทุกด้านการสนองความต้องการของเด็กนั้นแบ่งออกได้เป็น 3 ประการใหญ่ๆ คือ

5.2.1 การตอบสนองความต้องการทางด้านสรีระวิทยาอันได้แก่การสนองความต้องการต่างๆ ดังนี้

- 1) การให้อาหารที่ถูกต้องตามหลักโภชนาการซึ่งจะช่วยให้ร่างกายเจริญเติบโตได้อย่างเต็มที่เพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้และดำรงชีวิตอยู่อย่างคืออาหารที่จำเป็นนั้นได้แก่อาหารประเภทโปรตีน คาร์โบไฮเดรต ไขมัน เกลือแร่ วิตามิน เป็นต้น
- 2) เอาใจใส่เรื่องการพักผ่อนนอนหลับให้ได้รับการพักผ่อนนอนหลับอย่างเพียงพอกับวัยของเด็กและการห่อหุ้มใจต่างๆ เช่นการฟังเพลงการอ่านหนังสือดูทีวีการทำงานอดิเรกเป็นต้นจัดให้เหมาะสมกับเวลาและวัยที่สมควรกับเด็ก
- 3) ส่งเสริมการออกกำลังกายเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินและจัดอุปกรณ์เครื่องเล่นตามสมควร
- 4) เอาใจใส่เรื่องเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มจัดให้พอเพียงและเหมาะสมกับฤดูกาลและเศรษฐกิจและการดูแลความสะอาดความเรียบร้อย
- 5) ฝึกหัดเรื่องการขับถ่ายให้กับเด็กเมื่อถึงเวลาอันสมควรด้วยความละมุนละม่อมและอดทนไม่ใช้วิธีลงโทษรุนแรงโดยเริ่มตั้งแต่การฝึกหัดให้นั่งกระโถนไปจนถึงการจัดการขับถ่ายให้เป็นเวลา

6) สนใจเรื่องการป้องกันโรคและการเจ็บป่วยของเด็กเริ่มตั้งแต่การฉีดวัคซีนสร้างภูมิคุ้มกันโรคต่างๆ ดูแลป้องกันและรักษาโรคต่าง ๆ ตั้งแต่เด็ก ๆ จนโตตรวจร่างกายและดูแลสุขภาพของเด็กเสมอๆ เช่น เรื่องฟันและการป้องกันโรคติดต่อต่างๆ

7) ระวังเรื่องอุบัติเหตุที่จะเกิดขึ้นกับเด็กโดยเฉพาะอุบัติเหตุจากความอยากรู้อยากเห็นของเด็กตลอดจนกระทั่งความปลอดภัยเรื่องสวัสดิภาพในสังคม

5.2.2 การตอบสนองความต้องการทางจิตวิทยาได้แก่การสนองความต้องการต่างๆ ดังนี้

1) ให้ความรักความอบอุ่นอย่างเพียงพอเด็กต้องการความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่เป็นอย่างมากตั้งแต่เขาเริ่มมีชีวิตสัมผัสกับโลกซึ่งจะทำให้เด็กเกิดความมั่นใจความไว้วางใจในคนอื่นและมองโลกในแง่ดีซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาบุคลิกภาพของเขาต่อไป

2) ปฏิบัติกับเด็กให้เขาเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวให้ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมภายในบ้านมีโอกาสแสดงความคิดเห็นทำให้เกิดความภูมิใจจะได้ไม่ถูกหักเหความสนใจไปนอกบ้านและถูกชักจูงไปในทางเสียหายได้

3) ให้อิสราภาพและความเป็นตัวของตัวเองกับเด็กให้รู้จักการช่วยเหลือตนเองตามวัยอันสมควร ไม่เข้มงวดจนเกินไปและไม่คอยช่วยเหลือมากเกินไป

5.3 ถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีให้กับเด็กการถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีที่ดีได้แก่

5.3.1 ให้เด็กรู้จักยกย่องวัฒนธรรมของชาติเกิดความต้องการที่จะรักษามรดกทางวัฒนธรรมและประเพณีของไทยไว้

5.3.2 ปลุกฝังลักษณะที่ดีในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมเช่น ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ การปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น ความกล้าในการแสดงความคิดเห็นการรู้จักแก้ปัญหา

5.3.3 อบรมมารยาทในสังคมเช่นการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับเวลาและสถานที่ มารยาทในการรับประทานอาหาร

5.4 ปลุกฝังเจตคติที่ดีต่อบุคคลและสิ่งต่างๆ การปลุกฝังเจตคติที่ดีนี้ทำได้โดย

5.4.1 บิดามารดามีเจตคติที่ดีต่อบุคคลต่างๆ และสิ่งต่างๆ ก่อนแล้วเด็กจะเอาเป็นแบบอย่าง

5.4.2 ให้ความรักเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ และบุคคลต่างๆ ในความเป็นจริงเช่นให้อ่านจากหนังสือเพื่อเด็กได้มีเจตคติที่ถูกต้อง

5.4.3 อภิปรายร่วมกันในครอบครัวเช่นอภิปรายเกี่ยวกับเหตุการณ์ใน
หน้าหนังสือพิมพ์ ข่าววิทยุ ข่าวโทรทัศน์

5.4.4 จัดประสบการณ์ตรงให้กับเด็กให้เด็กได้พบกับสภาพการณ์ที่ดีและ
บุคคลที่ดี

5.4.5 ใช้การจูงใจเช่นการชมเชยและการยกย่องบุคคลทำดี

5.5 ส่งเสริมความสนใจของเด็กการส่งเสริมความสนใจของเด็กจัดทำได้โดย

5.5.1 จัดหาอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมต่างๆ ให้บันทึกเช่นอุปกรณ์ที่ใช้
ในการวาดภาพระบายสีหนังสือนิทานหนังสือการ์ตูนอุปกรณ์การกีฬาเครื่องเล่นต่างๆ

5.5.2 พาออกไปดูสถานที่ต่างๆ ที่สำคัญหรือหาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
ให้เช่นพาไปว่ายน้ำเล่นกีฬาไปสวนสัตว์หรือพิพิธภัณฑ์หรือพาไปชมภาพยนตร์

5.6 ส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาในช่วงวัยก่อนเรียนการพัฒนากการทาง
สติปัญญาของเด็กนั้นกำลังอยู่ในขั้นเจริญเติบโตพ่อแม่ควรพยายามส่งเสริมพัฒนาการด้านนี้ให้มาก
โดยทำได้ดังนี้

5.6.1 ฝึกให้เด็กรู้จักใช้ความคิดในการแสดงออกที่เป็นประโยชน์ต่อ
สังคมและชุมชน

5.6.2 ฝึกให้เด็กมีสมาธิในการเรียนการศึกษาค้นคว้าต่างๆ ไม่ให้อดง่าย
ๆมีความสามารถในการตั้งสมาธิในการทำงานแต่ละอย่างได้เป็นอย่างดีมีการควบคุมอารมณ์ของ
ตนเองให้เหมาะสมกับกาลเทศะต่างๆ ด้วย

5.6.3 ส่งเสริมให้เด็กมีความคิดก้าวหน้าพยายามแสวงหาความรู้ใหม่ๆ
เพื่อเพิ่มพูนความสามารถของตนเองให้มีความเข้าใจ

5.6.4 ให้ความเข้าใจในความงามของศิลปะต่าง ๆ และความไพเราะของ
ดนตรี

5.6.5 ให้ความเชื่อมั่นในตนเองสามารถแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ

5.6.6 ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ด้วยการให้โอกาสให้เด็กได้
แสดงออก

5.6.7 ให้มีโอกาสร่วมรับผิดชอบในการทำงานส่วนรวม

5.6.8 ให้เรียนตามความถนัดเพื่อออกปฏิบัติงานตามที่ชอบและให้โอกาส
ใช้สติปัญญาได้อย่างเต็มความสามารถ

5.7 สร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีให้แก่เด็กสิ่งแวดล้อมที่ดีที่บ้านควรสร้างให้แก่
เด็กนั้นมีใช้สิ่งแวดล้อมทางด้านวัตถุเท่านั้นควรจรรวมถึงสิ่งแวดล้อมทางด้านจิตใจด้วยได้แก่

5.7.1 พยายามทำทุกอย่างเพื่อให้เด็กรู้สึกว่าเขาได้รับความรักอย่างเพียงพออย่าให้สถานการณ์ทางบ้านบีบบังคับไม่ให้เด็กได้รับความอบอุ่นพยายามให้มีสิ่งที่น่าสนใจภายในบ้านเพื่อที่เด็กจะได้ไม่ต้องไปแสวงหาความรักนอกบ้านแต่ให้ได้คบหาสมาคมกับเด็กดีๆ ได้แบบอย่างที่ดี

5.7.2 พ่อแม่ควรทำทุกอย่างให้เด็กเห็นว่าเป็นที่พึ่งแก่เขาได้ทั้งร่างกายจิตใจเมื่อเด็กมีปัญหาถามควรพร้อมที่จะตอบหรือแก้ไขแนะนำให้เด็กรู้ว่าสิ่งใดดีสิ่งใดไม่ดีแต่เรื่องการตัดสินใจให้เขาได้ตัดสินใจอย่างเป็นอิสระบ้างให้เขารู้สึกว่าเขาต้องช่วยตัวเองมากกว่าให้พ่อแม่ช่วย

5.7.3 ให้สถานการณ์ต่างๆ ในครอบครัวเป็นเครื่องเร้าหรือกระตุ้นเตือนให้ชีวิตเขาเจริญเติบโตรู้จักงานให้เขาทำภายในบ้านเพื่อให้เกิดทักษะและช่วยพัฒนาด้านกล้ามเนื้อโดยพยายามให้มีประสบการณ์ในการทำงานให้มากที่สุด

5.7.4 พ่อแม่เป็นแบบอย่างในความประพฤติที่ดีเช่นพูดจาไพเราะเป็นตัวอย่างแก่เด็กกระทำในสิ่งที่ไม่พูดปดให้เด็กเห็นมีความรับผิดชอบไม่ทะเลาะเบาะแว้งกันไม่อิทธิฤทธิ์หรือแย่งความเป็นใหญ่กันและไม่วางระเบียบเข้มงวดเกินไป

5.7.5 ให้เด็กได้รู้ถึงสภาพความเป็นอยู่ภายในครอบครัวเมื่อใดพออาจให้รู้ถึงรายจ่ายภายในบ้านให้รู้เรื่องการประหยัดการใช้จ่ายต่างๆ

5.7.6 ให้เด็กมีสิทธิมีเสียงตามความคิดอ่านของครอบครัวรู้เรื่องกฎระเบียบต่างๆ ที่ตั้งขึ้นในบ้านมีส่วนในการวางกฎระเบียบนั้นให้รับผิดชอบในงานบ้านบางอย่างให้รับรู้การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในบ้านและพยายามให้เด็กรู้ว่าเขามีหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว

5.8 ทำตัวเป็นครูของลูกหน้าที่โดยตรงของพ่อแม่ก็คือการเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนลูกเท่ากับเป็นครูคนแรกของลูกการทำตัวเป็นครูที่ดีของลูกทำได้ดังนี้

5.8.1 ให้โอกาสในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจของลูกโดยผ่านประสาททั้ง 5 คือตาหูปากจมูกและการสัมผัสและจัดหาวัสดุเพื่อการกระตุ้นความเข้าใจและการใช้ประสาททั้ง 5 นั้นเช่นหาเครื่องเล่นและเกมต่างๆ

5.8.2 ให้เวลาและความสนใจต่อลูกอย่างจริงจังในการฝึกฝนทักษะความรู้และการส่งเสริมพัฒนาการต่างๆ

5.8.3 ให้กำลังใจในการฝึกหัดความชำนาญและการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ด้วยดี เช่นการฝึกหัดการใช้ภาษาทักษะทางศิลปะและดนตรีจงใจให้รักการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อย่างมีชีวิตชีวาและมีจุดหมาย

5.9 การให้แรงเสริมและการลงโทษ

5.9.1 พ่อแม่ควรต้องเอาใจใส่ต่อความคิดเห็นของลูกสนใจกิจกรรมต่างๆ ของลูกให้คำแนะนำส่งเสริมและเฝ้าดูผลสำเร็จในงานของลูกด้วยความตั้งใจและอดทนเมื่อลูก ประสบความสำเร็จพ่อแม่ควรแสดงความดีใจอย่างชัดแจ้งและการให้เสริมด้วยการชมเชยหรือการ ให้รางวัล (อาจจะเป็นกอดจูบลูบศีรษะ) เพื่อให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจและเชื่อมั่นในตนเองและ มีกำลังใจในการทำงานอย่างอื่นต่อไป

5.9.2 พ่อแม่ควรใช้แรงเสริมเป็นตัวสร้างบุคลิกภาพของเด็กตามที่ตน ต้องการจะให้เด็กเป็นพ่อแม่จะต้องเป็นแบบอย่างโดยแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมให้ลูกเห็นอย่าง เด่นชัดเช่นการแสดงถึงความเป็นคนอดทนในการทำงานความมีระเบียบวินัยมีเหตุผลและมีอารมณ์ มั่นคงเพื่อลูกจะได้ยึดเป็นแบบอย่างที่ดีต่อไป

5.9.3 พ่อแม่ควรจะใช้วิธีการลงโทษให้เหมาะสมการทำโทษยังเป็น สิ่งจำเป็นสำหรับเด็กการลงโทษทางร่างกายยังไม่ใช่เป็นสิ่งที่ล้ำสมัยหรือใช้ไม่ได้ตามทฤษฎีของ โคลเบอร์ก (Kohlberg) กล่าวไว้ว่าในเด็กอายุ 1 – 7 ปีการทำโทษทางร่างกายยังใช้ได้ดีเพราะเด็กใน วัยนี้กำลังเกิดการเรียนรู้โดยหลีกเลี่ยงการถูกทำโทษทางร่างกายการตีเด็กเป็นการตีเพื่อสั่งสอน ไม่ใช่ตีเพราะความโกรธหรือสาเหตุอื่นฉะนั้นการตีเด็กเพื่อลงโทษจึงไม่ผิดและใช้ได้ดีที่สุดสำหรับ พัฒนาการด้านพัฒนาจริยธรรมให้แก่เด็กในวัยนี้แต่อย่างไรก็ตามการลงโทษเด็กควรมีหลักการที่ ถูกต้องด้วยจึงจะทำให้การลงโทษนั้นเกิดผลดีแก่ตัวเด็กและการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ (วารสาร รักรักวัย, 2540: 21 – 22)

ดังนั้น สรุปบทบาทของผู้ปกครองและการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของเด็กเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายประการส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของเด็ก เช่น ปัจจัยด้านพัฒนาการ เด็กแต่ละวัยจะมีพฤติกรรมและความสามารถที่แตกต่างกัน ปัจจัยด้าน สภาพแวดล้อม สภาพแวดล้อมทางกายภาพ มีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมของเด็ก การจัดแบ่งพื้นที่ ระดับของการจัดวางวัสดุอุปกรณ์วัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับพัฒนาการและความสนใจของเด็กจะ เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้เช่นกัน การจัดเวลาให้เหมาะสมเป็นเรื่องสำคัญ อย่างยิ่งต้องจัดเวลาให้เหมาะสมกับความจำเป็น และความต้องการของเด็กในการทำกิจกรรม เก็บ ของและทำความสะอาด รับประทานอาหาร นอน เข้าห้องน้ำรวมถึงรอยต่อระหว่างกิจกรรมด้วย ลำดับของกิจกรรมต่างๆ ควรมีความคงที่เพื่อให้เด็กคาดเดาได้ว่าจะต้องทำอะไรต่อไปความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล เป็นปัจจัยที่ต้องพิจารณาเป็นพิเศษเพราะเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้คนบรรยากาศที่ เหมาะสมกับการเรียนรู้ที่เด็กจะรู้สึกไว้วางใจเป็นบรรยากาศของการสนับสนุนและช่วยเหลือกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลนี้เป็นความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ คนอื่นๆ ความสัมพันธ์เหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของเด็ก สิ่งอื่นๆ ที่มีผลต่อพฤติกรรมของเด็ก ได้แก่ สภาพอากาศ เสียงลม แสง เหตุการณ์ในครอบครัว ความเจ็บป่วย รายการโทรทัศน์ ภาวะโภชนาการ อิทธิพลของวัฒนธรรม เด็กจะถูกหล่อหลอมด้วยความเชื่อ และวัฒนธรรมของครอบครัวเด็กจะแสดงพฤติกรรมตามที่ได้รับเลี้ยงดูมา พ่อแม่ต้องมีความละเอียดอ่อน มีความยืดหยุ่น และไม่ตัดสินพฤติกรรมของเด็กอันเกิดจากวัฒนธรรมของครอบครัว

จิตวิทยาการเลี้ยงดูเด็ก

จิตวิทยาการเลี้ยงดูเด็ก (Psychological aspect of child rearing) สิ่งจำเป็นสำหรับการเจริญเติบโตและการมีชีวิตอยู่ของมนุษย์นั้น แบ่งได้เป็น 2 พวกใหญ่ๆ คือ

1. สิ่งจำเป็นสำหรับร่างกาย(physical needs) เช่น อาหาร อากาศสำหรับหายใจ อุณหภูมิที่เหมาะสม เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย เป็นต้น
2. สิ่งจำเป็นสำหรับจิตใจ (psychological needs) ที่จะทำให้นุชนั้นอยู่อย่างปกติสุข สามารถเป็นคนที่มีความภาคภูมิใจ สามารถประกอบการทำงานให้เป็นประโยชน์กับตนเอง ครอบครัว และสังคม

อย่างไรก็ตาม ถ้าเด็กได้รับแต่สิ่งจำเป็นสำหรับร่างกายอย่างครบบริบูรณ์ แต่ขาดสิ่งจำเป็นสำหรับจิตใจ เราก็อาจได้เด็กที่รูปร่างแข็งแรงสูงใหญ่ตามเกณฑ์มาตรฐานทุกประการ แต่อาจมีท่าทางไม่เป็นสุข หงอยเหงา ไม่ร่าเริงแจ่มใสเชื่องซึม หรือมีพฤติกรรมก้าวร้าว ชอบทำลาย หรือไม่สามารถรับผิดชอบได้ตามวัย เช่น ไม่สามารถเรียนหนังสือได้ ฉะนั้นควบคู่กับแนะนำว่าเด็กอายุเท่าใด ต้องให้นมแบบไหน อาหารเสริมอะไร ฉีดวัคซีนอะไร ก็ควรจะให้ความรู้พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูเด็กอายุเท่าใดมีลักษณะนิสัยตามธรรมชาติอย่างไร และเด็กต้องการตอบสนองต่อความต้องการทางจิตใจอย่างไรถึงจะเหมาะสมเพื่อทำสุขภาพจิตดีควบคู่กับการมีสุขภาพกายดีความต้องการด้านจิตใจของเด็ก

ความต้องการด้านจิตใจของเด็กนั้นมีความแตกต่างกันไปบ้างตามวัยของเด็ก แต่พอจะสรุปได้กว้างๆ ว่า สิ่งต่อไปนี้มีคามจำเป็น และเป็นที่ต้องการสำหรับเด็กทุกคน คือ

1. ความรักความอบอุ่น เด็กรู้สึกอยากให้อาหารหรือผู้เลี้ยงดูรักตน รู้สึกว่าตนเองเป็นที่ต้องการ มีค่าสำหรับพ่อแม่ รู้สึกว่าตนเองเป็นที่ยอมรับ เด็กไม่ควรรู้สึกว่าพ่อแม่รังเกียจตน ไม่ชอบลำเอียง ปฏิเสธหรือไม่เป็นที่ต้องการ เป็นส่วนเกิน จำใจต้องเลี้ยงดูตน และไม่ควรรู้สึกมีปมด้อยหรือน้อยเนื้อต่ำใจต่างๆ นานา เจตคติหรือท่าทีของผู้ใหญ่ที่กล่าวมาข้างต้นนี้มีอิทธิพลอย่างมาก

ต่อจิตใจของเด็กเกี่ยวกับเจตคติของพ่อแม่ต่อลูก สิ่งที่สำคัญที่จะต้องกล่าวถึง คือ เด็กต้องการความรักที่เหมาะสม ไม่ใช่รักมากอย่างไม่มีขอบเขต เช่น คอยเฝ้าทุกอย่างโดยไม่มีเหตุผลจนทำให้กลายเป็นคนตามใจตัวเองตลอดเวลาไม่สามารถทนต่อภาวะที่คนปกติธรรมดาควรจะต้องทนได้ จนกลายเป็นข้อบกพร่องทางบุคลิกภาพไป

2. การกระตุ้นที่เหมาะสม การกระตุ้นพัฒนาการที่เหมาะสมนั้นขึ้นกับวัยของเด็ก เช่น วัยทารกแรกเกิดก็ต้องการ การอุ้ม การสัมผัส การยิ้ม การพูดคุยด้วยเพื่อให้ได้ยินเสียง พอโตขึ้นก็ต้องการเพิ่มขึ้น เช่น การเล่น การพูดคุย ของเล่นที่เหมาะสมกับวัยก็จะช่วยกระตุ้นได้ดี สำหรับเด็กในขวบปีแรก เพื่อกระตุ้นการได้ยิน การใช้สายตา ควรใช้ของเล่นที่เคลื่อนไหวที่มีสีสัน และมีเสียงพอโตขึ้นอีกเด็กจะต้องการการกระตุ้นเพื่อลดการเคลื่อนไหว ควรใช้กล่อมเนื้อส่วนต่างๆ เช่น การใช้นิ้วมือ การใช้มือเท้า และอื่นๆ การกระตุ้นต่างๆ นี้ผลทางจิตใจที่ได้คือเด็กรู้สึกได้รับความรัก ความสนใจ และที่สำคัญ คือ ได้กระตุ้นความรู้สึกอยากรู้อยากเห็น ความสนใจต่อสิ่งแวดล้อม ความรู้สึกสนุก อยากทดลองอยากลองทำ ทำให้รู้สึกมีความมั่นใจ กล้าแสดงออกตามไปด้วย

3. ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย (Security and protection) ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยของเด็กได้มาจากสิ่งแวดล้อมรอบข้าง โดยเฉพาะพ่อแม่ ถ้าพ่อแม่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ครอบครัวสงบสุข เด็กจะไม่รู้สึกกลัวว่าจะถูกทอดทิ้ง บ่อยครั้งที่พบว่าเด็กมีอาการทางกาย เช่น ปวดหัว ปวดท้อง โดยไม่มีโรคทางกายเป็นเหตุแต่กลับสัมพันธ์กับเวลาเด็กเกิดรู้สึกเครียด รู้สึกกลัวที่เห็นพ่อแม่ทะเลาะกันทำร้ายร่างกายกัน หรือกำลังจะหย่าร้างกัน

นอกจากนั้นเด็กก็ยังต้องการความรู้สึกว่าผู้ใหญ่สามารถปกป้องตนได้ ไม่ปล่อยให้เกิดอันตรายกับตน เด็กควรได้รับการปกป้องจากอันตรายทางกาย เช่น อุบัติเหตุต่างๆ และควรได้รับการปกป้องไม่ให้รับความกระทบกระเทือนใจอย่างรุนแรง (psychic trauma), เช่น ภาพอุบัติเหตุที่น่าสยดสยองมาก ภาพภัยพิบัติตามธรรมชาติที่ร้ายแรงน่าสะพรึงกลัว ภาพเกี่ยวกับทางเพศที่ไม่เหมาะสมกับวัยของเด็ก และควรเตรียมตัวเตรียมใจให้เด็กสำหรับเหตุการณ์สำคัญๆ เช่น การมีน้องใหม่ การผ่าตัด เป็นต้น

4. คำแนะนำและการสนับสนุน (Guidance and support) เด็กต้องการคำแนะนำหรือคำชี้แนะจากผู้ใหญ่ว่าอะไรเป็นอะไร เช่น บทบาทที่เหมาะสมตามเพศของเด็กหญิงหรือเด็กชาย การปฏิบัติตัวในสังคม ค่านิยม ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ และควรให้การสนับสนุนช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ ที่เห็นเหมาะสม เช่น กิจกรรมที่เด็กต้องการจะทำ อาจช่วยด้านการเงินหรือจัดหาอุปกรณ์ช่วยให้ความคิด

5. ความสม่ำเสมอ และการมีขอบเขต (Consistency and Limits) ทั้ง 2 อย่างมีความสำคัญที่จะทำให้เด็กเรียนรู้ว่าอะไรถูกอะไรผิด อะไรทำได้หรือไม่ได้ ไม่สับสนทั้งความคิดและการปฏิบัติ กฎเกณฑ์ที่ใช้ควรจะมีเหตุผลและมีการปฏิบัติเสมอต้นเสมอปลาย เช่น ไม่ให้ใส่รองเท้าเข้าในบ้าน เพราะทำให้บ้านสกปรก ก็ควรเป็นเช่นนี้ตลอดไป ไม่ใช่เวลาเมื่อได้รับใช้ใส่ได้เวลาเมื่อต้องทำความสะอาดเองใส่ไม่ได้หรือวันหนึ่งไม่ยอมให้ทำสิ่งหนึ่งแต่พออีกวันทำสิ่งเดียวกันก็ยอมให้ทำได้ สิ่งเหล่านี้ อาจเป็นการเตะบอลเล่นในบ้าน การฉีกกระดาษจากหนังสือ การขีดเขียนที่ฝาผนังบ้าน ผู้ใหญ่บางคนไม่แน่ใจว่าอะไรควรจะห้ามเด็ก อะไรไม่ควรห้าม กลัวจะตามใจมากเกินไปหรือเข้มงวดเกินไปก็ให้ถือหลักง่ายๆ ว่ามี 3 อย่างที่เด็กทำไม่ได้แน่นอน คือ

5.1 การทำร้ายตัวเอง (รวมทั้งการเล่นที่เป็นอันตราย เช่น ของมีคม)

5.2 การทำร้ายผู้อื่น

5.3 การทำลายสิ่งของ

6. ให้โอกาสใช้พลังงานในทางสร้างสรรค์ วัยเด็กเป็นวัยที่มีกำลังงานในตัวเอง เด็กต้องได้รับโอกาสให้ใช้พลังงานไปในทางสร้างสรรค์ เช่น การเล่น การออกกำลังกายในเกมหากีฬาต่างๆ การมีกิจกรรมอื่นๆ ที่เหมาะสม ถ้าผู้ใหญ่ไม่เห็นความสำคัญข้อนี้ อาจต้องการให้เด็กอยู่อย่างสงบเรียบร้อยเสมอ อาจทำให้กลายเป็นเด็กเก็บกด ไม่กล้าแสดงออก เชื่องซึมหรือเฉื่อยชา ไม่ร่าเริงแจ่มใส ไม่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

การอบรมเด็ก (Discipline technique of children) ผู้ที่เคยเลี้ยงดูเด็ก คงทราบดีทุกคนว่า ไม่ว่าเด็กคนหนึ่งจะเป็นเด็กดีเพียงใดก็ตาม ในบางครั้งบางครั้งก็ยังมีปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมเกิดขึ้นได้ ซึ่งผู้ใหญ่จำเป็นต้องมีวิธีการที่จะแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม และให้เด็กเรียนรู้พฤติกรรมที่เหมาะสมและสามารถควบคุมตัวเอง ให้มีความประพฤติที่สังคมยอมรับได้โดยไม่ต้องอาศัยผู้ใหญ่คอยควบคุมในเวลาต่อมา พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมหรือพฤติกรรมที่เราไม่ต้องการในเด็กมักได้แก่

- การไม่เชื่อฟังเมื่อห้ามปราม เช่น การปีนป่ายไปบนที่สูง
- การไม่ยอมทำอะไรบางอย่างที่ผู้ใหญ่ต้องการให้ทำ เช่น ทำการบ้าน เก็บของเล่นเข้าที่ทำงานที่ได้รับมอบหมาย
- พฤติกรรมก้าวร้าว รุนแรง เช่น ดิน้อง ใช้ถ้อยคำหยาบคาย การทำลายสิ่งของเมื่อโกรธหรือถูกขัดใจ

พ่อแม่จำนวนมากไม่ทราบว่าจะจัดการอย่างไรกับพฤติกรรมเหล่านี้ของลูกถึงจะให้ผลดีกับเด็กปัจจุบันความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์มีมากขึ้น แต่พ่อแม่ทั่วไปมักจะยังไม่ได้รับประโยชน์จากความรู้นี้มีแต่นักวิชาการและผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับสุขภาพจิตเด็กจำนวนหนึ่ง

เท่านั้น ความรู้ความเข้าใจให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ถูกต้องสมควรได้รับการเผยแพร่ออกไปให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ วิธีการตอบสนองต่อพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็กทำได้ดังนี้

1. การใช้เหตุผล (Reasoning) การให้เหตุผลอย่างตรงไปตรงมาซึ่งเด็กสามารถเข้าใจ มักจะสามารถแก้ไขพฤติกรรมได้ในเด็กยิ่งเล็กลงการให้เหตุผลต้องแบบง่าย สั้น ไม่พูดยืดยาว เช่น มีดเล่มไม่ได้เพราะจะบาดมือหนูหนูไม่ปีนขึ้นที่สูงเดี๋ยวจะตกลงมาเจ็บ

2. การใช้ทำที่หนักแน่นและจริงจัง (Firmness) เวลาที่ผู้ใหญ่ต้องการให้เด็กทำอะไรแล้วเด็กอิดเอื้อน ไม่ยอมทำ วิธีหนึ่งที่ได้ผลคือต้องพูดให้หนักแน่นและจริงจังว่าให้ทำเดี๋ยวนี้ อาจต้องใช้ทำที่ประกอบด้วย เช่น ลูกขึ้นงูมมือเด็กให้ไปทำสิ่งที่ต้องทำ เช่น เด็กอิดเอื้อนไม่ยอมทำการบ้านแม่จะพูดเตือนแล้วหลายครั้ง แม่ต้องแสดงให้เห็นว่าแม่หมายถึงว่าลูกต้องทำการบ้านแล้ว โดยบอกด้วยเสียงที่หนักแน่นว่าเอาสมุดการบ้านออกมาแล้วนั่งลงทำเดี๋ยวนี้เลย ถ้าเด็กไม่ยอมลูกก็ต้องงูมมือไปเอาสมุด ดินสอมานั่งลงให้ทำและเฝ้าให้ทำถ้าจำเป็น

3. การใช้สิ่งทดแทน (Alternative response) เวลาห้ามไม่ให้เด็กทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ควรสอนเด็กไปด้วยว่าสิ่งไหนที่ทำแทนได้ เช่น เด็กเล่นของแหลมอยู่จะเอาจากมือเด็กก็ให้เอาของอื่นที่น่าสนใจกว่ามาให้เด็กแทน ไม่ควรหยิบของแหลมจากมือเด็กเฉยๆ ซึ่งเด็กจะร้องอาละวาดต่อหรือเห็นเด็กขีดเขียนฝาผนังบ้านอยู่ห้ามไม่ให้ทำเพราะสกปรกบ้าน ก็ควรหากระดาษมาให้เด็กได้เขียนแทน เป็นต้น

4. ให้สามารถแสดงความคิดเห็นและความรู้สึก (Freedom to discuss ideas and feelings) ควรให้เด็กรู้สึกว่ามีความคิดเห็นอย่างไรก็สามารถพูดออกมาได้อย่างอิสระ หรือมีความรู้สึกอย่างไรก็สามารถพูดคุ้ยชี้แจงได้ เช่น เด็กอาจต้องการตัดสินใจเองในการเลือกของใช้ส่วนตัวไม่ใช่แม่เลือกให้ แล้วเด็กต้องใช้ทั้งที่ไม่ชอบไม่ถูกใจ

5. การให้รางวัล (Positive reinforcement) เมื่อเด็กมีพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมแล้ว เพื่อให้พฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นอีกไม่หายไปผู้ใหญ่ควรให้รางวัลสำหรับพฤติกรรมนั้น อาจเป็นการกล่าวชมด้วยวาจา แสดงกิริยาชื่นชมพอใจในพฤติกรรมนั้น เช่น โอบกอด ลูบหัว ปัญหาคือผู้ใหญ่มักจะละเลยไม่กล่าวคำชมเชยเด็ก เพราะเห็นเป็นพฤติกรรมธรรมดาๆ เช่น เด็กยอมแปรงฟันเอง แต่งตัวเอง แต่จะคว้าหรือดิ้นเด็กเมื่อเด็กไม่ยอมช่วยตัวเอง

การให้รางวัลเด็กอาจให้ได้อีกแบบคือ ให้เมื่อเด็กหยุดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม (Omission training) เช่น กล่าวชมเชย หรือให้รางวัลแบบอื่นเมื่อลูกสองคนเล่นกันด้วยดีไม่ทะเลาะไม่ตีกันในช่วงตลอดสองวันที่ผ่านมา

6. การเลิกให้ความสนใจ (Ignoring) เป็นธรรมชาติของเด็กทุกคนที่ต้องการได้รับความสนใจจากผู้อื่น ฉะนั้น เมื่อเด็กมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เราอาจใช้วิธีเลิกให้ความสนใจ

สนใจขณะที่เด็กกำลังกระทำพฤติกรรมนั้น และให้ความสนใจหรือให้รางวัลกับเด็กที่มีพฤติกรรมที่เราต้องการแทน ตัวอย่าง เช่น ลูกคนหนึ่งกินอาหารดีอีกคนไม่ค่อยยอมกินเล่นไปเรื่อยๆ แม่ก็อาจชมคนที่กินอาหารดีแต่เฉยๆ ไม่แสดงความสนใจกับลูกคนที่ไม่ยอมกินแต่เขี่ยอาหารเล่นอยู่ โดยไม่จำเป็นต้องดู

7. การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ใหญ่ให้กับเด็ก (Positive model) ผู้ใหญ่โดยเฉพาะพ่อแม่ควรทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูก พฤติกรรมส่วนใหญ่ของมนุษย์นั้นมาเรียนรู้ภายหลัง ไม่ใช่ถ่ายทอดตามพันธุกรรมอย่างที่หลายๆ คนเข้าใจ เด็กจะเอาอย่างผู้ใหญ่ที่อยู่ใกล้ชิด โดยดูจากการกระทำของผู้ใหญ่มากกว่าการสอนด้วยวาจา เช่น พูดสอนว่าการพูดปดเป็นสิ่งไม่ดีห้ามทำ แต่พอมีคนทีพ่อแม่ไม่ต้องการพบมาพบ ก็ใช้ลูกออกไปบอกว่า พ่อแม่ไม่อยู่บ้าน การกระทำแบบนี้ก็เท่ากับสอนลูกว่าที่จริงพูดปดได้

8. การลงโทษ (Punishment) โดยทั่วไปจะพยายามไม่ใช้การลงโทษ นอกจากวิธีอื่นๆ ที่กล่าวมาแล้วไม่ได้ผลสิ่งสำคัญที่สุดคือเวลาใช้การลงโทษนี้ผู้ใช้ต้องไม่ใช่ด้วยอารมณ์โกรธเกลียด ไม่ชอบเด็ก เพราะจะทำให้เด็กยิ่งต่อต้าน เวลาใช้ควรแสดงให้เด็กเห็นว่าเราต้องการเพียงหยุดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเท่านั้นและพร้อมที่จะหยุดการลงโทษเมื่อเด็กคิดว่าสามารถควบคุมตัวเองได้ ไม่ประทุษร้าย ไม่เหมาะสมอีก การลงโทษมีตั้งแต่เบาๆ จนไปถึงระดับที่รุนแรงขึ้น

8.1 การดูว่า การดูว่าด้วยวาจาในเด็กบางคนก็ได้ผลดี สามารถหยุดการกระทำอันไม่สมควรของเด็ก ควรใช้เมื่อการบอกห้าม และการใช้เหตุผลไม่ได้ผลแล้ว

8.2 แยกเด็กออกไปอยู่ตามลำพัง เช่น เด็กนักเรียนคนหนึ่งคุยมากขณะเรียนรบกวนคนอื่นบ่อยๆ ก็อาจแยกเด็กไปนั่งคนเดียว หันหน้าเข้ามุมห้อง ทำให้เด็กไม่สนุก เบื่อที่เด็กทั่วไปจะไม่ชอบอย่างมาก

8.3 การปรับ ให้เด็กรับผิดชอบกับของเสียหายที่เด็กทำไป เช่น เด็กคนหนึ่งโกรธแม่ที่ขัดใจ แล้ววิ่งไปถontonต้นไม้ของแม่ที่เพิ่งปลูก จึงให้แม่หักเงินค่าขนมเด็กทีละเล็กละน้อย ชดใช้ค่าต้นไม้ที่ซื้อ

8.4 การตี การตีอาจทำให้เด็กหยุดประพฤติที่ไม่พึงประสงค์ได้บางครั้ง แต่การใช้กำลังกับเด็กมีข้อเสียด้วย คือ ถ้าใช้บ่อยๆ จะทำลายความสัมพันธ์ ระหว่าง เด็กและผู้ใหญ่ และเด็กจะใช้วิธีรุนแรงและใช้กำลังบ้าง เพราะเอาอย่างผู้ใหญ่และรู้สึกคับข้องใจที่ผู้ใหญ่ใช้วิธีรุนแรงกับตน เช่น อาจไปชกต่อยเพื่อนที่โรงเรียนบ่อยๆ จนเป็นปัญหาเกิดขึ้น

ดังนั้น สรุปจิตวิทยาการเลี้ยงดูและอบรมเด็ก ไม่ใช่ของยากจนเกินไป ขอเพียงแต่พ่อแม่ และผู้เกี่ยวข้องกับเด็กมองเห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องรู้และนำไปใช้ให้เป็น

ประโยชน์เท่านั้น ก็จะสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาทางกายและใจของเด็กได้มาก จึงหวังว่าการพยายามเผยแพร่ความรู้อันนี้เป็นประโยชน์ต่อไป

สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์

สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ เป็นหน่วยงานสังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ ตั้งอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2529 ในช่วง 12 ปีแรก ให้การอุปการะเลี้ยงดูเด็กอ่อนอายุแรกเกิด – 6 ปี ทั้งชายและหญิงที่เป็นเด็กกำพร้า เด็กถูกทอดทิ้ง และเด็กที่ครอบครัวประสบปัญหา ไม่สามารถเลี้ยงดูเด็กได้ ต่อมาปี พ.ศ.2532 เป็นต้นมาได้ให้การอุปการะเลี้ยงดูเด็กที่ติดเชื้อเอดส์ รับเด็กจากทั่วประเทศรวมเป็นเวลา 7 ปีเศษ จนกระทั่งปี 2539 ได้เปิดบริการสถานสงเคราะห์เพิ่มในภาคอื่นๆ ขึ้นใหม่เพื่อรับเด็กที่มีเชื้อเอดส์ สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์รับผิดชอบในเขตภาคเหนือและในปี พ.ศ.2540 ได้ขยายการรับเด็กเพิ่มเป็นเด็กหญิงที่มีอายุ 7-18 ปี จาก 17 จังหวัดภาคเหนือ เป็นเด็กซึ่งไม่สามารถอยู่กับครอบครัวได้ หรือไม่มีครอบครัวอุปการะ หรือครอบครัวเลี้ยงดูไม่เหมาะสมหรือเป็นเด็กกำพร้า เด็กถูกทอดทิ้งหรือเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์

การดำเนินงาน (สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์, 2555: 8)

1. บริการด้านการเลี้ยงดูจัดให้เด็กเข้าพักอาศัยในอาคารพักเด็กตามกลุ่มอายุ ซึ่งมีจำนวน 5 ห้อง 3 อาคาร จัดหาเครื่องนุ่งห่ม เครื่องหลับนอนและเครื่องใช้ที่จำเป็น โดยมีแม่บ้านและพี่เลี้ยงทำหน้าที่ดูแลอย่างใกล้ชิดตลอด 24 ชั่วโมง จัดนมและอาหารเสริมให้เด็กอ่อนและเด็กเล็กตามวัย สำหรับเด็กโตอายุ 2 ถึง 6 ปี นอกจากจะจัดอาหารให้ 3 มื้อแล้วยังมีอาหารว่าง 2 มื้อเพิ่มอีก โดยเด็กทุกคนจะได้รับการดูแลเอาใจใส่และได้รับความรักความอบอุ่นจากเจ้าหน้าที่เสมือนอยู่ในครอบครัวของตนเอง
2. บริการด้านการรักษาพยาบาลและสุขภาพเด็กที่ถูกส่งเข้ารับการสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์ฯ ส่วนใหญ่เป็นเด็กกำพร้า เด็กถูกทอดทิ้ง สำหรับเด็กที่มีปัญหาผู้ปกครองก็มักจะเป็เด็กที่มาจากรครอบครัวยากจน เด็กเหล่านี้ส่วนใหญ่มักจะมีภูมิด้านทานโรคต่ำ สุขภาพไม่แข็งแรง มีโรงประจำตัวมาแต่กำเนิดหรือได้รับการถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์ เป็นเด็กคลอดก่อนกำหนดมีน้ำหนักตัวน้อย เด็กทุกรายจะได้รับการตรวจสุขภาพรับใหม่ที่โรงพยาบาลภายใน 1 สัปดาห์ นับจากวันที่เข้ารับการสงเคราะห์ฯ กรณีเจ็บป่วยเล็กน้อย จะมีพยาบาลทำหน้าที่ดูแลรักษาพยาบาลเบื้องต้นภายในสถานสงเคราะห์ฯ แต่ถ้ามีอาการป่วยมาก จะส่งเข้ารับการตรวจรักษาจากแพทย์ที่โรงพยาบาล โดยสถานสงเคราะห์ฯ จะดำเนินการจัดทำบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า

ให้แก่เด็กทุกราย สำหรับการให้ภูมิคุ้มกันโรคแก่เด็กนั้น โรงพยาบาลนครพิงค์จะส่งเจ้าหน้าที่มาดำเนินการฉีดวัคซีนต่างๆ ให้แก่เด็กทุกคนตามกำหนด อายุการให้วัคซีนในเดือน นอกจากนี้โรงพยาบาลจะชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูงเด็กทุกราย พร้อมทั้งบันทึกการเจริญเติบโตและภาวะโภชนาการของเด็กลงในแฟ้มประวัติสุขภาพ หากพบว่าเด็กรายใดมีภาวะขาดสารอาหาร พยาบาลและพี่เลี้ยงจะร่วมมือกันแก้ไขปัญหอย่างต่อเนื่อง

3. บริการด้านสังคมสงเคราะห์

งานสวัสดิการเด็กได้แก่ การดูแลสวัสดิภาพเด็กทั่วไป เช่น การจัดให้เด็กเข้าพักอาศัยในอาคารพัก ให้มีเครื่องใช้ เสื้อผ้า เครื่องหลับนอนตามความเหมาะสม มีอาหารที่ถูกต้องตามหลักโภชนาการ มีพี่เลี้ยงให้การดูแลเด็กตลอด 24 ชั่วโมง และได้รับการรักษาพยาบาล เมื่อเด็กเจ็บป่วย

งานทะเบียนประวัติ นักสังคมสงเคราะห์จะจัดทำประวัติเด็กแต่ละรายอย่างละเอียดโดยสอบข้อเท็จจริง ตรวจสอบและรวบรวมเอกสารประจำตัวเด็ก ประวัติความเป็นมาของเด็กก่อนเข้ารับการสงเคราะห์ ประวัติสุขภาพ บันทึกการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เช่น พฤติกรรม พัฒนาการและการดำเนินงานให้ความช่วยเหลือด้านสังคมสงเคราะห์ไว้ทุกระยะ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในการให้การสงเคราะห์และแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง

งานติดตามประวัติ เด็กที่รับเข้าอุปการะใหม่ทุกรายโดยเฉพาะเด็กที่ถูกทอดทิ้ง จะได้รับการติดตามประวัติสืบหาบิดามารดาหรือผู้ปกครอง โดยการตรวจสอบชื่อและที่อยู่ของผู้ปกครองจากฐานข้อมูลการทะเบียน สำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง การเยี่ยมบ้าน การประกาศข่าวสืบหาผู้ปกครองเด็กทางสื่อมวลชน ตลอดจนข่าวกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

งานทะเบียนราษฎร เด็กทุกรายจะได้รับการตรวจสอบเอกสารสำคัญประจำตัว ได้แก่ สูติบัตรและทะเบียนบ้าน ในกรณีที่เด็กไม่มีเอกสารดังกล่าว สถานสงเคราะห์ฯ จะดำเนินการแจ้งเกิดและขอเพิ่มชื่อเข้าไปในทะเบียนบ้านของสถานสงเคราะห์ฯ กรณีที่เด็กไม่มีชื่อหรือสกุล เด็กจะได้รับการตั้งชื่อและขอตั้งชื่อสกุลให้สมบูรณ์ และจะดำเนินการแจ้งย้ายที่อยู่กรณีที่ผู้ปกครองของรับเด็กกลับ มีผู้ขออุปการะเด็กเป็นบุตรบุญธรรมหรือเด็กย้ายสถานสงเคราะห์ฯ ตลอดจนแจ้งตายในกรณีที่เด็กถึงแก่กรรม

งานแก้ไขปัญหาวุฒิกรรมเด็ก ข้อจำกัดของการเลี้ยงดูเด็กในสถานสงเคราะห์คือ เด็กต้องอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่จำกัดเป็นระยะเวลานาน ซึ่งจะมีผลกระทบต่อพัฒนาการและพฤติกรรมได้ เช่น ไม่ตอบสนองต่อสังคมโดยมีลักษณะแยกตนเอง เฉยเมย หรืออาจมีลักษณะก้าวร้าว ชุกชน ไม่เชื่อฟัง และมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน สถานสงเคราะห์ฯ ได้ดำเนินการจัดประชุมกลุ่ม เพื่อให้ความรู้และแก้ไขปัญหาวุฒิกรรมที่เบี่ยงเบนของเด็กร่วมกัน ระหว่างนักสังคม

สงเคราะห์ พยาบาล นักพัฒนาการเด็ก และพี่เลี้ยงเป็นประจำทุกเดือน เพื่อให้เจ้าหน้าที่พี่เลี้ยงและนักพัฒนาสังคม ดูแลเอาใจใส่ให้ความรัก ความอบอุ่นแก่เด็กอย่างทั่วถึง พร้อมทั้งให้สังเกตพฤติกรรม การเปลี่ยนแปลงและแก้ไขปัญหาเฉพาะรายที่มีปัญหาทางด้านพฤติกรรมดังกล่าว

งานส่งเสริมพัฒนาการเด็ก เด็กวัยแรกเกิดถึง 6 ปี จำเป็นต้องมีการส่งเสริมและกระตุ้นพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจ สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเด็กเวียงพิงค์ ได้จัดแบ่งกลุ่มเด็กออกเป็น 5 กลุ่ม คือแรกเกิด-6 เดือน อายุ 6 เดือน-1 ปี อายุ 1-2 ปี อายุ 2-4 ปี และอายุ 4-6 ปี ฉะนั้น การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและกระตุ้นพัฒนาการทั้งเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคลและมีการประเมินผลพัฒนาการเด็กทุกกลุ่มทุก 3 เดือน

งานบริการจัดหาครอบครัวทดแทน สถานสงเคราะห์ฯ จะดำเนินการจัดหาครอบครัวทดแทนให้กับเด็กทั้งครอบครัวไทยและต่างประเทศ ในกรณีที่ผู้ปกครองเด็กไม่ประสงค์จะรับเด็กไปอุปการะเลี้ยงดูเอง โดยได้ลงนามมอบบุตรให้อยู่ในความดูแลของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ โดยเด็ดขาด หรือในกรณีที่ไม่สามารถติดตามสืบหาผู้ปกครองของเด็กได้ สำหรับเด็กซึ่งอยู่ในกลุ่มที่ผู้ปกครองฝากไว้ในสถานสงเคราะห์ชั่วคราวจะจัดให้ไปอยู่กับครอบครัวอุปการะ ตามโครงการครอบครัวอุปการะ จนกว่าผู้ปกครองของเด็กจะมีความพร้อมที่จะรับเด็กกลับไปอุปการะเลี้ยงดูเอง เพื่อให้เด็กได้รับการเลี้ยงดูด้วยความรักความอบอุ่นในครอบครัว ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ

บริการด้านอบรมศีลธรรมจรรยาจัดให้แม่บ้าน พี่เลี้ยง และนักพัฒนาการเด็ก ทำหน้าที่ดูแลเอาใจใส่ให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็ก ให้การอบรมสั่งสอนเรื่องกิริยามารยาท ความประพฤติ ระเบียบวินัย และจัดให้เด็กได้เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในโอกาสสำคัญทางศาสนาต่างๆ

การดำเนินงานโครงการครอบครัวอุปการะ

ครอบครัวอุปการะเป็นแนวคิดในการสร้างสรรค์และส่งเสริมให้เด็กและเยาวชน ผู้ด้อยโอกาสได้อยู่กับครอบครัวและชุมชนเพื่อให้ได้รับความรัก ความอบอุ่น ได้เรียนรู้และมีพัฒนาการในทุกด้านที่สมวัย พร้อมทั้งได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ดีงามเกิดเป็นความรักความผูกพัน ความเอื้ออาทร เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำเนินชีวิตรวมถึงเป็นการบริการจัดหาครอบครัวทดแทนชั่วคราวให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กกำพร้าเด็กถูกทอดทิ้ง ซึ่งมีผู้เลี้ยงดูไว้ในครอบครัว อายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 18 ปีบริบูรณ์ เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กได้เจริญเติบโตอยู่ในครอบครัวแทนการเลี้ยงดูเด็กไว้ในสถานสงเคราะห์

คุณสมบัติของครอบครัวอุปการะ

1. สามารถสั่งสอนบุตรหลานให้เป็นคนดีมีความกตัญญูซื่อสัตย์
2. มีจิตใจอาสาสมัครรักเด็ก มีความตั้งใจที่จะรับเลี้ยง ดูแลเด็กให้อยู่ใน

ครอบครัวด้วยความรักความเข้าใจ

3. มีเวลาเลี้ยงดูและสมาชิกทุกคนในครอบครัวยินดีและยอมรับเด็กเข้ามาอยู่ในบ้าน

4. มีฐานะครอบครัว อาชีพรายได้แน่นอนและมั่นคงเพียงพอที่จะรับเลี้ยงดูแลเด็กในอุปการะอย่างมีความสุขไม่มีหนี้สินรุงรัง

5. มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งและสภาพบ้านเรือนมั่นคง กว้างขวางพอเพียงที่จะรับสมาชิกใหม่อยู่ในสภาพแวดล้อมดี

6. มีความรู้ ประสบการณ์และจิตวิทยาในการเลี้ยงดูเด็ก
7. มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ
8. มีอุปนิสัยและพฤติกรรมเหมาะสมเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนที่จะทำหน้าที่อุปการะเด็ก

9. อายุไม่ต่ำกว่า 25 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่เกิน 60 ปี
10. เป็นครอบครัวที่อบอุ่นมีผู้สูงอายุ พ่อ แม่ และลูกหลานอาศัยอยู่ร่วมกัน
11. ไม่มีประวัติเคยกระทำความผิดกฎหมายอาญา จนได้รับโทษจำคุกเว้นแต่ความผิดที่กระทำโดยประมาท

12. ไม่มีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงต่อบุคคลอื่นหรือประพฤติดิสัยเสื่อมและจารีตประเพณีอันดีงาม

หลักฐานการขออุปการะเด็ก

1. สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน หรือบัตรประจำตัวข้าราชการ หรือบัตรประจำตัวพนักงานองค์การของรัฐของผู้ขออุปการะเด็ก และคู่สมรส คนละ 1 ฉบับ

2. สำเนาทะเบียนบ้าน 1 ฉบับ

3. สำเนาทะเบียนสมรสหรือสำเนาทะเบียนหย่า หรือสำเนาใบมรณะบัตร (ถ้ามี) 1 ฉบับ

4. ใบรับรองแพทย์ของผู้ขออุปการะเด็ก และคู่สมรสคนละ 1 ฉบับ

5. รูปถ่ายขนาด 1 หรือ 2 นิ้ว ซึ่งถ่ายหน้าตรง และถ่ายไว้ไม่เกิน 6 เดือน จำนวนคนละ 1 รูป

ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงานครอบครัวอุปการะ

1. การเตรียมเจ้าหน้าที่เจ้าหน้าที่โครงการครอบครัวอุปการะเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โครงการครอบครัวอุปการะสู่ภาคสังคมและชุมชนให้รู้จักครอบครัวอุปการะ

2. การเตรียมพื้นที่

2.1 การคัดเลือกชุมชน เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการ ออกสำรวจพื้นที่ในชุมชนว่าพื้นที่ใดเหมาะสมที่จะเริ่มโครงการ โดยพิจารณาจากคุณสมบัติ ดังนี้

- เป็นชุมชนที่มีการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น
- มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง มีการรวมตัวดำเนินกิจกรรมที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
- อยู่ไม่ห่างไกลจากที่ทำการสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ หรือหน่วยงานเพื่อการติดตามที่รวดเร็ว

- ระบบสาธารณูปโภคที่ดี ถนน, แหล่งน้ำ, การสื่อสาร

- มีโรงเรียน สถานีนอนมัย อยู่ในหมู่บ้าน

2.2 การคัดเลือกเด็ก/คัดเลือกครอบครัว

2.2.1 การคัดเลือกเด็ก

ประเภทเด็กที่สถานสงเคราะห์ส่งให้ครอบครัวอุปการะเลี้ยงดู

1) เด็กที่สามารถติดตามครอบครัวได้ หรือเคยอยู่ในครอบครัวมาก่อน เช่น บิดามารดาต้องโทษ บิดามารดาเลี้ยงดูไม่เหมาะสมและขาดการติดต่อเป็นระยะเวลาตั้งแต่ 1 ปี ขึ้นไป ถูกทอดทิ้งอยู่กับผู้รับจ้างเลี้ยง บิดามารดาฐานะยากจนและไม่ได้มาเยี่ยมบุตรบ่อยครั้ง ไม่มีโรคประจำตัวร้ายแรง มีหลักฐานประจำตัว ได้แก่ สูติบัตร ทะเบียนบ้านของสถานสงเคราะห์ ฯลฯ

2) เด็กที่สามารถจัดหาครอบครัวบุญธรรมได้สถานสงเคราะห์ฯ อยู่ในระหว่างติดตามประวัติเพื่อเตรียมพร้อมเด็กก่อนไปอยู่กับครอบครัวบุญธรรมไม่มีโรคประจำตัวร้ายแรง และมีหลักฐานประจำตัว ได้แก่ สูติบัตร ทะเบียนบ้านของสถานสงเคราะห์

2.2.2 การคัดเลือกครอบครัว

1) มีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่เกิน 60 ปี และมีอายุต่ำกว่าเด็กไม่น้อยกว่า 15 ปี

2) มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง ทั้งร่างกายและจิตใจ

3) มีความตั้งใจที่จะช่วยเหลือเด็ก เลี้ยงดูเด็กให้อยู่ในครอบครัวด้วยความรักและช่วยเหลืองานของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

4) มีอุปนิสัยและพฤติกรรมเหมาะสม เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนที่จะทำหน้าที่อุปการะเด็ก

5) สภาพที่อยู่อาศัยมั่นคง

6) คนในครอบครัว ยอมรับเด็กเข้าไปอยู่ในบ้าน

7) มีความรู้ในการเลี้ยงดูเด็ก และมีเวลาพอที่จะเลี้ยงดูเด็ก

8) เข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการและสามารถปฏิบัติตาม

ข้อตกลงได้

9) ไม่มีประวัติเคยกระทำความผิดกฎหมายอาญา จนได้รับโทษจำคุก เว้นแต่ความที่ได้กระทำโดยประมาทหรือเป็นความผิดลหุโทษ

3. เตรียมความพร้อมของเด็ก

3.1 เตรียมประวัติเด็กที่จะไปเป็นครอบครัวอุปการะ

3.2 เตรียมสิ่งของเครื่องใช้สำหรับเด็ก

3.3 ทำความเข้าใจแก่เด็กในการไปอยู่กับครอบครัวอุปการะ

4. เตรียมความพร้อมของครอบครัวอุปการะ

4.1 จัดประชุมครอบครัว ชี้แจงวัตถุประสงค์พร้อมกับทำความเข้าใจข้อตกลง

ในการเลี้ยงดูเด็ก

4.2 เตรียมครอบครัวให้ทำความรู้จักเด็กก่อนรับไปเลี้ยงดู เพื่อสร้าง

สัมพันธภาพ

5. ส่งมอบเด็กให้กับครอบครัวอุปการะ และทำสัญญาเลี้ยงดู

6. ขออนุมัติจ้างผู้เลี้ยงดูเด็ก โดยผู้เลี้ยงจะได้ค่าเลี้ยงดูเด็ก 2,000 บาทต่อเด็ก 1 คน

ต่อเดือน

7. ติดตามเยี่ยมเยียนเด็กในครอบครัวอุปการะ

7.1 จัดทำแผนการติดตามผลประจำปี

7.2 ติดตามเยี่ยมเด็กและครอบครัว เดือนละ 1 ครั้ง โดยจัดเครื่องอุปโภค

บริโภค ให้แก่ครอบครัว

7.3 ให้คำปรึกษาในการเลี้ยงดูเด็ก และแก้ไขปัญหาพฤติกรรมเด็ก

7.4 จัดทำรายงานพัฒนาการเด็กและปัญหาที่พบ

7.5 บันทึกการติดตามผลในแบบฟอร์มของเด็กแต่ละรายทุกเดือน

7.6 การติดตามประเมินผลประจำปี และมีประเมินครอบครัว ปีละ 1 ครั้ง เพื่อ

พิจารณาจัดจ้างต่อไป

ผลดีที่เด็กได้รับจากครอบครัวอุปการะ

1. เด็กได้รับการเลี้ยงดูในบรรยากาศของครอบครัว มีคนดูแลใกล้ชิดมากขึ้น
2. เด็กได้มีประสบการณ์ชีวิตมากกว่าเดิม มีโอกาสได้ร่วมกิจกรรมและกิจกรร
มสังคมในชุมชนมากขึ้น
3. มีผู้ดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด
4. เด็กมีโอกาสได้ร่วมในการกำหนดแนวทางในการดำเนินชีวิตของตนเองมากขึ้น
5. เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาดีทุกด้าน
6. เด็กมีความมั่นคงทางจิตใจมากขึ้น ในกรณีที่เป็นการเลี้ยงดูแบบครอบครัวตัว
ต่อตัว เพราะได้รับสัมผัสกับผู้ดูแลตลอดเวลา

การอบรมเลี้ยงดูเป็นภาระของพ่อแม่หรือผู้ปกครองที่มีหน้าที่ที่จะต้องดูแลให้
ความช่วยเหลือแก่เด็กโดยมีเป้าหมายสำคัญคือ

1. ต้องการให้เด็กมีชีวิตที่มีความสุขและมีความสมบูรณ์พร้อมในทุกด้าน
2. ต้องการช่วยเหลือให้เด็กทำหน้าที่ของตนและปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้อย่างมี
ความสุข
3. ต้องการช่วยให้เด็กเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นสำหรับการเป็นผู้ใหญ่การประกอบ
อาชีพและการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กันตวรรณ มีสมสาร (2544) ศึกษาเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กวัย
ย่างเข้าสู่วัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูในรูปแบบที่แตกต่างกันตามการรับรู้ของตนเองผลการวิจัย
พบว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่าเด็กที่ได้รับการ
อบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมแบบตามใจและแบบทอดทิ้ง

วีรนุช วงศ์คงเดช (2547) ศึกษาเจตคติต่อการแสวงหาความช่วยเหลือและการ
เรียนรู้แบบกำกับตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน
ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่มีการเรียนรู้แบบกำกับตนเองและมี
เจตคติทางบวกต่อการแสวงหาความช่วยเหลือสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูอีก 3 แบบ
นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมและแบบตามใจมีการเรียนรู้แบบกำกับตนเองสูงกว่า
นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบทอดทิ้งส่วนนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบตามใจมีเจต

คติทางบวกต่อการแสวงหาความช่วยเหลือสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมและแบบทอดทิ้งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยต่างประเทศ

สุริรัตน์ จุลานพันธ์ (2549) ศึกษาความคาดหวังเกี่ยวกับรูปแบบครอบครัวที่พึงปรารถนากรณีศึกษาสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถีและสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆพบว่าภาพปัญหาครอบครัวเป็นลักษณะที่บิดามารดาไม่พร้อมต่อการมีบุตรสังเกตได้จากสาเหตุอันดับหนึ่งให้ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญมาอยู่ที่สถานสงเคราะห์นอกจากนี้ยังมีปัญหาอื่น ๆ เช่น ปัญหาการหย่าร้างปัญหาที่เกิดจากบิดามารดามีสามีหรือภรรยาใหม่ปัญหาการถูกทารุณกรรมทางเพศปัญหาที่เกิดจากบิดามารดาติดคุกหรือติดยาปัญหาเกิดจากบิดามารดาเสียชีวิตและปัญหาที่เกิดจากครอบครัวฐานะยากจนส่วนรูปแบบครอบครัวที่พึงปรารถนาของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญพบว่าต้องการรูปแบบที่บิดามารดาและบุตรอยู่พร้อมหน้าพร้อมตาอย่างอบอุ่นนอกจากนั้นยังต้องการรูปแบบครอบครัวที่มีความรักความผูกพันและรูปแบบครอบครัวที่ทุกคนในครอบครัวต่างใช้เหตุผลเป็นหลักไม่ใช้อารมณ์และความรุนแรง

บุญเลิศ ชงสะอาด และ สมศักดิ์ บุญชู (2551) ศึกษาเรื่อง “รูปแบบความเป็นสถาบันครอบครัวที่เข้มแข็งและยั่งยืน : กรณีศึกษา 3 ชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี” พบว่า รูปแบบความเป็นสถาบันครอบครัวที่เข้มแข็งและยั่งยืนในชุมชน 3 แห่งมีลักษณะที่เหมือนกันคือ 1) มีโครงสร้างทางครอบครัวขนาดใหญ่ มีหลายวัย มีอิสระในการเลือกคู่ครองการเลือกที่อยู่อาศัยมีการสืบทอดมรดกและสืบทอดวงศ์สกุล 2) มีความมั่นคงทางอาชีพรายได้ในการดำรงชีวิต 3) ครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน 4) มีการใช้อำนาจในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในครอบครัวร่วมกัน 5) มีการอบรมเลี้ยงดูและขัดเกลาสมาชิกในครอบครัวให้คนดี 6) มีการเอาใจใส่ดูแลสุขภาวะของสมาชิกในครอบครัว 7) การสืบทอดสถาบันครอบครัวในอนาคต ปัจจัยที่ทำให้สถาบันครอบครัวที่เข้มแข็งและยั่งยืนของชุมชนเกิดจากการมีที่อยู่อาศัยที่เป็นของตนเองและมั่นคงมีเศรษฐกิจที่ดีครอบครัวทุกคนมีโอกาสทางการศึกษาที่ดีและเท่าเทียมกัน ครอบครัวยึดหลักศาสนาและเชื่อมั่นในการส่งเสริมจริยธรรมและคุณธรรมในการดำเนินชีวิต มีการสาธารณสุขที่สมาชิกในครอบครัวรู้จักดูแลตนเองครอบครัวมีภาษาถิ่น และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสื่อสารท้องถิ่นที่สามารถนำไปใช้ในครอบครัวสมัยใหม่อย่างรู้เท่าทันครอบครัว มีกิจกรรมนันทนาการร่วมกันมีระบบการเมืองท้องถิ่นและกฎหมายที่มีความยุติธรรมในชุมชน และปัจจัยอื่น ๆ เช่น มีผู้นำชุมชนที่เสียสละและสมาชิกในครอบครัวมีความซื่อสัตย์ปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ครอบครัวขาดความเข้มแข็ง คือ ปัญหาที่มีผลกระทบมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมและทางเศรษฐกิจเช่นรายได้น้อยความยากจนยาเสพติดการไม่ไว้วางใจกันและกันในครอบครัวการพนันหนี้สินปัญหาทางการเกษตร (เช่น การใช้ปุ๋ยเคมีมีผลกระทบต่อดินน้ำสัตว์ต่างๆ) ปัญหาเด็กและเยาวชนที่ก้าวร้าวและสอนยากโรคภัย

ที่น่ากลัวและรักษาากขึ้นล้วนเป็นตัวบั่นทอนให้สถาบันครอบครัวอ่อนแอลงและแนวทางที่จะสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีแก่สถาบันครอบครัวคือครอบครัวมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และมีกิจกรรมร่วมกัน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ปัญหาและกันในกลุ่มชนจนกระทั่งเกิดเป็นโครงการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่สถาบันครอบครัวในชุมชนขึ้นผลการดำเนินการตามโครงการทำให้ครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกันในชุมชนเป็นบทเรียนที่จะสร้างทักษะให้เกิดการเรียนรู้แก่สถาบันครอบครัวให้สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยตนเองและนำไปสู่การสืบทอดและการดำรงอยู่ในรูปแบบสถาบันครอบครัวที่เข้มแข็งและยั่งยืนสืบไป

คุณหญิง โยเหลา (2535 : 51 – 69) สังกะระงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทยโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อศึกษาการกระจายและค่ามัธยฐานของขนาดอิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูศึกษาขนาดอิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูในรูปแบบต่างๆ ศึกษาขนาดอิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูต่อตัวแปรด้านจิต-สังคมบุคลิกภาพและปัญญา และศึกษาความแปรปรวนของขนาดอิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดู โดยงานวิจัยที่รวบรวมมาใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาเป็นงานวิจัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524-2531 ที่มีรายชื่อปรากฏอยู่ในดัชนีปริญญานิพนธ์ของมหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร 5 แห่ง คือมหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยมหิดล จำนวนทั้งสิ้น 29 เรื่องและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 10 เรื่อง งานวิจัยที่คัดเลือกเป็นงานวิจัยที่มีตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูเป็นตัวแปรต้นหรือตัวแปรทำนาย วิเคราะห์ข้อมูลโดยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ F-ratio, t-ratio, ไคสแควร์ และเครื่องมือวัดตัวแปรอิสระและตัวแปรตามเครื่องมือที่มีความเชื่อมั่นปานกลางและสูง(ดัชนีความเชื่อมั่น .60 ขึ้นไป) จากคุณลักษณะดังกล่าวทำให้เหลืองานวิจัยที่มีวิเคราะห์ 37 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า

1. การอบรมเลี้ยงดูที่ปรากฏในงานวิจัยมีหลายรูปแบบ ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูที่แบ่งเป็นมิติต่างๆ คือ มิติการให้ความรัก-ปฏิเสธ มิติการควบคุม-เสรีภาพการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นพัฒนาการเด็ก 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และจริยธรรม และการอบรมเลี้ยงดูแบบฝึกให้พึ่งตนเอง เป็นต้น
2. ขนาดอิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูมีค่ามัธยฐาน 0.12 ขนาดอิทธิพลส่วนใหญ่มีค่าเป็นบวกโดยครึ่งหนึ่งของขนาดอิทธิพลมีค่าระหว่าง 0.02-0.25 แสดงว่าการเลี้ยงดูมีอิทธิพลน้อยถึงปานกลาง

3. การอบรมเลี้ยงดูทางบวกได้แก่การเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยแบบใช้เหตุผลมีผลทางบวกกับตัวแปรด้านบุคลิกภาพและสังคมลักษณะเหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กและลักษณะพึ่งตนเองควบคุมตนเอง

4. การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมหรือแบบเข้มงวดกวดขันมีผลดีต่อการพัฒนาการด้านบุคลิกภาพและสังคมบางตัวแปรความซื่อสัตย์ความมีสัมมาคารวะการรู้จักบาปบุญการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมการมีวินัยในตนเองส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยหรือแบบไม่ใช้เหตุผลจะมีผลทางลบต่อการพัฒนาการด้านบุคลิกภาพและจิตสังคมทำให้เด็กควบคุมอารมณ์ของตนเองไม่ได้ขาดจุดมุ่งหมายของชีวิตมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและก้าวร้าว

5. การอบรมเลี้ยงดูทางบวกซึ่งได้แก่แบบประชาธิปไตยแบบใช้เหตุผลและรักสนับสนุนมีขนาดอิทธิพลทางบวกต่อการพัฒนาการด้านสติปัญญาส่วนการอบรมเลี้ยงดูทางลบเช่นเข้มงวดกวดขันปล่อยปละละเลยควบคุมมีทั้งเป็นผลบวกและผลลบต่อการพัฒนาการด้านสติปัญญาซึ่งผลงานวิจัยยังสรุปไม่ได้ชัดเจน

จากการศึกษาศึกษาแนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังที่ได้นำมากล่าวแจ้งข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า สภาพการเลี้ยงดูเด็กของโครงการครอบครัวอุปการะ โดยเด็กๆ ในกลุ่มเป้าหมายนี้มีพื้นฐานเดิมมาจากครอบครัวที่ปัญหาและสภาพครอบครัวส่วนใหญ่ที่ล้มเหลวจึงเป็นเด็กที่ขาดความรักการเอาใจใส่จากครอบครัว รวมถึงการขาดแคลนในด้านอื่นๆตามสภาพเศรษฐกิจของครอบครัว จึงถูกส่งหรือมารับการสงเคราะห์อยู่ที่บ้านเด็กเวียงพิงค์ ซึ่งในข้อเท็จจริง การที่เด็กได้รับการยอมรับการเลี้ยงดูที่ดีจากพ่อแม่หรือพ่อแม่มีความเข้าใจในลักษณะธรรมชาติของเด็กสามารถส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กให้เหมาะสมตามวัยและสามารถตอบสนองความต้องการของเด็กได้ตามความเหมาะสมย่อมจะทำให้เด็กเติบโตขึ้นด้วยความแข็งแรงสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจและเป็นพื้นฐานในการสร้างบุคลิกภาพความรู้สึกลึกซึ้งที่ดี ดังนั้น เด็กๆ กลุ่มนี้ได้รับการสงเคราะห์ตามโครงการอุปการะ จึงต้องการการเลี้ยงดูจากผู้ปกครองทั้งทางด้านการดูแลสุขภาพในเรื่องอาหาร ดูแลสุขภาพดูแลความเป็นอยู่ เพื่อสนองความต้องการของเด็ก เลี้ยงดูส่งเสริมให้เด็กได้มีการพัฒนาทั้งทางกายอารมณ์สังคมและสติปัญญาตามวัยอันเหมาะสม และต้องการความรัก การเอาใจใส่ ให้เด็กมีการเจริญเติบโตและมีพัฒนาการที่ดี ที่มุ่งให้เด็กประพฤติดีมีระเบียบวินัยรู้จักควบคุมตนเองมีความรับผิดชอบ รวมถึงการดูแลเพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กทั้งกายและใจ และการสร้างทักษะในการดำเนินชีวิตที่ดีให้เกิดขึ้นกับเด็ก โดย พ่อแม่หรือผู้ปกครองจะต้องเป็นผู้ที่คอยให้ความช่วยเหลือส่งเสริมและเสริมสร้างองค์ประกอบในด้านต่างๆ

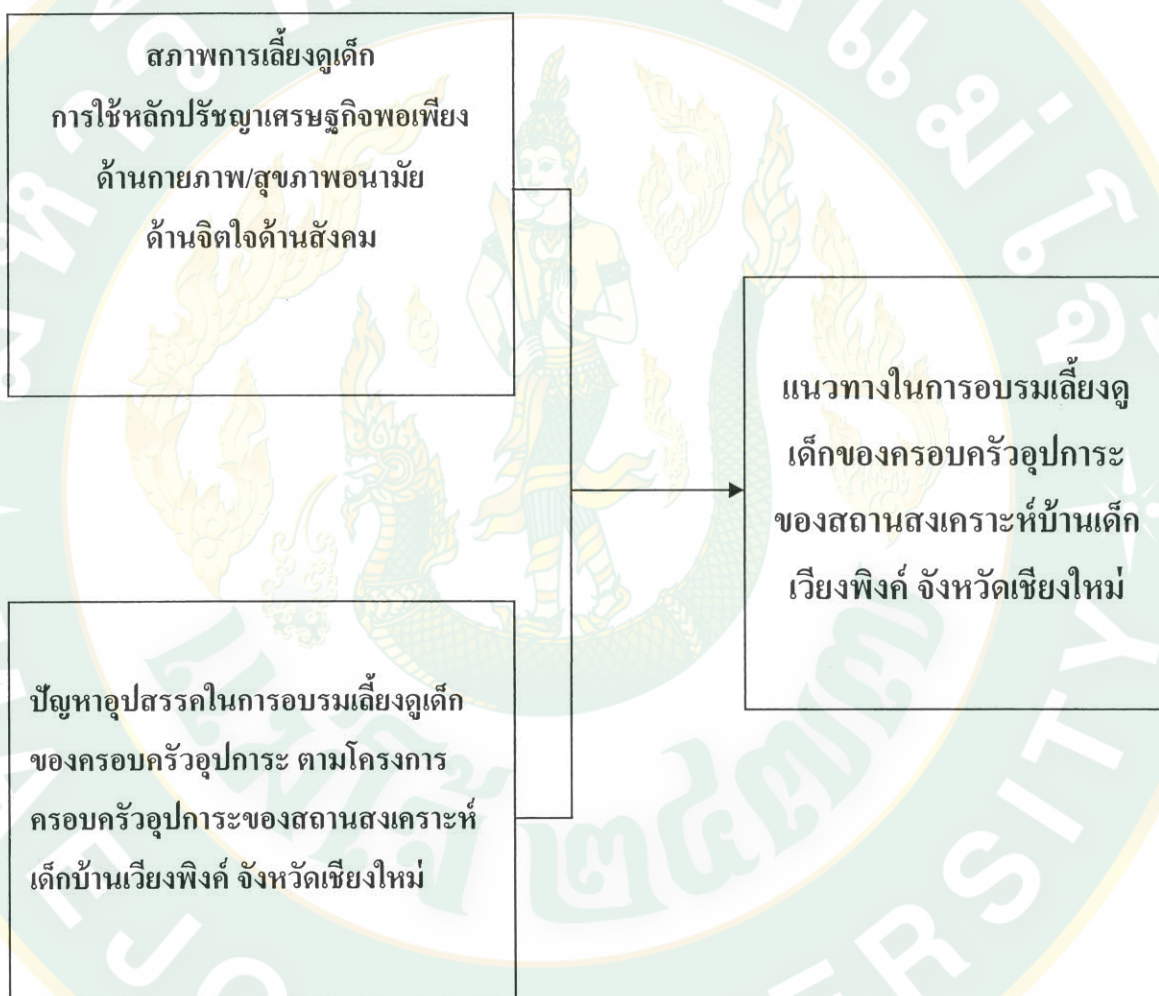
ให้กับเด็ก ที่รับอุปการะเลี้ยงดู เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิตแก่เด็ก เพื่อให้เด็กได้รับการปลูกฝังในสิ่งที่ดีๆ จะส่งผลให้เด็ก เติบโตเป็นผู้ใหญ่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมต่อไปในภายภาคหน้า

ครอบครัวอุปการะเป็นแนวคิดในการสร้างสรรค์และส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาสในสังคมที่ประสบปัญหาได้มีโอกาสในช่วงวัยเด็กได้อยู่กับครอบครัวและชุมชน เพื่อให้เด็กได้รับ โอกาสในสังคม มีชีวิตกับครอบครัวที่มีความรัก ความอบอุ่น ได้เรียนรู้และมีพัฒนาการในทุกด้านตามวัยที่เหมาะสม พร้อมทั้งได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ดีงาม เกิดเป็นความรักความผูกพัน ความเอื้ออาทร เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำเนินชีวิต

อย่างไรก็ตามในการเลี้ยงดูเด็กของผู้ปกครองซึ่งเป็นผู้อุปการะในพื้นที่เป้าหมายในครั้งนี้ การเลี้ยงดูของเด็กของผู้อุปการะหรือผู้ปกครองจะมีวิถีชีวิตของตนเองที่มีความหลากหลาย หรือมีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจ-สังคม ตามจารีตประเพณีเป็นการปรับตัวเข้ากับฐานทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิสังคมที่เด็กเข้าไปอาศัยกับครอบครัวอุปการะ โดยการเลี้ยงดูเด็กของผู้อุปการะจะเป็นการเลี้ยงดูสั่งสอนทำให้เด็กรู้จักความพอเพียงปลูกฝัง อบรม บ่มเพาะให้เด็กมีความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม โดยสอดแทรกแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสาระเรียนรู้ต่างๆ เพื่อสอนให้เด็กรู้จักการใช้ชีวิตได้อย่างสมดุลตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ศึกษาวิจัย ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย ดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษารั้งนี้ เป็นศึกษาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งใช้แนวทางการศึกษาเชิงคุณภาพ ในรูปแบบของการพรรณนา (Descriptive Research) มีวิธีการวิจัย ดังนี้

สถานที่ดำเนินการวิจัย

การศึกษารั้งนี้เป็นการศึกษาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่และครอบครัวอุปการะ ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 16 ครอบครัว เป็นสถานที่ดำเนินการศึกษาวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การดำเนินการศึกษารั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยศึกษาเก็บข้อมูล 2 ประเภท คือ

1. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการศึกษาจากเอกสาร รายงาน สถิติ ข้อมูล ของการดำเนินงานของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จากเอกสารประกอบการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัย เช่น หนังสือ ตำราวิชาการ บทความทางวิชาการ วารสาร และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ตลอดจนข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่สามารถนำมาเป็นแนวทางการศึกษารั้งนี้
2. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ตัวต่อตัวและจัดเวทีสนทนากลุ่ม เป็นวิธีการในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ในการดำเนินงานตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ ที่สามารถนำมาเป็นแนวทางการศึกษารั้งนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ใช้กรอบรวบรวบการะทั้งหมดที่ได้คัดเลือกในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 16 ครอบครัว บุคคลภายนอก เป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านการดูแลเด็ก จำนวน 3 คน ประกอบด้วย ตัวแทนครู จำนวน 2 คน และผู้นำชุมชน จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่โครงการครอบครัวอุปการะ สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย หัวหน้าโครงการฯ จำนวน 1 คน และเจ้าหน้าที่โครงการฯ จำนวน 4 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ใช้รูปแบบการวิจัย คือ การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

แบบสัมภาษณ์และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยกำหนดตัวผู้สัมภาษณ์ เพราะถือว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ มีข้อมูลที่ลึกซึ้งกว้างขวางเป็นพิเศษ เหมาะสมกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ โดยแบ่งประชากรที่ศึกษาเป็น 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 ครอบครัวอุปการะทั้งหมด ที่ได้รับคัดเลือกในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 16 ครอบครัว

กลุ่มที่ 2 บุคคลภายนอก จำนวน 3 คน ประกอบด้วย

1) นางลัดดา เสนสุวรรณ	ตัวแทนครู
2) นางสุจิตตรา ไชยรุ่งเรือง	ตัวแทนครู
3) นายวีระเดช เจริญดี	ผู้นำชุมชน

กลุ่มที่ 3 เจ้าหน้าที่โครงการครอบครัวอุปการะ ของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย

1) นางสาวภกกรณ์ กิ่งแก้ว	หัวหน้าโครงการฯ
2) นางสาวณัฐกิตติ์ จินนารักษ์	เจ้าหน้าที่โครงการฯ
3) นางจินดา เกษตรสินธุ์	เจ้าหน้าที่โครงการฯ
4) นางณัฐนันท์ มุลศรี	เจ้าหน้าที่โครงการฯ
5) นางสาวศรัณญา ชมพู่เทพ	เจ้าหน้าที่โครงการฯ

รวมทั้งสามกลุ่ม 16 ครอบครัว 8 คน

แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วยรายละเอียด 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ของประชากรกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยการเลี้ยงดูเด็ก

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไขปัญหาการเลี้ยงดูเด็ก

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และการสนทนากลุ่ม โดยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง และก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดนัดหมายวันสัมภาษณ์ โดยแจ้งผู้ให้ข้อมูลทราบล่วงหน้า ในการสัมภาษณ์ บุคคลเป้าหมายทั้งหมดใช้การจดบันทึก โดยขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลในการจดบันทึกก่อนทุกครั้ง

นอกจากนั้นผู้ศึกษาวิจัยได้จัดเวทีสนทนากลุ่มย่อยกับผู้อุปการะและผู้ที่เกี่ยวข้อง ที่ศูนย์ประสานงานครอบครัวอุปการะตำบลสะลง อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ และที่สถานเอนกประสงค์ห้วยตึงเฒ่า ตำบลคอนแก้ว อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อรวบรวมข้อมูลและปัญหาต่าง ๆ ของการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่

การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยจำแนกข้อมูลตามประเด็นการศึกษา และนำไปวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา เพื่อเชื่อมโยงกับแนวความคิดและงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถตอบปัญหาการวิจัยได้ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการจัดเวทีสนทนากลุ่มมาจัดให้เป็นระบบตามประเด็นของวัตถุประสงค์ในการศึกษา และสรุปข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะที่เข้าร่วมการดำเนินงานกับสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์มาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา แล้วนำมาสรุปอย่างเป็นระบบ มีเหตุผล และอ้างอิงกรอบแนวคิดทฤษฎี

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ มีผลการศึกษา นำมาเป็นกรอบแนวทางในการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์จังหวัดเชียงใหม่ โดยขอเสนอผลการศึกษา ดังนี้

ส่วนที่ 1 สภาพการเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์ จังหวัดเชียงใหม่

ส่วนที่ 2 ปัญหาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่

ส่วนที่ 3 แนวทางในการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่

ส่วนที่ 1 สภาพการเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่

การเข้าร่วมโครงการครอบครัวอุปการะ

ครอบครัวอุปการะที่ได้ศึกษาในครั้งนี้จำนวน 16 ครอบครัว ผู้อุปการะจะต้องปฏิบัติตามระเบียบกรมประชาสงเคราะห์ว่าด้วยการสงเคราะห์เด็กแบบครอบครัวอุปถัมภ์ พ.ศ. 2544 โดยผู้อุปการะลงชื่อสมัครแสดงความประสงค์ที่จะรับไปอุปการะเด็กโดยสมัครไว้ที่สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ ซึ่งเจ้าหน้าที่ของสถานสงเคราะห์ หรือนักสังคมสงเคราะห์จะไปเยี่ยมบ้านเพื่อตรวจสอบสภาพความเป็นอยู่ และคุณสมบัติของผู้ของอุปการะเด็ก โดย บุคคลที่สมควรได้รับอนุญาตให้เป็นผู้อุปการะดูแลเด็กแบบครอบครัวอุปการะ จะต้องมีคุณสมบัติที่ระเบียบ กฎของการรับเด็กไปอุปการะ เช่น อายุไม่ต่ำกว่า 25 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่เกิน 60 ปี ครอบครัวสามารถส่งสอนบุตรหลานให้เป็นคนดีมีความกตัญญูซื่อสัตย์มีจิตใจอาสาสมัครรักเด็ก มีความตั้งใจที่จะรับเลี้ยง ดูแลเด็กให้อยู่ในครอบครัวด้วยความรักความเข้าใจมีเวลาเลี้ยงดูและสมาชิกทุกคนใน

ครอบครัวยินดีและยอมรับเด็กเข้ามาอยู่ในบ้านมีฐานะครอบครัว อาชีพรายได้ แน่นอมนั่นคงเพียงพอที่จะเลี้ยงดูดูแลเด็กในอุปการะอย่างมีความสุขมีที่อยู่เป็นหลักแหล่งและสภาพบ้านเรือนมั่นคงกว้างขวางพอเพียงที่จะรับสมาชิกใหม่อยู่ในสภาพแวดล้อมดีมีความรู้ ประสบการณ์และจิตวิทยาในการเลี้ยงดูเด็กและมีอุปนิสัยและพฤติกรรมเหมาะสมเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนที่จะทำหน้าที่อุปการะเด็ก และเป็นครอบครัวที่อบอุ่นมีผู้สูงอายุ พ่อ แม่ และลูกหลานอาศัยอยู่ร่วมกันภายในครอบครัวเป็นต้น

การเข้าร่วมโครงการของ 16 ครอบครัวมีหลายสาเหตุ เช่น

1. การเข้าร่วมโครงการโดยการชักชวนของเจ้าหน้าที่ ซึ่งเป็นผู้ที่รู้จักคุ้นเคยเป็นเพื่อนกับผู้อุปการะ เช่น

ครอบครัวที่ 1 ผู้อุปการะชื่อ นางสาวพชรกมล ศรีหมื่น อายุ 59 ปี สถานที่เลี้ยงดูเด็ก บ้านเลขที่ 115 หมู่ที่ 5 ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ รับเด็กมาอุปการะจากสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จำนวน 6 คนเป็นเพศหญิงทั้งหมด มีอายุ 7 ปี กำลังเรียนอยู่ชั้น ป.1 อายุ 9 ปี เรียนอยู่ชั้น ป.2 อายุ 13 ปี เรียนอยู่ชั้น ม.1 อายุ 15 ปี เรียนอยู่ชั้น ปวช. อายุ 17 ปี ม.6 และอายุ 21 ปี เรียนอยู่ระดับปริญญาตรี เหตุผลที่รับเฉพาะเพศหญิงเพราะไม่มีปัญหา เด็กหญิงดูแลง่ายกว่าเด็กชาย เด็กๆทุกคนที่ รับมาเลี้ยงดู จะเรียก ผู้อุปการะ ว่า คุณแม่

ครอบครัวที่ 2 ผู้อุปการะชื่อนายภาวัต กรรมสุต อายุ 56 ปี สถานที่เลี้ยงดูเด็ก บ้านเลขที่ 53 หมู่ที่ 5 ต.สันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ รับอุปการะเด็ก จำนวน 5 คนเป็นเพศหญิงทั้งหมด มีหญิง อายุ 27 ปี จบปริญญาตรี อายุ 23 ปี ปริญญาตรี อายุ 22 ปี กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี อายุ 18 ปี กำลังศึกษาในระดับ ปวช. และ อายุ 9 ปี เรียนอยู่ชั้น ป.2 เด็กที่รับมา จะเป็นเด็กที่มาจากครอบครัวเดียวกัน จำนวน 4 คนเด็ก ๆ จะเรียก ผู้อุปการะว่า คุณพ่อ และเรียกรรยาผู้อุปการะว่า คุณแม่

ครอบครัวที่ 3 ผู้อุปการะชื่อนางเกียงคำ บัวปิ่น อายุ 56 ปี สถานที่เลี้ยงดูเด็ก บ้านเลขที่ 86 หมู่ที่ 5 ตำบลห้วยทราย อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ รับอุปการะเด็ก จำนวน 3 คน เด็กหญิง อายุ 9 ปี เด็กชาย อายุ 6 ปี ทั้งสองคนเข้ารับการศึกษที่โรงเรียนบ้านหนองปลามัน และเด็กเล็ก อายุ 3 ปี จำนวน 1 คนกำลังฝากเรียนไว้กับศูนย์เด็กเล็กในหมู่บ้าน

ครอบครัวที่ 4 ผู้อุปการะชื่อ นางพิกุล ตั้ง อายุ 46 ปี สถานที่เลี้ยงดูเด็ก บ้านเลขที่ 93/12 หมู่ 3 ตำบลสันโป่ง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ รับอุปการะเด็ก จำนวน 3 คนเป็นเด็กผู้หญิงทั้งหมด อายุ 8 ปี จำนวน 2 คน และ 21 ปี จำนวน 1 คนกำลังเรียนชั้นป.1 และระดับอุดมศึกษา

ครอบครัวที่ 5 ผู้อุปการะชื่อนางเพ็ญภา บัวคลี สถานที่เลี้ยงดูเด็ก บ้านเลขที่ 56 หมู่ 1 ตำบลสะलग อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ รับอุปการะเด็ก จำนวน 2 คน เพศหญิง อายุ 10 ปี เรียน ป.5 และ อายุ 12 ปี ป.6

ครอบครัวที่ 6 ผู้อุปการะชื่อนางกัลยา เข็นใจ สถานที่เลี้ยงดูเด็ก บ้านเลขที่ 86 หมู่ 5 ตำบลห้วยทราย อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ รับอุปการะเด็ก จำนวน 2 คน เป็นผู้หญิง อายุ 11 ปี และ 8 ปี เรียนอยู่ ป.4 และ ป. 2 โรงเรียนบ้านหนองปลามัน

ครอบครัวที่ 7 ผู้อุปการะชื่อนางวิไล ดังแดง สถานที่เลี้ยงดูเด็ก บ้านเลขที่ 95 หมู่ที่ 1 ตำบลสะलग อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ รับอุปการะเด็ก จำนวน 2 คน อายุ 11 ปี เรียน ป.5 อายุ 8 ปี เรียน ป.2 โรงเรียนบ้านกาดขาว

2. การเข้าร่วมโครงการด้วยการแนะนำจากผู้อุปการะคนอื่น เช่น

ครอบครัวที่ 8 ผู้อุปการะชื่อ นางพิสมร ภิบาล อายุ 48 ปี สถานที่เลี้ยงดูเด็ก บ้านเลขที่ 239/3 หมู่ 4 ตำบลสะलग อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เข้าร่วมโครงการครอบครัวอุปการะเมื่อปี พ.ศ.2547 รับอุปการะเด็ก จำนวน 3 คน เป็นเด็กชายทั้งหมด อายุ 10 ปี 7 ปี และ 4 ปี เรียน ป. 4 ป.1 และอนุบาล

ครอบครัวที่ 9 ผู้อุปการะชื่อ นางจรรยา เจริญดี สถานที่เลี้ยงดูเด็ก บ้านเลขที่ 159 หมู่ 1 ตำบลสะलग อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เข้าร่วมโครงการครอบครัวอุปการะเมื่อปี พ.ศ. 2546 ปัจจุบัน รับอุปการะเด็ก จำนวน 2 คน อายุ 15 ปี เรียนอยู่ ม.2 และ อายุ 13 ปี เรียนอยู่ ม.1 โรงเรียนบ้านหนองปลามัน

ครอบครัวที่ 10 ผู้อุปการะชื่อ นางวิไล ทองคำ สถานที่เลี้ยงดูเด็ก บ้านเลขที่ บ้านเลขที่ 27 หมู่ 4 ตำบลสะलग อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เข้าร่วมโครงการครอบครัวอุปการะเมื่อปี 2545 รับอุปการะเด็ก จำนวน 2 คน เป็นเด็กผู้หญิง อายุ 11 ปี เรียน ป.5 และ อายุ 4 ปี เรียนชั้นอนุบาล 1 โรงเรียนบ้านหนองปลามัน

3. การเข้าร่วมโครงการโดยการมีความสนใจส่วนตัวของผู้อุปการะ เช่น

ครอบครัวที่ 11 ผู้อุปการะชื่อ นายนเรศ ทองคำ สถานที่เลี้ยงดูเด็ก บ้านเลขที่ 8 หมู่ 1 ตำบลสะलग อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เข้าร่วมโครงการครอบครัวอุปการะเมื่อปี พ.ศ. 2554 ปัจจุบัน รับอุปการะเด็ก จำนวน 2 คน เด็กหญิง จำนวน 1 คน อายุ 9 ปี เรียนอยู่ชั้น ป.4 เด็กชาย จำนวน 1 คน อายุ 4 ปี เรียนอยู่ชั้นอนุบาล 1 โรงเรียนบ้านหนองปลามัน

ครอบครัวที่ 12 ผู้อุปการะชื่อ นางสาวอัจฉรา มุคุ สถานที่เลี้ยงดูเด็ก บ้านเลขที่ 27 หมู่ 4 ตำบลสะलग อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เข้าร่วมโครงการครอบครัวอุปการะเมื่อปี พ.ศ.

2553 ปัจจุบัน รับอุปการะเด็ก จำนวน 2คน เด็กหญิงอายุ 10 ปี6 ปีเรียนชั้น ป. 4 และชั้นอนุบาล โรงเรียนบ้านกาดฮาว

ครอบครัวที่ 13 ผู้อุปการะชื่อ นางมารศรี สุรนนท์ชัย สถานที่เลี้ยงดูเด็ก บ้านเลขที่8/1 หมู่ 9 ตำบลสันกำแพงอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เข้าร่วมโครงการครอบครัวอุปการะเมื่อปี พ.ศ. 2553รับอุปการะเด็ก จำนวน 2 คน เด็กหญิง จำนวน 1 คน อายุ 13 ปี เรียน อยู่ ม.2โรงเรียนสันกำแพงเด็กชาย จำนวน 1 คน อายุ 4ปี อยู่ อนุบาล

ครอบครัวที่ 14 ผู้อุปการะชื่อ นางสุทรี อินชัย สถานที่เลี้ยงดูเด็ก บ้านเลขที่159 หมู่ที่ 4 ตำบลสะลวง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เข้าร่วมโครงการครอบครัวอุปการะเมื่อปี พ.ศ. 2553 รับอุปการะเด็ก จำนวน 2 คน เด็กหญิงอายุ 10 ปี เรียนชั้น ป.4 และอายุ 7 ปี เรียนชั้น ป.2 โรงเรียนบ้านหนองปลาหมื่น

ครอบครัวที่ 15 ผู้อุปการะชื่อ นางทราลีย์ รอบรู้ สถานที่เลี้ยงดูเด็ก บ้านเลขที่ 12/4 หมู่ที่ 4 ตำบลสะลวง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เข้าร่วมโครงการครอบครัวอุปการะเมื่อปี พ.ศ. 2553 รับอุปการะเด็ก จำนวน 1 คน อายุ 5 ปี

ครอบครัวที่ 16 ผู้อุปการะชื่อ นางณิศา ตันวงศ์ สถานที่เลี้ยงดูเด็ก บ้านเลขที่ 283/26 หมู่ 3 ต.คอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เข้าร่วมโครงการครอบครัวอุปการะเมื่อปี พ.ศ. 2553 รับอุปการะเด็กเด็กชาย จำนวน 1 คน อายุ 8 ปี เรียนชั้น ป.2 อยู่โรงเรียนบ้านศาลา

เด็กที่ได้รับการอุปการะโดยครอบครัวอุปการะ เจ้าหน้าที่โครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์จะออกติดตามเยี่ยมพบปะกับครอบครัวอุปการะทุก เดือนอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

สาเหตุที่เข้าร่วมโครงการครอบครัวอุปการะ

จากผลการศึกษาวิจัยพบว่า ครอบครัวอุปการะมีความพร้อมในการเลี้ยงดูเด็กและบุคคลที่จะเลี้ยงดูอย่างจริงจัง ส่วนใหญ่จะเป็นแม่หรือมารดาในครอบครัว เนื่องจากรักเด็ก สงสารเด็กกลุ่มนี้ โดยบางครอบครัวไม่มีบุตรหลาน ต้องการเลี้ยงดูเด็ก หรือมีบุตรน้อย ต้องการให้บุตรของตนเองมีเพื่อนเล่นกันในครอบครัว และสมาชิกทุกคนในบ้านต้องเห็นด้วยกับการที่จะรับสมาชิกเข้ามาเพิ่มในครอบครัว ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดจากการศึกษาพบว่า สาเหตุการขอร่วมโครงการครอบครัวอุปการะ คือผู้อุปการะในครอบครัวอุปการะต้องมีจิตอาสาทำงานกับเด็กสงสารเด็กและรักเด็ก อยากให้เด็กได้มีครอบครัวที่อบอุ่น มีพ่อแม่ (ครอบครัวนายภาวัด วรรณสูตร และครอบครัวนายนเรศ ทองคำ) และบางครอบครัวก็มีลูกคนเดียว แต่อยากจะให้ลูกมีเพื่อนเล่นด้วย

(ครอบครัวนางจรรยา เจริญดี) และบางครอบครัวไม่มีลูก (ครอบครัวนางสาวพชรกมล ศรีหมั่น) อยากได้เด็กมาอยู่พักอาศัยเป็นเพื่อนด้วย

อย่างไรก็ตาม ครอบครัวที่รับเด็กไปอุปการะจะต้องมีการประเมินสภาพแวดล้อมของบ้าน สมาชิกในครอบครัวยินยอมและครอบครัวมีความพร้อมในการดูแลเด็กอย่างจริงจังและจริงใจ โดยสมาชิกในครอบครัวจะต้องรักเด็กและไม่รังเกียจที่จะมีสมาชิกในครอบครัวเพิ่มขึ้น ครอบครัวอุปการะไม่มีมีสิทธิเลือกเด็กว่าจะต้องการอุปการะรับเลี้ยงเด็กคนไหน โดยเด็กที่รับเลี้ยงอุปการะ สามารถเลือกเพศได้แต่ไม่สามารถเลือกสภาพเด็กได้ การอุปการะเด็กเป็นไปตามที่ สถานสงเคราะห์จัดส่งเด็กให้ครอบครัวอุปการะตามลำดับ

จากผลการศึกษาวิจัยพบว่า การได้รับข่าวสารการเข้าร่วมโครงการครอบครัวอุปการะมีหลายช่องทางดังนี้

1. จากหน่วยงานสถานสงเคราะห์โดยตรงผู้อุปการะได้ลงชื่อและได้ติดต่อกับทางสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ ตั้งแต่เริ่มโครงการปี พ.ศ. 2543 จำนวน 7 ครอบครัว โดยทั้ง 7 ครอบครัวตัวอย่าง ได้รับการชักชวนจาก นางมยุรี ยกตรี ขณะนั้นดำรงผู้ปกครองสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ เป็นผู้ริเริ่ม โครงการครอบครัวอุปการะและผู้อุปการะกลุ่มดังกล่าวนี้เป็นครอบครัวที่พร้อมและเคยเลี้ยงเด็กและสงเคราะห์เด็กกลุ่มนี้ตลอดมาโดยตลอดไม่ต่ำกว่า 10 ปี
2. ได้รับข่าวสาร โครงการครอบครัวอุปการะจากญาติหรือตนเองเคยทำงานเป็นพี่เลี้ยงในสถานสงเคราะห์ เข้าร่วมโครงการครอบครัวอุปการะ ตั้งแต่ ประมาณ ปี พ.ศ. 2545 จนถึงปัจจุบัน โดยที่ตนเองหรือญาติทำงานเป็นพี่เลี้ยงเด็กในสถานสงเคราะห์ และได้รับการอนุมัติให้เข้าร่วมโครงการครอบครัวอุปการะมาถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 6 ปี
3. ได้รับการชักชวนจากครอบครัวอุปการะที่เป็นเพื่อนบ้านเช่น ในชุมชนของตำบลสะเลียง มีครอบครัวที่รับเด็กมาเลี้ยงจำนวนมาก ได้รับการชักชวน ทำให้เกิดความสนใจ จึงไปสมัครไว้ เมื่อผ่านการตรวจสอบคุณสมบัติ จึงได้รับการพิจารณาร่วมโครงการ เป็นต้น

ความพร้อมของครอบครัวในการรับอุปการะเด็ก

จากผลการศึกษาวิจัยพบว่า ครอบครัวอุปการะทั้งหมดที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 16 ครอบครัวมีความพร้อมทั้งในด้านสภาพแวดล้อมของบ้านพักที่อยู่อาศัย สถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว และการยอมรับของสมาชิกในครอบครัวในการให้เด็กมาพักอาศัยด้วยกับครอบครัวรวมถึงความพร้อมในด้านทัศนคติ การเป็นจิตอาสาช่วยเหลือเด็กสามารถเป็นผู้ให้ความรัก ความเข้าใจ การเอาใจใส่เด็ก ของผู้อุปการะโดยทุกครอบครัว จะต้องมีการประเมินความพร้อม

ของครอบครัว ทั้งทางด้านโครงสร้างครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจ และจริยธรรมรวมถึงทัศนคติที่มีต่อเด็ก ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า ครอบครัวอุปการะจะเป็นครอบครัวที่มีฐานะและสภาพเศรษฐกิจดีในระดับหนึ่ง และมีความต้องการที่จะช่วยเติมเต็มให้ความรักและการเอาใจใส่ดูแลเด็กกลุ่มนี้อย่างไรก็ตามสถานสงเคราะห์ได้ให้การสนับสนุนเงินงบประมาณเพื่อช่วยเหลือเป็นค่าตอบแทนในการเลี้ยงดูเด็ก ต่อคน เป็นคนละ 2,000 บาทต่อเดือน และค่าใช้จ่ายตามใบสำคัญที่จ่ายจริง เช่นค่ารักษาพยาบาลเด็ก ค่าเล่าเรียนเด็ก เป็นต้น

จำนวนเด็กที่ครอบครัวอุปการะได้รับการอนุมัติให้รับอุปการะในโครงการครอบครัวอุปการะ

จากผลการศึกษาวิจัยพบว่าครอบครัวอุปการะ มีจำนวนเด็กในอุปการะแตกต่างกัน โดยมี

1. ครอบครัวอุปการะ ที่ได้รับการอนุมัติให้อุปการะเด็ก ตั้งแต่ 4-6 คน ขึ้นไป มี 2 ครอบครัว (ครอบครัวนายภาวัต วรรณสูตร และครอบครัวนางพิกุล เต็ง)
2. ครอบครัวอุปการะที่ได้รับการอนุมัติให้อุปการะเด็กตั้งแต่ 1-3คน ขึ้นไป มี 14 ครอบครัว

การพิจารณาจำนวนเด็กในอุปการะจะขึ้นอยู่กับความพร้อมของครอบครัวอุปการะในด้านสถานที่และสภาพทางเศรษฐกิจ นอกจากนั้นมีการพิจารณาเกณฑ์อื่น เช่น การให้เด็กที่เป็นพี่น้องกันอาศัยอยู่ครอบครัวเดียวกัน ซึ่งจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่โครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ พบว่าในทางปฏิบัติถ้าเด็กที่เป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน สถานสงเคราะห์จะพยายามมุ่งหวังให้เด็กที่เป็นพี่น้องพ่อแม่เดียวกันให้อยู่ในครอบครัวอุปการะเดียวกันหรืออยู่ในครอบครัวอุปการะที่อยู่บ้านใกล้เคียงกัน (นางสาวภรณ์ กิ่งแก้ว, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2556)

จากผลการศึกษาพบว่า ครอบครัวอุปการะทั้ง 16 ครอบครัว มีภูมิสังคม ในด้านสิ่งแวดล้อมหรือสภาพแวดล้อมส่วนใหญ่เป็นครอบครัวหรือครัวเรือนที่อยู่ในชุมชนเมืองกึ่งชนบท ผู้ปกครองมีความพร้อมในด้านเศรษฐกิจ มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี ระดับหนึ่ง ซึ่งได้รับการประเมินตามหลักเกณฑ์ของโครงการครอบครัวอุปการะ มีความพร้อมและมีทัศนคติที่ดีต่อสังคม เช่น ผู้ปกครองบางราย รับเลี้ยงเด็กมาเป็นสิบกว่าปีตั้งแต่เริ่มโครงการ โดยมีความตั้งใจและจริงจัง ในการเลี้ยงดูและดูแลเอาใจใส่เลี้ยงดูเด็กรวมถึง ในชุมชนตำบลหมูบ้านส่วนใหญ่ มีวิถีชีวิต ประเพณี ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับศักยภาพและมีส่วนร่วมในการอบรมเลี้ยงดูเด็กครอบคลุมถึงการแนะนำสั่งสอนฝึกฝนที่มุ่งให้เด็กประพฤติดีมีระเบียบวินัยรู้จักควบคุมตนเองมี

ความรับผิดชอบและการดูแลเพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กทั้ง กายและใจโดยมุ่งให้เด็กมีสุขภาพดีร่างกายแข็งแรงไม่มีโรคไม่พิการอารมณ์แจ่มใสสติปัญญาดีมีความเฉลียวฉลาดและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

สภาพการเลี้ยงดู เด็กของครอบครัวในด้านปัจจัยสี่

แบ่งออกเป็นด้านต่างๆ ดังนี้

1. อาหาร ผลการศึกษาพบว่า การรับประทานอาหารของเด็กที่อยู่ในครอบครัวอุปการะ จะรับประทานอาหารพร้อมกันกับผู้อุปการะโดยเด็กโตจะช่วยมารดาทำอาหาร เช่น ครอบครัวอุปการะของนางสาวพชรกมล ศรีหมื่น ให้ข้อมูลว่าผู้อุปการะจะเป็นจัดให้เด็กๆ รับประทานอาหารในบ้านร่วมกัน โดยให้เด็กๆ เขียนรายการอาหารไว้ ให้กับแม่บ้านเป็นคนไปซื้อวัตถุดิบมาไว้ จากนั้นจะให้เด็กๆ ช่วยกันทำร่วมกับแม่บ้าน และร่วมรับประทานอาหารด้วยกันในตอนเช้าและตอนเย็นของวันปกติ ส่วนวันหยุดเสาร์อาทิตย์ จะให้เด็กๆ ร่วมด้วยช่วยกันทำอาหารแทบทุกมื้อ เช่น ผู้อุปการะนายภวัต วรรณสูตร (สัมภาษณ์ 22 มีนาคม 2556) ให้ข้อมูลว่า ตนเอง จะซื้ออาหารสดมาแช่เย็นไว้ และเด็กๆ จะช่วยกันทำ โดยเฉพาะมื้อเย็นและวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ จะช่วยกันทำอาหารร่วมกันและ ครอบครัวเปิดโอกาสให้เด็กในอุปการะรับผิดชอบตนเองเกี่ยวกับอาหารการกิน เนื่องจากเห็นว่า เด็กแต่ละคนมีภาระการเรียนหนังสือไม่เหมือนกัน โดยผู้อุปการะระบุว่า

“...ตอนเด็กๆ ภรรยาผมจะเป็นคนดูแลทุกอย่าง แต่พอเค้าโตขึ้นก็ให้ดูแลตัว คือช่วยกันทำ ช่วยกันกิน ใครต้องการทานอะไรมาช่วยทำ เวลากินข้าวบางก็กินด้วยกัน บางทีก็ต่างคนต่างกิน เพราะเด็กๆ เวลาเรียนไม่ตรงกัน บางคนเรียนเช้าก็ไปเช้า บางคนเรียนสายก็ไปสาย ไม่ได้กินข้าวด้วยกัน ครอบครัวจะใช้ระบบดูแลตัวเอง ช่วงตอนเย็นผู้อุปการะจะเป็นคนทำอาหารเย็นไว้ให้เด็กๆ บางโอกาสก็พาไปทานอาหารนอกบ้านบ้าง ทั้งหมดทั้งครอบครัว...”

จากผลการศึกษาวิจัยพบว่า การรับประทานอาหารของเด็กที่อยู่ในครอบครัวอุปการะเด็ก จะรับประทานอาหารพร้อมกันกับผู้อุปการะ ถ้าเด็กเล็กรับประทานอาหารรสจัด ไม่ได้ เช่น ผู้อุปการะรายนายนเรศ ทองคำ ให้ข้อมูลว่า สำหรับอาหารการกิน สมาชิกในครอบครัวจะกินอาหารพร้อมกันหมดเลย คือ แม่ (ภรรยา) ทำกับข้าวอะไรก็จะได้อินเหมือนกันหมดทุกคน เราก็กินดูเด็กเหมือนเป็นคนในครอบครัว ไม่เคยแบ่งแยกเรื่องอาหาร หรือจำกัดอาหารของเด็กเลย กับข้าวก็

จะเป็นกับข้าวพื้นเมืองบ้าง เวลาที่พ่อกับแม่ (ตัวเองและภรรยา) กินอาหารรสจัด ก็จะเตรียมกับข้าว อีกอย่างให้เด็กๆ เพราะเด็กๆ ไม่ค่อยกินเผ็ด เช่น ไข่เจียว หมูทอด ต้มจืด เป็นต้น นอกจากนี้ ครอบครัวอุปการะได้มีการจัดให้มีตารางอาหารแต่ละวันประจำครอบครัว เพื่อรับทราบว่าเด็ก จะได้รับประทานถูกต้องตามหลักโภชนาการอย่างเหมาะสม เด็กเล็กแม่อุปการะของครอบครัวจะเป็น ผู้รับผิดชอบ โดยเน้นถึงประโยชน์จากการรับประทานอาหารครบ 5 หมู่ อีกทั้งพยายามจัดให้มี รายการอาหารที่หลากหลาย โดยให้เด็กมีส่วนร่วมในการกำหนดรายการอาหารตามความชอบของ เด็กเป็นครั้งคราว (นางกัลยา เข็นใจ, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2556) เช่น กิจกรรมทำอาหารร่วมกันใน ครอบครัว อาทิตย์ละ 1 มื้อ เพื่อเป็นการสร้างความรัก ความสามัคคีและความผูกพันในระหว่าง ครอบครัว ส่วนใหญ่ผู้อุปการะ ให้การเลี้ยงดูเด็กอุปการะในเรื่องอาหาร ส่งเสริมให้เด็กได้รับ รับประทานอาหารให้เด็กได้อาหารครบถ้วน 5 หมู่ เพื่อให้เด็กมีสุขภาพแข็งแรง

2. ที่อยู่/อาศัย ผลการศึกษาวินิจฉัยข้อมูลพบว่าครอบครัวอุปการะที่อุปการะเด็ก จำนวน 1-3 คนเด็กเล็กจะนอนกับผู้อุปการะ เช่น

“...เด็กอายุ 4 ขวบจะนอนห้องเดียวกับแม่ แม่จะปูฟูกนอน ให้นอน เพราะเด็กยังเล็กอยู่เราก็เป็นห่วง ก็เลยเอามาอนด้วยก่อน จะได้ ดูแลง่าย ส่วนสองคนโตก็นอนอีกห้องหนึ่ง...” (นางเกี้ยวคำ บัวปัน, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2556)

นอกจากนี้ครอบครัวที่มีห้องนอนหลายห้อง จะฝึกให้เด็กนอนคนเดียว มีห้องนอน เป็นของตนเอง ส่วนกลุ่มเด็กที่อยู่กันหลายๆ คน จะให้พี่ใหญ่อายุมากกว่าได้ดูแลซึ่งกันและกันมี ห้องนอนห้องใหญ่นอนรวมกันผู้อุปการะจะเอาใจใส่เรื่องการพักผ่อนนอนหลับให้ได้รับการ พักผ่อนนอนหลับ อย่างเพียงพอกับวัยของเด็ก และการผ่อนคลาย เช่น การฟังเพลง การอ่าน หนังสือนิทาน ดูโทรทัศน์ เป็นต้น

ครอบครัวอุปการะที่อุปการะเด็ก 4 คนขึ้นไป พบว่าจะมีบ้านพักมีห้องนอนหลาย ห้องเป็นสัดส่วนที่ชัดเจนเน้นความปลอดภัยสำหรับเด็กและการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการ พัฒนาเด็กได้แก่สนามเด็กเล่นมุมเกษตรมุมหนังสือมุมศิลปะมุมของเล่นมุมผลงานเด็กรวมทั้ง อุปกรณ์ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้สำหรับเด็กเป็นต้นเนื่องจากครอบครัวอุปการะเคยเปิด เป็นสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน (นายภาวัต วรรณสูตร, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2556)

3. เครื่องนุ่งห่ม ผลการศึกษาวิจัยข้อมูลพบว่าเสื้อผ้า สถานสงเคราะห์ฯ ให้การสนับสนุนรวมถึงเครื่องกันหนาว สำหรับเสื้อผ้าผู้อุปการะจะซื้อให้เพิ่มเติม หากเด็กๆ ชอบและอยากได้หรือขาดแคลนผู้อุปการะเอาใจใส่เรื่องเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มจัดให้พอเพียงและเหมาะสมกับฤดูกาลและเศรษฐกิจและการดูแลความสะดวกความเรียบร้อย เช่น นางพิกุล ตั้ง (สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2556) ให้ข้อมูลว่า เครื่องนุ่งห่มและเสื้อผ้า สถานสงเคราะห์ฯ จัดให้เด็กๆ ทุกคนแล้ว ผู้อุปการะซื้อให้บ้างตามโอกาส สอนให้เขารู้จักค่าของเงิน คือ ให้เขาช่วยงานเล็กๆ น้อยๆ บ้าง คือ ทำงานบ้านจะให้เงินค่าขนมเพิ่มและให้โบนัสเพิ่ม เก็บเงินสะสมไว้ซื้อของชอบด้วยตนเองและกรณีที่ผู้อุปการะมีเด็กอยู่ในอุปการะหลายๆคน เวลาซื้อให้ก็ซื้อให้ทั้งหมดทุกคน

นางพิสมร ภิบาล (สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2556) ให้ข้อมูลว่า เครื่องนุ่งห่ม แม่อุปการะจะมีเสื้อผ้าให้ เอาไว้แขวนเสื้อผ้า พับเสื้อผ้า ส่วนใหญ่แม่ก็จะเป็นคนดูแลเรื่องเสื้อผ้าให้ เพราะเด็กยังซักไม่สะอาด ส่วนเรื่องเสื้อผ้าใหม่ แม่ก็จะซื้อให้เหมือนกัน และสถานสงเคราะห์ก็นำมาให้เกือบทุกเดือน

ผลการศึกษาวิจัยข้อมูลพบว่า สถานสงเคราะห์ฯ มีเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายให้ รวมถึงผ้าห่มกันหนาว สำหรับเสื้อผ้าผู้อุปการะจะซื้อให้เพิ่มเติม เรื่องที่อยู่อาศัย เด็กๆ ก็นอนในบ้านร่วมกับพ่อแม่อุปการะ บางคนก็นอนห้องเดียวกับพ่อแม่ บางคนก็นอนแยกห้องต่างหาก แต่อยู่เหมือนครอบครัวเดียวกัน (นางสุทรี อินชัย, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2556) ซึ่งหากเด็กๆ ชอบและอยากได้หรือขาดแคลน ผู้อุปการะเอาใจใส่เรื่องเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มจัดให้พอเพียง และเหมาะสมกับฤดูกาลและเศรษฐกิจ และการดูแลความสะดวกความเรียบร้อยและในมุมมองของผู้นำชุมชน และครูในสถานศึกษาว่า ให้ความเห็นว่าเรื่องของเครื่องนุ่งห่ม เป็นหน้าที่ของครอบครัวอุปการะอยู่แล้วที่จะต้องดูแลเขาและสอนให้เขาเรียนรู้ถึงวิถีของสังคม เพราะฉะนั้น เรื่องการซื้อของให้ลูก เป็นเรื่องธรรมดาของครอบครัว พ่อแม่ก็ต้องซื้ออยู่แล้ว ถ้าสิ่งนั้นเป็นสิ่งจำเป็น (นายวีระเดช เจริญดี, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2556)

4. ยารักษาโรค ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ยารักษาโรคและการดูแลสุขภาพของเด็กๆ สถานสงเคราะห์ฯ สนับสนุนยาสามัญประจำบ้านทุกครอบครัวในโครงการครอบครัวอุปการะ หากเด็กเจ็บป่วยเป็นหวัดเป็นไข จะดูแลปฏิบัติเหมือนบุตร/คนในครอบครัว พาไปหาหมอ หรือหายาให้รับประทาน และให้นอนพักผ่อนรวมถึง ส่งเสริมการออกกำลังกายเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินและจัดอุปกรณ์เครื่องเล่นตามสมควรเด็ก เด็กที่อยู่กับผู้อุปการะจะมีสุขภาพดี ไม่ค่อยเจ็บป่วยหากเด็กเจ็บป่วยจะพาไปพบแพทย์ ที่โรงพยาบาลชุมชนในตำบล บางครั้งพาไปแพทย์ที่คลินิกในหมู่บ้าน (คลินิกหมอสายฝน) เด็กอยู่ที่โรงเรียนถ้าเจ็บป่วย มีห้องพยาบาล ให้เด็กไปนอนพัก

คุณครูแจ้งประธานผู้อุปการะ (คุณครูลัดดา เสนสุวรรณ, สัมภาษณ์ 22 มีนาคม 2556; นางมารศรี สุรนนท์ชัย, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2556) ให้ข้อมูลว่า

“...ส่วนมากเด็กไม่ค่อยเป็นอะไร ก็มีบ้างที่เป็นหวัดเป็นไข้ ถูกขาก็จะพาไปหาหมอที่คลินิกใกล้บ้าน บางครั้งก็ฉีดยา บางครั้งก็รับยามากิน ค่าใช้จ่ายบางครั้งก็ไม่ได้เบิกจากสถานสงเคราะห์ก็ถือว่าเด็กมาอยู่กับครอบครัว เราก็ต้องรับผิดชอบด้วย ช่วยๆ เหลือกันไป...”

นอกจากนี้ ผู้อุปการะจะให้ความสำคัญเรื่องการป้องกันโรคและการเจ็บป่วยของเด็กเริ่มตั้งแต่การฉีดวัคซีนสร้างภูมิคุ้มกันโรคต่างๆ ดูแลป้องกันและรักษาโรคต่างๆ ตั้งแต่เด็กๆ จนโตตรวจร่างกายและดูแลสุขภาพของเด็กเสมอๆ เช่นเรื่องฟันและการป้องกันโรคติดต่อต่างๆ รวมถึงการระวังเรื่องอุบัติเหตุที่จะเกิดขึ้นกับเด็กโดยเฉพาะอุบัติเหตุจาก ความอยากรู้อยากเห็นของเด็ก

การเลี้ยงดูเด็กในอุปการะในด้านปัจจัยสี่

การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะในด้านปัจจัยสี่ ได้แก่ อาหารผู้อุปการะให้การเลี้ยงดูเด็กในเรื่องอาหาร ส่งเสริมให้เด็กได้รับประทานอาหารครบถ้วน 5 หมู่ เพื่อให้เด็กมีสุขภาพแข็งแรงให้เด็กมีส่วนร่วมการปรุงอาหารร่วมกันภายในครอบครัว ในด้านที่อยู่อาศัยผู้อุปการะให้การดูแลให้เด็กได้พักอาศัยอยู่ในครัวเรือน โดยเด็กเล็กนอนพักกับผู้อุปการะ เด็กโตสามารถนอนคนเดียวได้ผู้อุปการะจะจัดห้องนอนต่างหาก ภายในบ้านของผู้อุปการะด้านเครื่องนุ่งห่มเสื้อผ้า สถานสงเคราะห์จัดให้เด็กๆ ทุกคนผู้อุปการะจะหาซื้อให้เพิ่มเติมตามโอกาสและความจำเป็นของเด็ก อย่างพอเพียงไม่ขาดแคลนและด้านยารักษาโรคผู้อุปการะจะดูแลให้เด็กมีสุขภาพแข็งแรง ไม่เจ็บป่วยง่าย หากไม่สบาย เจ็บป่วยก็พาไปพบแพทย์ หรือโรงพยาบาล เด็กมีสุขภาพดี ไม่มีปัญหาเรื่องสุขภาพ

การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ในแนวคิด ภูมิสังคม พบว่าสภาพทางกายภาพของครอบครัวอุปการะในด้านเศรษฐกิจ เพื่อจะสนับสนุนเด็กในด้านปัจจัยสี่ถึงความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ทั้งในเรื่องอาหาร ที่อยู่ เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรคมีความเพียงพอ เด็กมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถพึ่งตนเองได้ ส่งผลทำให้เด็กสุขภาพแข็งแรง ทั้งร่างกายและจิตใจ

นอกจากนี้ การเลี้ยงดูด้วยปัจจัยสี่ ผู้อุปการะยังได้สอดแทรกปลูกฝังในการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับเด็กทั้งทางด้านภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม ชีวภาพ วิถีชีวิต ประเพณี ขนบธรรมเนียม

นิยมและวัฒนธรรม สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ เช่น การสอนเด็กให้ทำอาหารแบบง่ายๆ ทานอาหารที่มีประโยชน์ การทานอาหารร่วมกันในครอบครัว การสอนเด็กให้รู้จักเลือกเสื้อผ้าใช้ตามความจำเป็นและเหมาะสม การสอนเด็กให้รู้จักรักษาความสะอาดจัดระเบียบห้องนอน เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีสุขภาพดีทั้งกายและใจ สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข

การอบรมเลี้ยงดูเด็กด้านจิตใจ

แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. การฝึกวินัยให้กับเด็ก ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ผู้อุปการะจะมุ่งสอนให้เด็กประพฤติดีมีระเบียบวินัย รู้จักควบคุมตนเองมีความรับผิดชอบและการดูแลตนเอง ผู้อุปการะพยายามที่จะตอบสนองความต้องการของเด็กทั้งกายและใจ โดยมุ่งให้เด็กมีสุขภาพดีร่างกายแข็งแรงไม่มีโรคภัยรบกวน มีการปลูกฝังด้านระเบียบวินัยให้กับเด็ก คือการฝึกให้เด็กรู้จักระเบียบวินัยอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอชี้แจงให้เด็กรู้จักปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง โดยผู้อุปการะมีทัศนคติต่อเด็กในอุปการะในทางบวกซึ่งเป็นสิ่งที่มีผลต่อการปลูกฝังด้านระเบียบวินัยของเด็กเพราะผู้อุปการะจะถ่ายทอดความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้กับเด็กเช่นผู้อุปการะจะพยายามวางระเบียบ แนวทางปฏิบัติให้กับเด็กไว้ โดยให้ตนเองเป็นแบบอย่างให้กับเด็ก เช่น นางจรรยา เจริญดี (สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2556) ให้ข้อมูลว่า เด็กจะรู้จักบทบาทหน้าที่ของตัวเองดี เขารู้ว่า เวลาตื่นนอนตอนเช้า เขาต้องทำอะไรบ้าง เขาจะแบ่งหน้าที่กันเอง เช่นวันนี้ฉันนี้กวาดบ้าน อีกคนดูบ้าน วันพรุ่งนี้ก็จะเปลี่ยนกันไป ไม่ต้องให้ผู้อุปการะบอกและเด็กจะรู้ว่าเวลาเลิกเรียน ต้องทำการบ้าน ช่วยกันเตรียมอาหาร คือ เขารู้หน้าที่ของตัวเอง และเด็กจะเรียนรู้จะซักผ้าเอง อาบน้ำเอง และเขาทำได้ดี แม่ก็จะใช้วิธีชมเขาบ่อย ๆ เขาจะได้ทำดีแบบนี้ไปเรื่อย ๆ เด็ก ๆ จะดูแลหน้าที่ของตัวเองได้ดี และแม่ได้แบ่งเขตในบ้านให้รับผิดชอบ เช่น

“...พอตื่นเข้ามา คนเล็กเปิดผ้าม่าน จากนั้นให้ไปทำธุระส่วนตัวให้เสร็จ ในระหว่างที่แม่กำลังทำอาหาร ก็จะให้เด็ก ๆ ช่วยกวาดบ้านเป็นต้น บางทีกวาดไม่สะอาด แต่เราก็แค่ให้กวาดเป็นพิธี อยากให้เขารู้ว่าต้องทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย...” (นางวิไล ทองคำ, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2556)

การอบรมในด้านจิตใจเป็นการแนะนำสั่งสอนและอบรมฝึกฝนมุ่งให้เด็กประพฤติดีมีระเบียบวินัย รู้จักควบคุมตนเองมีความรับผิดชอบเพื่อสนองตอบต่อร่างกาย และโดยมุ่งให้เด็กมีสุขภาพดีร่างกายแข็งแรงทุกระบบไม่มีโรค อารมณ์แจ่มใสและมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น

2. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ ผู้อุปการะได้มีการอบรมเลี้ยงดูเด็กโดยการสอนให้เด็กได้การมีการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และพึงตนเอง มีการปลูกฝังให้เด็กเห็นได้จากการกระทำและพูดสอนเป็นประจำทั้งที่บ้านและที่โรงเรียนจากผลการศึกษาพบว่า ผู้อุปการะสอนให้เด็กได้รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองเช่น ผู้อุปการะ นางพิสมร ภีบาล (สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2556) ให้ข้อมูลว่า

“...แม่จะแบ่งเวรให้ลูกๆ ทุกคน ให้ช่วยแม่ทำงานบ้านเล็กๆ น้อยๆ ให้เขาได้ฝึก เวลาเขาโตมาจะได้คิดเป็นนิสัย ก็ให้กวาดบ้าน ถูบ้าน ล้างจาน เค็ดผัก” เป็นต้น “ส่วนเรื่องส่วนตัวของแต่ละคน เขาก็จะทำกันเอง เช่นเสื้อผ้า ต้องดูแลเอง ชักเสื่อก็ก็นำไปตาก ถ้าแห้งก็ต้องเก็บเข้าตู้ ซึ่งเขาก็ทำได้ดีเรื่องวินัย ศีลธรรมจริยธรรม การที่เด็กอยู่กับเรา เราต้องเป็นคนสอน ค่อย ๆ สอน ให้ซึมซับอยู่ในใจเขา...”

นางมารศรี สุรนันทชัย (สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2556) ให้ข้อมูลว่า

“...แต่ก่อนที่เด็กมาอยู่กับครอบครัว เด็กตัวเล็กมาก พัง พุด ไม่ค่อยรู้เรื่องเท่าไร เวลาใส่เสื้อผ้าก็กองรวมกัน หมักรวมกัน แต่แม่ก็ค่อย ๆ สอนเขา เพราะว่าไม่เคยมีคนสอนเขา แต่แม่ไม่ได้ใช้วิธีพูดตรงๆ นะ แต่ใช้วิธีทำให้เขาเห็น แม่จะทำห้องของพ่อกับแม่ให้สะอาด และบอกเขาว่า คูสิ ห้องแม่กับพ่อเป็นยังงี้บ้าง เสื้อผ้าแม่แขวนแม่พับยังงี้ แม่กวาดห้องทุกวัน ไข่ใหม่ แม่อาบน้ำ แปรงฟันทุกวัน ร่างกายแม่ถึงแข็งแรงและสดชื่น ถ้าเด็กๆ อยากเป็นเหมือนแม่ และอยากให้ห้องนอนน่านอนเหมือนห้องพ่อกับแม่ เราก็ต้องช่วยกันดูแลนะ ช่วยกันรักษาความสะอาด พอแม่สอนเขาบ่อยๆ เขาก็ดีขึ้น เด็กมาอยู่กับแม่หลายปีแล้ว ปัจจุบันเด็กทำเองเองได้ทุกอย่าง...”

จากการสัมภาษณ์พบว่าผู้อุปการะจะส่งเสริมให้เด็กมีการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมของสมาชิกในครอบครัว เช่น สอนให้ เด็กรู้จักบทบาทหน้าที่ของตัวเอง ต้องตื่นเวลา เทำไหร่ในตอนเช้า ต้องทำอะไรบ้าง ผู้อุปการะจะแบ่งหน้าที่ให้เด็กปฏิบัติตามบทบาทให้เหมาะสมตามวัย

อย่างไรก็ตามผู้อุปการะบางครอบครัว (นางจรรยา เจริญดี) จะเปิดโอกาสให้เด็กทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันภายใต้การแนะนำและฝึกฝนจากผู้อุปการะ ช่วยให้เด็ก ช่วยตนเอง และไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นมากเกินไป และควรให้อิสระภาพและความเป็นตัวของตัวของตัวเองกับเด็ก ให้รู้จักการช่วยเหลือตนเองตามวัยอันสมควร

การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของผู้อุปการะ การเรียนรู้ของเด็กเกิดจากการเลียนแบบดังนั้นการปฏิบัติตนของ ผู้อุปการะจึงเป็นแบบอย่างให้กับเด็ก เช่นในเรื่องของการตรงต่อเวลาการรักษาความสะอาดของร่างกายการเคารพกฎข้อบังคับต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภายในบ้านหรือข้อบังคับของส่วนร่วมหรือแม้กระทั่งการเคารพกฎหมายสิ่งต่างๆ ที่กล่าวผู้อุปการะต้องปฏิบัติให้เป็นตัวอย่าง

3. การสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว ผู้อุปการะให้ข้อมูลว่า สมาชิกในครอบครัว มีความรัก เด็กๆและผู้อุปการะมีความสัมพันธ์กับเด็กเหมือนกับบิดามารดาทั่วไป สมาชิกในครัวเรือนทุกคนสนิทกัน มีปฏิสัมพันธ์กันตลอดเวลา มีกิจกรรมที่ทำร่วมกันเป็นประจำวันมีการพูดคุย ปรึกษาหารือทุกเรื่อง ผู้อุปการะพร้อมให้คำปรึกษาทุกๆ เรื่อง รักและดูแลเอาใจใส่มาเป็นเวลาสิบปี ผูกพันกับเด็กๆ สมาชิกในครอบครัวมีการแสดงออกทั้งกาย วาจา ใจ ในเรื่องความรักและความอบอุ่นในครอบครัว และ สมาชิกครอบครัว ทุกคนมีบทบาทหน้าที่เป็นทั้งผู้นำและผู้ตาม สอนให้เด็กรู้จักบทบาทของตนเอง ทำงานปฏิบัติตนในฐานะสมาชิกในครัวเรือน ตามที่ตัวเองได้รับมอบหมาย และนอกเหนือที่ได้รับมอบหมาย คือ การมีน้ำใจ พวกเด็กๆ ปฏิบัติได้ดีและทำได้ดีมาก (นางสาวพชรกมล ศรีหมื่น, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2556) และ (นางพิกุล ตั้ง, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2556) ให้ข้อมูลว่าเด็กๆ รวมเป็นสมาชิกในครอบครัวมีความรัก และผูกพันกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน หลังเลิกเรียน ก็จะมีการเล่นกีฬาด้วยกัน ทำอาหารด้วยกัน กินข้าวด้วยกัน วันหยุดก็มีการเรียนพระคัมภีร์ การอธิษฐาน วันอาทิตย์ก็พาเด็กๆ เข้าโบสถ์ ซึ่งครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ มีการพูดคุย ปรึกษาหารือ สมาชิกในครัวเรือนมีการพูดคุยกันตลอดเวลา ถ้าเวลาใครมีปัญหาอะไร ก็มาปรึกษา ให้ผู้อุปการะได้ช่วยอธิบายให้เข้าใจในความถูกต้อง ผู้อุปการะ เลี้ยงเด็กๆ ดูแลอย่างดี รัก เป็นห่วง ใส่ใจ และมีการแสดงออกถึงความรัก ความเอื้ออาทร และแสดงออกให้เขาเห็นด้วยความ เช่น เราจะบอกเขาตรงๆ ว่าเราให้เขาได้มากแค่ไหน จะบอกว่าเลี้ยงดูเขาเหมือนลูก ก็เหมือนเป็นการโกหก เพราะว่า เราเลี้ยงลูกเรารู้สึกว่าอยู่แล้ว แต่เราไม่ได้เปรียบเทียบกับเรา

บอกกับเขาตรงๆ ส่วนบทบาทหน้าที่ เราถือว่า เราอยู่กับกันเป็นบ้าน เป็นครอบครัว มีอะไรก็ช่วยเหลือกัน ซึ่งตรงนี้ผู้ปกครองเห็นว่าเด็ก ๆ เขาก็ทำตามบทบาทของเขาที่ควรจะทำได้ดี

นางเกียงคำ บัวปิ่น (สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2556) ให้ข้อมูลว่า

“...เด็กๆ รวมทั้งสมาชิกในครอบครัว มีความรักและห่วงใยซึ่งกันและกัน เช่น เวลาทำกิจกรรมร่วมกัน ที่ลานหน้าบ้านหลังเลิกเรียน เราก็จะมานั่งด้วยกัน เด็กๆ ก็นั่งทำการบ้าน ผู้ปกครองจะคอยดูแลสอนการบ้านไปด้วย จากนั้นก็จะให้เด็กๆ ไปอาบน้ำ ผู้ปกครองก็ไปเตรียมอาหาร และกินข้าวด้วยกัน ดูโทรทัศน์ แล้วก็นอน แม่จะให้เด็กๆ นอนตอน 2 ทุ่มมีการพูดคุยปรึกษาหารือ จะคุยกันตลอด มีอะไรไม่เคยปิดบังกัน สมาชิกในครอบครัวมีการแสดงออกถึงความรัก มีการแสดงออกทั้ง กาย วาจา ใจ และมีความจริงใจให้กับเด็ก และสอนให้เด็กช่วยเหลือทำงานบ้านบ้าง...”

ผลการศึกษายังพบอีกว่า ครอบครัวที่รับเด็กมาอุปการะและพักอาศัยอยู่ด้วยกันเป็นเวลานาน ทำให้เกิดความรักความผูกพันเป็นเสมือนคนในครอบครัว เช่น ผู้ปกครอง นายภาวัต วรรณสุต (สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2556) ที่รับเด็กซึ่งเป็นพี่น้องมาจากครอบครัวเดียวกัน ทำการเลี้ยงดูในด้านสัมพันธภาพเป็นอย่างดี ฟื้นฟูเลี้ยงดู ถ้ามีปัญหาที่ปรึกษาพ่อแม่ผู้ปกครอง ทำให้เด็กมีความสุขมีสุขภาพกายใจที่ดี สามารถเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไปได้

การพูดคุยปรึกษาหารือ (นางสุทรี อินชัย, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2556) ให้ข้อมูลว่า ครอบครัวอุปการะจะให้ความสำคัญในการพูดคุย ปรึกษาหารือ และตัดสินใจในเรื่องสำคัญต่างๆ ร่วมกัน ผู้ปกครองจะการเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล โดยให้ความสำคัญกับเด็กในความอุปการะ เช่น การสอบถามเด็ก พูดคุยกับเด็ก แสดงความรัก การเอาใจใส่กับเด็ก เด็กเล็กหมั่นสอบถาม เด็กโตวัยรุ่นให้ความสนใจเป็นที่ปรึกษาในทุกเรื่อง ผู้ปกครองปฏิบัติกับเด็กให้เขาเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมภายในบ้าน มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ทำให้เกิดความภูมิใจ และผลการศึกษา พบว่าการให้คำปรึกษา แนะนำ พูดคุยแลกเปลี่ยนกับพ่อแม่ผู้ปกครองและเด็ก อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เพื่อติดตามสถานะและร่วมกันหาแนวทางในการดูแลเด็ก ให้ความรู้ความเข้าใจในการดูแลเด็กและบริหารจัดการปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

4. การอบรมเลี้ยงดูเด็กด้วยการแสดงออกด้วยความรัก การศึกษาวิจัยพบว่า ผู้อุปการะให้การเลี้ยงดูเด็กแบบใช้เหตุผล พยายามแสดงออกซึ่งความรัก ความเอาใจใส่และความเอื้ออาทรกัน ทั้งทางกาย วาจา และใจให้เด็กเห็นถึงความรัก ความจริงใจ (นางพิสมร ภีบาล, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2556) ให้ข้อมูลว่า

“...ครอบครัวมีการพูดคุยและปรึกษาหารือกันทุกเรื่อง มาปรึกษาและให้พ่อกับแม่อุปการะ ช่วยตัดสินใจทุกครั้ง อย่างไรก็ตามเด็กกลุ่มนี้จะเป็นเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีปัญหา ผู้อุปการะต้องเสริมสร้างความรักให้เด็กๆเป็นพิเศษ แสดงความสัมพันธ์กับเด็กๆ ในลักษณะ เอาใจใส่ รับผิดชอบ ใช้เหตุผลมากกว่าการลงโทษ ให้คำชมเชย และช่วยแก้ปัญหา...”

และผู้อุปการะ (นายภาวัต กรรณสูตร, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2556) ให้ข้อมูลว่า

“...สมาชิกในครอบครัว มีความรัก ต่อเด็กๆ และมีความสัมพันธ์ เหมือนกับบิดามารดาทั่วไป สมาชิกในครัวเรือนทุกคนสนิทกัน มีปฏิสัมพันธ์กันตลอดเวลา มีกิจกรรมที่ทำร่วมกันเป็นประจำวันมีการพูดคุย ปรึกษาหารือเกือบทุกเรื่อง ผู้อุปการะพร้อมให้คำปรึกษาทุกๆ เรื่อง รักและดูแลเอาใจใส่มาเป็นเวลาสิบปี ผูกพันกับเด็กๆ สมาชิกในครอบครัวมีการแสดงออกทุกอย่าง ทั้งกาย วาจา ใจ ในเรื่องความรักในครอบครัว และ สมาชิกครอบครัว ทุกคนมีบทบาทหน้าที่เป็นทั้งผู้นำและผู้ตาม สอนให้เด็กรู้จักบทบาทของตนเอง ทำงานปฏิบัติตนในฐานะสมาชิกในครัวเรือน ตามที่ตัวเองได้รับมอบหมาย และนอกเหนือที่ได้รับมอบหมาย คือการมีน้ำใจ พวกเด็กๆ ปฏิบัติได้ดีและทำได้ดีมาก...”

สภาพการเลี้ยงดู เด็กของครอบครัวอุปการะ ด้านจิตใจผู้อุปการะ ได้มีการเสริมสร้างเด็กให้มีจิตใจเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ระดับหนึ่ง มีการแสดงออก ทั้งกาย วาจา ใจ ในเรื่องความรักในสมาชิกครอบครัว สอนให้รู้จักพึ่งตนเองตามความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง / สร้างจิตสำนึกที่ดี/มีความเอื้ออาทรประนีประนอม/นึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักในด้านสังคมครอบครัวได้สอนให้เด็กมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน/รู้จักสามัคคี/สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสอนให้เด็กรู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ /เลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความยั่งยืนสูงสุดและด้าน ด้านเทคโนโลยีรู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม (ภูมิสังคม)/พัฒนา

เทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์กับคนหมู่มาก สร้างการอยู่สังคมร่วมกับผู้อื่นในหมู่บ้านชุมชนได้อย่างมีความสุข

ส่วนที่ 2 ปัญหาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ตามโครงการ ครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่

จากผลการศึกษาวิจัยพบว่า ปัญหาในมุมมองของครอบครัวอุปการะการเลี้ยงดูเด็กพบว่า ผู้อุปการะระบุว่าในด้านปัจจัยสี่ (ได้แก่ อาหาร ที่อยู่/อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค) ไม่เป็นปัญหาของครอบครัวอุปการะเด็กได้รับการเลี้ยงดูด้านปัจจัยสี่ เด็กมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ ส่วนปัญหาอื่นที่พบ มีดังนี้

ปัญหาเรื่องสติปัญญาของเด็กที่มีผลต่อการเรียน

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ในความเห็นของครูในโรงเรียนที่เด็กเรียนครูระบุว่า เด็กมีปัญหาการเรียน เด็กเรียนอ่อน สติปัญญาอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากเด็กในโครงการเขาประสบปัญหาอยู่แล้ว สติปัญญาบางคนก็ได้ไปรับรองความพิการ เรื่องเรียนอ่อนเป็นปัญหาระดับต้นๆ เพราะฉะนั้นการจัดการเรียนการสอนต้องมีพิเศษอยู่ตลอด โรงเรียนตั้งอยู่ในชุมชนให้การดูแลเด็กกลุ่มนี้เป็นพิเศษและทั่วถึง จำนวนเด็กนักเรียนไม่มากนัก อย่างโรงเรียนก็จะมีนักเรียนประมาณหนึ่งร้อยกว่าคน การดูแลอย่างใกล้ชิดเป็นเรื่องที่เราทำกันได้ เราจึงดูแลเอาใจใส่เด็กกลุ่มนี้เป็นพิเศษให้เขาสามารถเรียนร่วมห้องกับคนอื่นได้ และเป็นฝึกเรื่องทักษะการร่วมในสังคมให้เขาด้วย

ในมุมมองของผู้นำชุมชน ครู และเจ้าหน้าที่โครงการ ให้ข้อมูลว่า ปัญหาการเรียนเด็กในกลุ่มของโครงการ จะมีปัญหาสติปัญญา เด็กบางคนก็ได้ไปรับรองความพิการมา เรื่องเรียนอ่อนเป็นปัญหาระดับต้นๆ เพราะฉะนั้นการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กกลุ่มนี้ต้องมีพิเศษ เจ้าหน้าที่โครงการได้ทำความเข้าใจกับคุณครูที่โรงเรียนที่เด็กในโครงการที่เรียนอยู่ ส่งผลการวัดระดับไอคิวให้โรงเรียน การดูแลเด็กกลุ่มนี้อย่างใกล้ชิดเป็นเรื่องที่เราต้องทำและดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษให้เขาสามารถเรียนร่วมห้องกับคนอื่นได้

จากการสัมภาษณ์ครอบครัวอุปการะ ในมุมมองของครอบครัวอุปการะ พบว่าผู้อุปการะระบุว่าเด็กในการอุปการะมีปัญหาในด้านสติปัญญา ส่งผลต่อการเรียนของเด็ก รวมถึงเด็กมีพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น/สติปัญญาอยู่ในระดับต้องปรับปรุงหรือพิการ ต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ เช่น นางเกียงคำ บัวบัน (สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2556) ผู้อุปการะให้ข้อมูลว่า

“...เด็กโตพบว่า มีปัญหาเรื่องการเรียนช้า พาไปพบแพทย์ (โรงพยาบาลนครพิงค์) พบว่า สติปัญญาดำกว่าเด็กทั่วไป เรียนได้แต่ค่อนข้างช้า สะกดคำช้า เวลาทำการบ้าน ลูกชายแม่จะช่วยสอน ลูกชายแม่ทำงานในหมู่บ้านนี้แหละ ทำที่สถานปฏิบัติธรรม เขาก็ช่วยสอนการบ้าน เราจะใช้วิธีค่อยๆ สอน และใจเย็นๆ ต้องคอยชี้แนะ ถ้าเด็กเขียนไม่ได้ ต้องเขียนและให้เด็กเขียนตาม ต้องพยายามเอาใจใส่ในเรื่องนี้เป็นพิเศษ และได้ฝากครูที่โรงเรียนด้วย ครูที่โรงเรียนก็จะช่วยดูให้ด้วย ปัญหาเรื่องหนีเรียนไม่มี ปัญหาการคบเพื่อน ตอนมาอยู่บ้านครั้งแรกๆ เด็กมีปัญหา ชอบโดนเพื่อนแกล้ง โดนเพื่อนล้อ ว่าเป็นเด็กไม่มีพ่อแม่ ไม่มีใครรัก แต่เมื่อสนิทกับเพื่อนๆ ในโรงเรียน ไม่มีแล้ว เพราะเขาปรับตัวกับเพื่อนได้ เด็กๆ เวลาไปโรงเรียน เป็นเด็กร่าเริง จึงไม่มีปัญหาอะไร...”

และนางเพ็ญภา บัวคลี (สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2556) ให้ข้อมูลว่า

“...เด็กมีปัญหาในด้านเรียน มีปัญหาเรื่องการเรียนช้า เพราะหมอบอกว่าสติปัญญาดำกว่าเด็กทั่วไป เรียนได้แต่ค่อนข้างช้า สะกดคำช้า เวลาทำการบ้าน จะต้องคอยช่วยสอนทำการบ้าน เราจะใช้วิธีค่อยๆ สอน และใจเย็นๆ ต้องคอยชี้แนะ ถ้าเด็กเขียนไม่ได้ ต้องเขียนและให้เด็กเขียนตาม ต้องพยายามเอาใจใส่ในเรื่องนี้เป็นพิเศษ และได้ฝากครูที่โรงเรียนด้วย ครูที่โรงเรียนก็จะช่วยดูให้ด้วย...”

นางกัลยา เข็นใจ (สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2556) ให้ข้อมูลว่า

“...เด็กๆ จะมีปัญหาเรื่องการเรียน เรียนช้า คนโตสองคนค่อนข้างเรียนช้า ทางเรา(ครอบครัว) ต้องทำความเข้าใจกับครู และฝากพิเศษไว้กับครู ซึ่งครูก็เข้าใจและช่วยเหลือเป็นอย่างดี เราก็เคยพาเด็กไป วัด I.Q. หมอบอกว่าไม่ได้ถึงขั้นปัญญาอ่อน ยังสามารถสอนได้ อาจจะต้องมีการจัดการเรียนพิเศษสำหรับเด็กเอง ซึ่งตอนนี้ครูที่โรงเรียนก็ช่วยดูให้เป็น

อย่างดี พอกลับจากโรงเรียน เราต้องคอยกระตุ้น และเอาใจใส่อย่างจริงจัง และจริงใจ ค่อยๆ สอน ให้เวลากับเด็ก และเราต้องเข้าใจเด็กด้วย เวลาที่เรา ใจเย็นและค่อยๆ สอน เด็กก็สามารถทำได้”

อย่างไรก็ตามปัญหาเรื่องการเรียนของเด็กจะลดน้อยลงในเด็กกลุ่มที่อาศัยเป็น ครอบครัวใหญ่จะ ไม่ค่อยมีปัญหาในเรื่องการเรียน เนื่องจากเป็นระบบพี่ดูแลน้อง ส่วนใหญ่เด็กมีผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ผู้ประกอบการจะใช้วิธีให้พี่ช่วยเหลือน้อง หากน้องไม่เข้าใจ พี่ต้องช่วย สอนน้องแนะนำน้องเรื่องการบ้าน (นางสาวพรชกมล ศรีหมื่น, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2556)

ปัญหาการคบเพื่อน

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ปัญหาคบเพื่อนไม่ค่อยพบในเด็กเล็ก จะมีพบบ้างในเด็ก โตหรือเด็กที่กำลังจะเป็นวัยรุ่น เช่น ขออนุญาตไปกับเพื่อนหลังเลิกเรียนทำให้ผู้ประกอบการกังวลใน เรื่องความปลอดภัยในการเดินทางและการคบเพื่อนทั้งนี้ผู้ประกอบการระบุว่ามักให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษาให้กับเด็กโตที่เริ่มเป็นวัยรุ่น ส่วนปัญหาที่พบบ้าง เป็นปัญหาในการปรับตัว เช่น การเข้า สังคมก็มีปัญหา เด็ก ๆ เข้าสังคมไม่ได้ เพราะคนในสังคม เช่นที่โรงเรียน เวลาเด็กไปกินข้าว คนดัก กับข้าวก็ตักอาหารให้เยอะมาก เพราะเห็นว่าเป็นเด็กสงเคราะห์ ไม่มีกิน คนทั่วไปจะคิดกันแบบนี้ เหมือนเป็นการตอกย้ำเขา ก็ใช้เวลาปรับตัวยากเหมือนกัน แต่ถ้าเราจะแก้ไข จะให้เราไปเปลี่ยน ความคิดของคนทั้งโลก เราก็ทำไม่ได้ เราก็แค่บอกกับเด็กไปตรงๆ ให้เขาเรียนรู้ที่จะอยู่กับสิ่งเหล่านี้ ทำใจให้เข้มแข็ง ค่อย ๆ ปรับตัว ซึ่งตอนนี้ไม่มีปัญหาแล้ว (นางพิสมร ภิบาล, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2556)

นางจรรยา เจริญดี (สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2556) ให้ข้อมูลว่าการคบเพื่อน เด็กคน โตค่อนข้างดีคบเพื่อน สำหรับเด็กเล็กไม่มีปัญหา เป็นไปตามวัยของเด็ก การคบเพื่อนในเด็กโต เป็นไปตามโรงเรียน ซึ่งรู้จักกันในหมู่บ้าน นอกจากนี้ผลการศึกษาในมุมมองของผู้นำ (นายวีระเดช เจริญดี, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2556) ระบุว่า

“...การคบเพื่อน ส่วนมากเด็กที่อยู่ในชุมชนบ้านเราจะไม่ ค่อยมีปัญหา เพราะชุมชนของเราเป็นชุมชนตัวอย่าง ปลอดภัยเสถียร และเป็นชุมชนในโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ด้วย เด็กๆ ที่นี้จะไม่มีปัญหา เรา สามารถดูแลกันได้ เพื่อนๆ ที่เด็กคบก็เป็นคนในชุมชน ไม่มีปัญหาอะไร อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่พบของเด็กเล็กจากการโดนเพื่อนแกล้ง ชอบโดน

เพื่อนลือ ว่าเป็นเด็กไม่มีพ่อแม่ ไม่มีใครรัก แต่ระยะต่อมา เด็กปรับตัวกับเพื่อนได้ ปัญหาคลงวิธีการของ ผู้อุปการะคือ ให้เด็กเรียนรู้ที่จะยอมรับความเป็นจริงว่า ตัวเองเป็นเด็กมีปัญหา เมื่อขึ้นแรกยอมรับแล้ว ทำความเข้าใจ เพื่อให้เกิดปัญหาน้อยที่สุด เช่น ตั้งใจเรียน เพื่อไม่ให้ตัวเองจมอยู่กับปัญหาในอดีต เพื่อยกระดับชีวิตของตัวเองให้สูงขึ้น...” เป็นต้น

ปัญหาการใช้โทรศัพท์/การเล่นเกม

การใช้โทรศัพท์ จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้อุปการะระบุว่า ก่อนก็มีปัญหา แต่หลังๆ ผู้อุปการะใช้วิธีคุยกันและหาข้อตกลงร่วมกัน ว่าการคุยโทรศัพท์กับเพื่อนมากเกินไป จะทำให้เราเสียการเรียนได้ ผู้อุปการะก็เลยไม่อนุญาตให้ใช้ เพื่อผลประโยชน์ของลูกๆ ซึ่งคนที่ใช้ก็มีพี่เด็กโตที่เรียนอยู่มหาวิทยาลัยเท่านั้น ซึ่งทุกคนก็ตกลง (นางวิไล ทองคำ, สัมภาษณ์ 14 มีนาคม 2556) ผู้อุปการะระบุว่า ส่วนใหญ่การติดเกมและติดโทรศัพท์ จะไม่พบปัญหา เนื่องจากผู้อุปการะไม่มีโทรศัพท์ให้ใช้และไม่ได้อนุญาตให้เด็กใช้

การเล่นเกมพบว่า ผู้อุปการะอนุญาตให้เด็กเล่นเกมบ้าง แต่จำกัดเวลาเล่น ให้เล่นเป็นเวลา ผู้อุปการะควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดเพื่อให้เด็กได้ผ่อนคลาย (นางจรรยา เจริญดี, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2556)

ส่วนที่ 3 แนวทางในการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามโครงการครอบครัวอุปการะ ของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่

โครงการครอบครัวอุปการะ เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กได้เจริญเติบโตอยู่ในครอบครัวแทนการเลี้ยงดูเด็กไว้ในสถานสงเคราะห์ ดังนั้นการพัฒนาแนวทางการเลี้ยงดูเด็กในอุปการะเพื่อให้เด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดูให้เหมาะสมตามวัยเสริมสร้างพัฒนาเด็กให้กับเด็กกลุ่มที่มาจากสถานสงเคราะห์ ผู้อุปการะมีข้อเสนอแนะแนวทางในการเลี้ยงดูและการแก้ไขปัญหาในการเลี้ยงดูเด็กที่มาจากสถานสงเคราะห์ ดังนี้

1. การสร้างความผูกพันรักใคร่ เป็นพื้นฐานสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูพ่อ – แม่ ผู้อุปการะต้องเริ่มสร้างความผูกพันรักใคร่ให้เกิดขึ้นตั้งแต่เด็กให้ได้รับความรัก ความอบอุ่นอย่างจริงใจ เพราะเด็กกลุ่มนี้ขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัว ดังนั้น ผู้อุปการะจะต้องเติมเต็ม

ให้เขาอย่างอ่อนโยน เลี้ยงดูเอาใจใส่เด็ก ดูแลความสุขสบายต่าง ๆ ตามสภาพแวดล้อมของครอบครัว แสดงออกด้วยความรักและความจริงใจต่อเด็กอย่างแท้จริง

2. การให้รางวัลเด็กในทางด้านบวก เช่น กรณีที่เด็กทำงานหรือปฏิบัติกิจกรรม หรือมีพฤติกรรมที่พึงปรารถนา ผู้อุปการะควรจะมีการให้รางวัลตอบแทน เช่น การแสดงความรัก ด้วยการกอด คำชมเชย ซึ่งจะทำให้การกระทำนั้น ๆ เกิดขึ้นอีกจะเป็นการสร้างฐานกำลังใจให้กับเด็กสามารถกระทำต่อไปด้วยความตั้งใจต่อไป

3. พ่อแม่ผู้อุปการะจะต้องเป็นผู้มีศีลธรรมคุณธรรมและ จริยธรรมที่ดี ประพฤติปฏิบัติตนแต่ในสิ่งที่ดีงาม และถูกต้องและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก เพราะเด็กจะซึมซับพฤติกรรมจากพ่อแม่ผู้อุปการะเป็นตัวอย่าง

4. การควบคุมสิ่งแวดล้อม พ่อแม่ผู้อุปการะควรต้องจัดสิ่งแวดล้อมที่ทำให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เช่น การจัดให้เล่นเกมเพื่อเด็กจะได้รู้จักกฎเกณฑ์ และการรู้แพ้รู้ชนะ การจัดหาหนังสือที่มีประโยชน์อ่านให้เด็กฟัง เพื่อให้เกิดนิสัยรักการอ่าน เป็นต้น

5. วิธีการตอบสนองกลับ เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้พูดเพื่อแสดงความรู้สึกของตนออกมาทั้งทางบวกและทางลบ เมื่อเด็กมีปัญหาพ่อแม่ผู้อุปการะควรรับฟังเด็กว่ากำลังพูดอะไร เมื่อเด็กพูดจบพ่อแม่ผู้อุปการะจะต้องสะท้อนความรู้สึกที่เด็กได้แสดงออกกลับไปด้วย คำพูดของพ่อแม่ผู้อุปการะเอง ซึ่งจะทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณเป็นที่ยอมรับและมีคุณค่า อันจะส่งผลให้พ่อแม่ผู้อุปการะและเด็กเข้าใจได้ตรงกัน

การเสริมสร้างภูมิสังคมให้กับเด็ก

ด้านจิตใจ

เสริมสร้าง ปลุกฝัง ให้เด็กมีจิตใจเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ / มีจิตสำนึกที่ดี / เอื้ออาทร
ประนีประนอม / นึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก

ด้านสังคม

สอนให้เด็กเป็นคนมีคุณธรรม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน / รู้รักสามัคคี / สร้างความ
เข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน

ด้านทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สอนให้เด็ก รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ / เลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่
ให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด

ด้านเทคโนโลยี

สอนให้เด็กได้รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม (ภูมิสังคม) /พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านเองก่อน/ก่อให้เกิดประโยชน์กับคนหมู่มาก

เพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันเด็กครอบครัวอุปการะในชุมชน โดยการใช้องค์กรชุมชนเป็นฐาน ซึ่งมีเครือข่าย และผู้นำชุมชน ได้แก่ พ่อ แม่ ครู ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้บริหารเครือข่ายภาคเอกชนและเจ้าหน้าที่ ของรัฐ มีบทบาทส่วนร่วมในการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนากิจกรรมของเด็ก ได้แก่ กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมประจำครอบครัวและกิจกรรมวันหยุดสุดสัปดาห์ เพื่อให้เด็กที่เข้าร่วมโครงการมีคุณลักษณะตามมาตรฐานการ ในด้านต่างๆ เช่น

- ด้านศีลธรรมจริยธรรม เด็กมีคุณธรรมจริยธรรมโดยการนั่งสมาธิ สวดมนต์ไหว้พระ กราบไหว้พ่อแม่
- ด้านการดำรงชีวิต เด็กมีความรับผิดชอบ โดยการช่วยเหลืองานบ้าน
- ด้านวิชาการ เด็กขยันมุ่งมั่น ใส่ใจในการเรียน รู้จักการคิดวิเคราะห์ โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมสติปัญญา ฝึกคิดวิเคราะห์เหตุผล มีสื่อที่สร้างสรรค์สำหรับเด็ก กิจกรรมคณิตคิดสนุก
- ด้านสังคม เด็กมีกิริยาจาสุภาพ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และรู้จักการปรับตัวในการอยู่ร่วมกัน โดยการจัดกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาสังคม และกิจกรรมวันหยุดสุดสัปดาห์
- ด้านอาชีพ เด็กมีโอกาสเรียนรู้งานอาชีพตามละแวกบ้าน และรู้จักการออม
- ด้านนันทนาการ เด็กมีความความสุข จิตใจแจ่มใส และเบิกบาน โดยการจัดกิจกรรมเช่น ร่วมงานกีฬาสัมพันธ์ในชุมชน

ส่วนบทบาทของพ่อแม่ผู้อุปการะในอบรมการเลี้ยงดูเด็ก นอกจากจะเลี้ยงดูเด็กให้มีร่างกายแข็งแรงไม่เจ็บป่วย ยังจะต้องมีการพัฒนาทางจิตใจ และทางสังคมให้กับเด็กด้วย บทบาทของพ่อแม่ผู้อุปการะที่ควรจะในการอบรมเลี้ยงดูเด็กในการอุปการะ มีดังนี้

1. ควรมีบทบาทในการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของเด็กอย่างเพียงพอ ซึ่งความต้องการพื้นฐานของเด็กแต่ละวัยไม่เหมือนกัน เด็กแรกเกิดจะมีความต้องการทางร่างกายมาก ดังนั้นพ่อแม่ ผู้อุปการะควรดูแลเรื่องอาหาร การพักผ่อน การขับถ่ายและเมื่อเด็กโตขึ้นควรให้ความมั่นคงปลอดภัย ความอบอุ่นและความรัก

2. ควรมีบทบาทในการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการพัฒนาการของเด็ก ซึ่งได้แก่ การจัดให้เด็กได้พบกับสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาของเด็ก การเป็นตัวอย่างที่ดีให้เด็กเลียนแบบ เป็นต้น

3. ควรมีบทบาทในการเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนเด็กในการอบรมเลี้ยงดูเด็กของพ่อแม่ผู้อุปการะ ควรให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างมีเหตุผล ปล่อยให้เด็กมีสิทธิเสรีภาพในการคิดและแสดงความคิดเห็นการยอมรับในสิทธิของความเป็นคนของเด็กไม่ควรเน้นการบังคับหรือชี้แนะเด็กให้ปฏิบัติตามที่ผู้อุปการะต้องการอยู่ตลอดเวลา

การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ครอบครัวอุปการะใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สอดแทรก ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะผู้อุปการะจะเน้นในการดำเนินชีวิตตามวิถีของชุมชนเป็นหลัก เช่น นางพิกุล ตั้ง (สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2556) ให้ข้อมูลว่า ด้านการใช้เงิน จะสอนเด็กว่า

“...แม่จ่ายเงินให้เด็กไปโรงเรียน ให้เริ่มวางแผนการใช้เงิน สอนให้เด็กรู้และปฏิบัติว่า ตั้งแต่เราได้เงินมาโรงเรียนจากพ่อแม่ก็เริ่มวางแผนการใช้จ่ายเงินในวันนั้นว่าจะ ต้องใช้จ่ายอะไรบ้าง และ เงินส่วนที่เหลือก็ให้เป็นส่วน ของเงินเก็บ เพื่อนำไปฝากธนาคารออมสิน หรือนำไปใช้ในยามที่จำเป็น...”

ส่วนด้านการเลือกซื้อของ นางเกียงคำ บัวปิ่น (สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2556) จะบอกทุกครั้งสอนเด็กๆ ว่า

“...เวลาเราจะเลือกซื้อของชิ้นใดชิ้นหนึ่งนั้นต้องคำนึงถึงความเหมาะสมว่าของสิ่งนั้นเหมาะสมและจำเป็นกับเราหรือเปล่า ราคาเหมาะสมกับสินค้าหรือไม่และการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง...” เป็นต้น

นอกจากนั้น ครู และ โรงเรียน ยังเป็นส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (นางลัดดา เสนสุวรรณ, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2556) ครูโรงเรียนบ้านสะลง และนายวีระเดช เจริญดี (สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2556) กำนันตำบลสะลง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ได้มีการส่งเสริมและมีส่วนร่วมใน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีครู

ผู้ปกครอง และผู้นำชุมชน มีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมให้กับเด็กๆ ในชุมชน มีส่วนร่วมในการวางแผน ลงมือปฏิบัติ และประเมินผลการเรียนรู้ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แก่ครูและเด็กมีส่วนร่วมในการประเมินผล ผู้ปกครองหรือคนในชุมชนเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่เด็กชุมชนสนับสนุนหรือเป็นแหล่งเรียนรู้โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีการปลูกฝังวิถีคิด อุบาสัยและพฤติกรรมของเด็กตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งเน้นให้เกิดความก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุล มีความพอประมาณทางด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม ศาสนา วัฒนธรรม และภูมิสังคมของโรงเรียน รวมทั้งสอดคล้องกับความต้องการ ความจำเป็นของโรงเรียน มีความสอดคล้องกับความคิด วิถีชีวิตของคนในชุมชนมีความสมเหตุสมผล มีหลักคิด หลักปฏิบัติของกิจกรรมสอดคล้องกับหลักวิชาที่เกี่ยวข้อง มีการแสดงถึง ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี มีการวางแผนยืดหยุ่น มีข้อเสนอทางเลือกหากมีการเปลี่ยนแปลงมีการจัดการความรู้อย่างรอบรู้ รอบคอบระมัดระวัง มีการพัฒนาทักษะ ความมีระเบียบวินัยมีสัมมาคารวะ ซื่อสัตย์สุจริตกตัญญูกตเวที ส่งเสริมความรู้คู่คุณธรรม ความขยัน อดทน สนใจใฝ่รู้ แบ่งปัน ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม มีสติปัญญาสามารถแยกแยะถูกผิด ควรไม่ควร ซึ่งเด็กได้มีโอกาสปฏิบัติ และครู ผู้ปกครอง เป็นผู้นำหรือสนับสนุนที่สามารถขยายผลการเรียนรู้ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพภูมิสังคม(สภาพของหมู่บ้านและความเป็นอยู่ร่วมกันของแต่ละหมู่บ้านในตำบลละลอก) ให้เด็กที่ได้เรียนรู้เรื่องอาชีพ อาหารการกินวิถีถนอมอาหาร การปลูกและรักษาพันธุ์พืชพื้นบ้าน การรักษาสีลวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น ความเป็นอยู่ตามสภาพของหมู่บ้านชุมชนนั้นๆ การใช้อุปกรณ์ควรใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น หาง่าย เศษวัสดุเหลือใช้ ที่ไม่ต้องซื้อ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จัดกิจกรรมที่นำหลักคิดจากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการเรียนการสอน และผู้ปกครองได้มีการอบรมเลี้ยงดูโดยปลูกฝังวิถีคิด พฤติกรรมและอุปนิสัยในวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีการจัดกิจกรรมพาเด็กเข้าวัด หรือเข้าโบสถ์ จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ เช่น ปลูกฝังความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ปลูกฝังความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณในหน่วยวันพ่อ วันแม่ วันครู ปลูกฝังเรื่องการช่วยเหลือตนเอง ปลูกฝังความรับผิดชอบหน้าที่ในบ้านของตน ช่วยเหลืองานบ้านง่ายที่สามารถทำได้ในบ้าน (นางจรรยา เจริญดี, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2556) ผู้อุปการะได้พยายามสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีในชีวิตประจำวันให้แก่เด็ก เช่น วิธีการสวมรองเท้าที่ถูกต้อง การผูกเชือกรองเท้าให้ดีเพื่อป้องกันการสะดุดล้ม การเล่นของเล่นในสนามให้ปลอดภัย การเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ การพักผ่อนให้เพียงพอ รวมทั้งการฝึกทักษะที่จำเป็นสำหรับชีวิต เช่น ทักษะการข้ามถนน การฝึกให้เด็กมีส่วนร่วมในการคิดวางแผนอย่างรอบคอบไตร่ตรองรอบด้าน และมีแผนสำรองเพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ นางสุจิตตรา ไชยรุ่งเรือง,

(สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2556) ครูโรงเรียนบ้านหนองปลาหมื่น ครูที่โรงเรียนพยายามปลูกฝังการดำเนินชีวิตและปฏิบัติตนในทางสายกลางใช้คุณธรรมนำความรู้เพื่อพัฒนาให้ก้าวหน้าไปอย่างสมดุล พร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทาง ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยปลูกฝังให้เด็กได้รู้จักตัวตนของตนเอง (รู้จักประมาณตน รู้คุณค่ายอมรับ นับถือ ภาควมิจิ ในตนเองและครอบครัว) เพื่อจะได้ใช้ชีวิตพอเพียงภายใต้เงื่อนไขความรู้และคุณธรรม โดยคุณครูทำตัวเป็นแบบอย่างทั้งในด้านการดำเนินชีวิตภายในกรอบความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยสอดแทรกแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พออยู่ พอกิจ ตามวิถีชีวิตประจำวัน ให้กับเด็กเป็นตัวอย่าง โดยเอา บ้าน วัด โรงเรียน และชุมชนเป็นตัวเชื่อมโยงประสาน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาปัญหาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อพัฒนาแนวทางในการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผลการศึกษาสามารถนำมาสรุปตามกรอบวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

การศึกษากการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ จากผลการศึกษาข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลจากครอบครัวอุปการะ จำนวน 16 ครอบครัว บุคคลภายนอกเป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านการดูแลเด็ก เช่น คุณครู และกำนันตำบลสะลง อำเภอมะเณร จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 3 คน และเจ้าหน้าที่โครงการ จำนวน 5 คน

วัตถุประสงค์การศึกษาข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพการเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่

สภาพการเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ตามโครงการครอบครัวอุปการะ

1. การเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะด้านปัจจัยสี่พบว่า สภาพทางกายภาพของครอบครัวอุปการะในด้านเศรษฐกิจ สังคมและชุมชน เพื่อจะสนับสนุนเด็กในด้านปัจจัยสี่ ถึงความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ทั้งในเรื่องอาหาร ที่อยู่ เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรคมีความเพียงพอ เด็กมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถพึ่งตนเองได้ ส่งผลทำให้เด็กสุขภาพแข็งแรง ทั้งร่างกายและจิตใจ
2. การเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ด้านจิตใจผู้อุปการะ ได้สั่งสอนและส่งเสริมให้เด็กประพฤติดี มีระเบียบวินัย รู้จักควบคุมตนเอง มีความรับผิดชอบ ได้มีการเสริมสร้าง

เด็กให้มีจิตใจเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ระดับหนึ่ง มีการแสดงออก ทั้งกาย วาจา ใจ ในเรื่องความรักในสมาชิกครอบครัว สอนให้รู้จักพึ่งตนเองตามความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง รวมถึงผู้ปกครอง มีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กในอุปการะ

3. การศึกษาทางภูมิสังคม พบว่าครอบครัวอุปการะอยู่ในชุมชนเมืองกึ่งชนบท ผู้อุปการะมีความพร้อมในด้านเศรษฐกิจ มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีระดับหนึ่ง มีคุณสมบัติผ่านการประเมินตามหลักเกณฑ์ของโครงการครอบครัวอุปการะ ครอบครัวมีความพร้อมและสมาชิกภายในครอบครัวมีทัศนคติที่ดีต่อสภาพสังคมและการให้การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสกว่า โดยมีความประสงค์และตั้งใจอย่างแท้จริงในการเลี้ยงดูเด็กและดูแลเอาใจใส่เด็ก รวมถึงสภาพแวดล้อม ภูมิสังคมในตำบล หมู่บ้านมีวิถีชีวิต ประเพณี ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับศักยภาพและมีส่วนร่วมในการอบรมเลี้ยงดูเด็กครอบคลุมถึงการแนะนำสั่งสอนฝึกฝนมุ่งให้เด็กประพฤติดีมีระเบียบวินัยรู้จักควบคุมตนเองมีความรับผิดชอบและการดูแลเพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กทั้งกายและใจ โดยมุ่งให้เด็กมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงไม่มีโรค อารมณ์แจ่มใส สติปัญญาดี และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

วัตถุประสงค์การศึกษาข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัญหาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่

ปัญหาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ

ปัญหาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ได้แก่ เรื่องการเรียนรู้ เนื่องจากเด็กสติปัญญาของเด็กที่มีผลต่อการเรียนพบว่า เด็กกลุ่มนี้มีปัญหาเรื่องไอคิวต่ำ มีพัฒนาการด้านสมองช้า ใช้วิธีการแก้ปัญหาที่ดูแลน้อง ให้พี่ช่วยเหลือน้อง ช่วยสอนน้องรวมถึงผู้อุปการะดูแลอย่างใกล้ชิด ประสานงานกับครูในโรงเรียนที่เด็กเรียนและเจ้าหน้าที่ของสถานสงเคราะห์

วัตถุประสงค์การศึกษาข้อที่ 3 เพื่อพัฒนาแนวทางในการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่

แนวทางในการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามโครงการครอบครัวอุปการะ

แนวทางในการเลี้ยงดูและการแก้ไขปัญหาในการเลี้ยงดูเด็กที่มาจากสถานสงเคราะห์ ได้แก่ การสร้างความผูกพันรักใคร่ การให้รางวัลเด็กในทางดีบวก พ่อแม่ผู้อุปการะจะต้องเป็นผู้มีศีลธรรมคุณธรรมและ จริยธรรมที่ดี ประพฤติปฏิบัติตนแต่ในสิ่งที่ดีงาม และถูกต้อง

และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กการควบคุมสิ่งแวดล้อม วิธีการตอบสนองกลับ โดยมีแนวทางในการการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามโครงการครอบครัวอุปการะด้านจิตใจ ผู้ปกครองควรมีการเสริมสร้างเด็กให้มีจิตใจเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ระดับหนึ่ง มีการแสดงออก ทั้งกาย วาจา ใจ ในเรื่องความรักในสมาชิกครอบครัว สอนให้รู้จักพึ่งตนเองตามความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง /สร้างจิตสำนึกที่ดี /มีความเอื้ออาทรประนีประนอม /นึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ในด้านสังคม ครอบครัวได้สอนให้เด็กมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน /รู้จักสามัคคี /สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน ด้านทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สอนให้เด็กรู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ/เลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด และด้าน ด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม (ภูมิสังคม)/พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์กับคนหมู่มาก สร้างการอยู่สังคมร่วมกับผู้อื่นในหมู่บ้านชุมชนได้อย่างมีความสุข

อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ มีประเด็นที่พบจากการศึกษา ซึ่งสามารถนำมาอภิปรายผลการศึกษา ดังนี้

ประเด็นสภาพภูมิสังคมของครอบครัวอุปการะ ทั้ง 16 ครอบครัวพบว่า ครอบครัวอุปการะที่รับเด็กไปอุปการะ จำนวนมากกว่า 5 คนขึ้นไป มี 2 ครอบครัว ครอบครัวผู้อุปการะชื่อนางสาวพรกมล ศรีหมื่น อยู่อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ และผู้อุปการะชื่อนายภาวัด กรณสูตร อยู่อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ครอบครัวผู้อุปการะมีความพร้อมทั้งด้านสภาพสังคม เศรษฐกิจ รวมถึง การยอมรับจากสังคม ให้การเลี้ยงดูเด็กๆ ซึ่งครอบครัวอุปการะดังกล่าว มีประสบการณ์ในการสงเคราะห์ดูแลเด็กที่มีปัญหาทางครอบครัว เนื่องจากปฏิบัติงานด้านสังคมสงเคราะห์ ส่งผลทำให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กได้รับการตอบที่ดีทั้งทางการศึกษา การดำรงชีวิต และการเข้าสังคมอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความรับผิดชอบ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ มีการวางแผนป้องกันความเสี่ยง และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

ส่วนครอบครัวอุปการะจำนวน 14 ครอบครัว อยู่ในพื้นที่อำเภอแม่อริม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่ในหมู่บ้าน ถือว่ายังเป็นชุมชนชนบท สภาพทางกายของครอบครัวอุปการะจะใกล้เคียงกัน สภาพครอบครัวมีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง และสภาพบ้านเรือนมั่นคง กว้างขวางพอเพียงที่จะรับสมาชิกใหม่ อยู่ในสภาพแวดล้อมดี มีความเป็นอยู่มี

วิถีชีวิตที่คล้ายกันจึงมีลักษณะเป็นอยู่ที่ไม่แตกต่างกัน อยู่กันแบบเครือญาติ พึ่งพาอาศัยกัน ในชุมชนทุกคนจึงรู้จักกันหมดทุกครัวเรือน การประกอบอาชีพส่วนใหญ่ทำการเกษตร รับจ้าง และมีการรวมกลุ่มของคนในชุมชนในการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การสานไม้ไผ่, การเลี้ยงสัตว์ และการปลูกพืชผักสวนครัวรั้วกินได้ เป็นต้น ชาวบ้านตำบลสะลง และตำบลสันโป่ง อำเภอแม่อิง ส่วนใหญ่ก็มีการดำเนินชีวิตตามวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อไม่ต่างจากคนล้านนาทั่วไป การอบรมเลี้ยงดูเด็ก จึงไม่ค่อยจะแตกต่างกันทั้งทางสังคม วิถีชีวิต ดังนั้นการเลี้ยงดูเด็กในอุปการะเป็นตามสังคมของครอบครัวในหมู่บ้าน ทำให้เด็กได้อยู่เรียนรู้วิถีชีวิตร่วมกับครอบครัวและชุมชน รวมทั้งโรงเรียน เช่น ชุมชนท้องถิ่นจัดทำกิจกรรมระหว่างกลุ่มและแหล่งเรียนรู้ต่างๆของตำบลให้เด็กและประชาชนได้เรียนรู้ร่วมกัน

ผลการศึกษาพบว่าสภาพภูมิสังคมของครอบครัวผู้อุปการะในพื้นที่อำเภอแม่อิง และอำเภอสารภี ในจังหวัดเชียงใหม่ ไม่มีความแตกต่างกันในด้านสภาพสังคม เศรษฐกิจและสภาพแวดล้อม ครอบครัวอุปการะสามารถพึ่งตนเองได้ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการดำเนินชีวิต และสามารถดำเนินการเลี้ยงดูเด็กได้ตามสภาพภูมิสังคมในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนนำไปสู่ชุมชนและสังคมที่เข้มแข็งและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขต่อไป

สภาพการเลี้ยงดู

ด้านการเลี้ยงดูเด็กในด้านปัจจัยสี่จากการศึกษาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะในด้านปัจจัยสี่ ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องแต่งกาย การเจ็บป่วย/การรักษาพยาบาล ครอบครัวอุปการะให้การเลี้ยงดูเด็กครบถ้วนในด้านปัจจัยสี่ โดยผู้อุปการะให้การเลี้ยงดูด้านพื้นฐานได้ดีตามสภาพเศรษฐกิจของครอบครัวของชุมชนในพื้นที่ ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะตามแนวคิดภูมิสังคม พบว่าสภาพทางกายภาพของครอบครัวอุปการะในด้านเศรษฐกิจ สังคม สภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ของครอบครัวเพื่อสนับสนุนเด็กในด้านปัจจัยสี่ถึงความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ทั้งในเรื่องอาหาร ที่อยู่ เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ทุกครอบครัวเป็นครอบครัวที่มีความพร้อมทางภูมิสังคมที่มีส่วนส่งเสริมให้เด็กมีความเป็นอยู่ที่ดี สามารถพึ่งตนเองได้ ส่งผลทำให้เด็กมีสุขภาพแข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ ทั้งนี้เด็กเป็นผู้ที่ยังเยาว์วัยทั้งในด้านความคิด การกระทำและประสบการณ์ จึงควรได้รับการปกป้องดูแลและช่วยเหลือ และเนื่องจากสภาพภูมิสังคมของครอบครัวอุปการะส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่มีความพร้อมให้การดูแลปัจจัยสี่ จึงไม่ปัญหาของครอบครัว ทั้งนี้สถานสงเคราะห์ได้ให้ความช่วยเหลือในเรื่องปัจจัยสี่อย่างเต็มที่ ดังนั้นโดยการขับเคลื่อนโครงการในการเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะโดยความร่วมมือของสถานสงเคราะห์

จะทำให้สภาพโครงสร้างทางร่างกาย ที่มีผลต่อจิตใจ ของเด็กได้รับ คือ การที่มีสภาพครอบครัวที่สมบูรณ์ มีความเป็นอยู่ที่ดี จะทำให้สุขภาพกายและใจสมบูรณ์ นอกจากนี้การทำให้เด็กรู้จักความพอเพียง ในด้านการดำรงตนตามวิถีชีวิตประจำวัน ตามผู้อุปการะและสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน ชุมชน จะเป็นการช่วยปลูกฝัง อบรม บ่มเพาะให้เด็กมีความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยสอดคล้องแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดำเนินชีวิตประจำวัน โดยความร่วมมือของครอบครัวอุปการะ โรงเรียน และชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของ เพ็ญศรี พิชัยสนธิ์ (2522: 44) ที่มีแนวคิดว่าการดูแลเพื่อตอบสนอง ความต้องการของเด็กทั้งกายและใจโดยมุ่งให้เด็กมีสุขภาพดีร่างกายแข็งแรงทุกระบบ ไม่มีโรคไม่มีความพิการอามณ์แจ่มใสสติปัญญาเฉลียวฉลาดและมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น และ รติชน พิทยสถ์ (2543: 60-61) การเลี้ยงดูหมายถึง การดูแลในเรื่องอาหารดูแลสุขภาพดูแลความเป็นอยู่เพื่อสนองความต้องการของเด็กเลี้ยงดูส่งเสริมให้เด็กได้มีการพัฒนาทั้งทางกายอารมณ์สังคมและสติปัญญาตามวัยอันเหมาะสมเป็นต้น

การอบรมเลี้ยงดูเด็กในด้านร่างกาย

ครอบครัวอุปการะให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กในด้านร่างกายเป็นการเลี้ยงดูเพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กทั้งทางกายและใจโดยมุ่งให้เด็กมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงมีสุขภาพจิตและมีอารมณ์แจ่มใส ตามสภาพแวดล้อมของภูมิสังคมในครอบครัวอุปการะ ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูเด็กในด้านร่างกายเป็นผลมาจากการเลี้ยงดูของผู้อุปการะในด้านปัจจัยสี่อย่างเพียงพอและครบถ้วน ส่งผลทำให้เด็กมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงเจริญเติบโตสมวัย ซึ่งผลการศึกษาพบว่าครอบครัวอุปการะส่งผลทำให้เด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาสได้อยู่กับครอบครัวและชุมชนให้ได้รับความรัก ความอบอุ่น ได้เรียนรู้และมีพัฒนาการทุกด้านสมวัย พร้อมทั้งได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ดีงามเกิดเป็นความรักความผูกพัน ความเอื้ออาทร เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อำไพพรรณ ปัญญาโรจน์ (2545) ที่กล่าวไว้ว่า การยอมรับการเลี้ยงดูที่ดีจากพ่อแม่หรือพ่อแม่ที่มีความเข้าใจในลักษณะธรรมชาติของเด็กสามารถส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กให้เหมาะสมตามวัยและสามารถตอบสนองความต้องการของเด็กได้ตามความเหมาะสมย่อมจะทำให้ให้เด็กเติบโตขึ้นด้วยความแข็งแรงสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจและเป็นพื้นฐานในการสร้างบุคลิกภาพความรู้สึกลึกซึ้งที่ดี

การอบรมเลี้ยงดูเด็กด้านจิตใจ

ครอบครัวอุปการะมีจิตใจอาสาสมัคร รักเด็ก มีความตั้งใจที่จะรับเลี้ยง ดูแลเด็กให้อยู่ในครอบครัวด้วยความรัก ความเข้าใจมีเวลาเลี้ยงดู และสมาชิกทุกคนในครอบครัวยินดีและยอมรับเด็กเข้ามาอยู่ในบ้านสมาชิกในบ้านมีความรู้ ประสบการณ์ และจิตวิทยาในการเลี้ยงดูเด็ก มีการอบรมสั่งสอน ได้แก่ การฝึกวินัยให้กับเด็กพบว่า ผู้อุปการะมุ่งสอนให้เด็กประพฤติดี มีระเบียบวินัย รู้จักควบคุมตนเอง มีความรับผิดชอบ และการดูแลตนเอง ผู้อุปการะพยายามที่จะตอบสนองความต้องการของเด็กทั้งกายและใจ โดยมุ่งให้เด็กมีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง ไม่มีโรคภัยรบกวน มีการปลูกฝังด้านระเบียบวินัยให้กับเด็ก คือการฝึกให้เด็กรู้จักระเบียบวินัยอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ชี้แจงให้เด็กรู้จักปฏิบัติภาระหน้าที่ที่เขาต้องปฏิบัติโดยผู้อุปการะมีทัศนคติต่อเด็กในอุปการะในทางบวก ซึ่งเป็นสิ่งที่มีผลต่อการปลูกฝังด้านระเบียบวินัยของเด็ก ผู้อุปการะได้ มีการอบรมชี้แนะปลูกฝัง ให้เด็กมีคุณธรรม มีความเป็นระเบียบวินัยรู้จักควบคุมอารมณ์ตนเองมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัวและสังคมรอบด้านให้เด็กได้รู้จักบทบาทตนเองและแสดงบทบาทได้อย่างเหมาะสมตามวัยของเด็กในการสัมพันธ์กับผู้อื่น ได้ถูกต้องตามกาลเทศะและโอกาสต่างๆ กัน เช่น สอนให้เด็กรู้จักการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว สอนให้ เด็กรู้จักบทบาทหน้าที่ของตัวเอง ต้องใช้เวลาเท่าไรในตอนเช้า ต้องทำอะไรบ้าง ผู้อุปการะจะแบ่งหน้าที่ให้เด็กปฏิบัติตามบทบาทให้เหมาะสมตามวัย เช่น มีการแบ่งงานกันทำภายในครอบครัว เด็กก็รับผิดชอบในส่วนที่เขาทำได้ ในชุมชนก็เช่นเดียวกัน เวลาถึงงานชุมชน เด็กก็เข้าร่วมในฐานะของคนในชุมชน รับผิดชอบในส่วนที่เขาจะทำได้ ส่วนทางโรงเรียนและผู้นำชุมชนได้มีการประสานงานให้มีการส่งเสริมให้ครอบครัวมีการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้กับเด็กตั้งแต่เด็กเล็กโดยเฉพาะคุณธรรม 9 ประการ (ความมีวินัยมีสติความกตัญญูความเมตตาความอดทนความซื่อสัตย์ความประหยัดความขยันความไม่เห็นแก่ตัว) โดยความร่วมมือกับคุณครูของโรงเรียนในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จูไรรัตน์ เสนพงษ์ (2547: 10) ที่สรุปถึงการอบรมเลี้ยงดูหมายถึงการที่บิดามารดาหรือผู้เลี้ยงอบรมสั่งสอนปลูกฝังให้เด็กมีความรับผิดชอบมีระเบียบวินัยสามารถพึ่งตนเองได้ นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่า ผู้อุปการะได้มีการอบรมเลี้ยงดูเด็กโดยการสอนให้เด็กปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และพึ่งตนเอง มีการปลูกฝังการปฏิบัติให้เด็กเห็นเป็นแบบอย่าง ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียนรวมทั้งการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของผู้อุปการะการมีคุณธรรม จริยธรรมในตนเองเพื่อเป็นตัวอย่างให้กับเด็ก

โดยสรุป การเลี้ยงดูเด็กในด้านร่างกายและด้านจิตใจ ผู้ปกครองมีความสำคัญอย่างยิ่งและวิธีการปฏิบัติที่จะช่วยให้พัฒนาการของเด็กเป็นไปตามแนวทางที่เหมาะสมผู้อุปการะต้องรู้จักจิตวิทยาการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ผู้อุปการะต้องรู้ถึงพัฒนาการขั้นต่างๆ ของเด็กแต่ละวัย โดยยึดถือพัฒนาการความสามารถและความต้องการของเด็กเป็นหลัก นอกจากนั้นผู้อุปการะต้องเอาใจใส่ใน

ด้านโภชนาการ การกิน การนอน การขับถ่าย การป้องกันโรค ป้องกันอุบัติเหตุ และการจัดสภาพแวดล้อมที่ีควรมีทั้งมีจิตวิทยาในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ผู้อุปการะและครูที่โรงเรียน จะต้องมีส่วนส่งเสริมในด้านการเรียนการสอนให้เด็กเห็นถึงความเชื่อมโยงในมิติต่างๆ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งความเป็นองค์กรรวมนี้อาจเกิดขึ้นได้ ครูต้องโดยใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อนการทำให้เด็กรู้จักความพอเพียง ปลูกฝังอบรม บ่มเพาะให้เด็กมีความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยทั้งโรงเรียน ครู ผู้อุปการะ ชุมชนมีส่วนร่วมสอดแทรกแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้าแทรกซึมกับการดำรงชีวิตประจำวัน สอนให้เด็กรู้จักการใช้ชีวิตได้อย่างสมดุล ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ รู้จักอยู่ร่วมกับผู้อื่น รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมค่านิยม ความเป็นชุมชนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงต่างๆ รู้ว่าตนเองเป็นองค์ประกอบหนึ่งในสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของโลก การกระทำของตนย่อมมีผลและเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมในโลกที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ด้วย ซึ่งการจะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวข้างต้น สำคัญคือ ผู้อุปการะและ ครูได้บูรณาการการเรียนการสอนให้เด็กได้เห็นถึงความเชื่อมโยงในมิติต่างๆ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งความเป็นองค์กรรวมนี้อาจเกิดขึ้นได้ ผู้ปกครองและครูได้มีความพยายามที่จะโดยใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อน

จิตวิทยารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็ก โดยการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัวจากการศึกษาพบว่า ผู้อุปการะให้ความรัก ความอบอุ่นกับเด็กๆ และผู้อุปการะมีความสัมพันธ์เหมือนกับบิดามารดาทั่วไป มีปฏิสัมพันธ์กันตลอดเวลา มีกิจกรรมที่ทำร่วมกันเป็นประจำ มีการพูดคุยปรึกษาหารือเกือบทุกเรื่อง ผู้อุปการะพร้อมให้คำปรึกษาทุกเรื่อง รักและดูแลเอาใจใส่มาเป็นเวลาสิบปี ผูกพันกับเด็ก ๆ สมาชิกในครอบครัวมีการแสดงออก ทั้งกาย วาจา ใจ ในเรื่องความรักและความอบอุ่นในครอบครัว และสมาชิกครอบครัว ทุกคนมีบทบาทหน้าที่เป็นทั้งผู้นำและผู้ตาม สอนให้เด็กรู้จักบทบาทของตนเอง ทำงานปฏิบัติตนในฐานะสมาชิกในครัวเรือน ตามที่ตัวเองได้รับมอบหมาย ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างเหมาะสมเพื่อให้เด็กมีภูมิคุ้มกันในด้านที่ดีเป็นการจัดเตรียมเด็กเพื่อให้ความพร้อมที่จะรับมือกับปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตโดยมีมาตรการป้องกันความเสี่ยงที่รอบคอบและรัดกุมรองรับนำไปสู่การปฏิบัติมีการเสริมสร้างทักษะชีวิตและพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมและถูกต้องให้แก่เด็กโดยเฉพาะการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นสามารถจัดการควบคุมดูแลอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมมีความรู้ความเข้าใจในหลักโภชนาการ การออกกำลังกายและการใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์และมีคุณภาพตลอดจนมีการพัฒนาสุขภาพในครัวเรือนและโรงเรียนโดยจัดบ้านและโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะเอื้อต่อการมีสุขภาวะมีการควบคุมดูแลและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมต่างๆ ให้

อยู่ในสภาพที่ตีปอดคล้ายจากโรคการเจ็บป่วยหรืออุบัติเหตุต่างๆ ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดของ ซีเกลแมน (Seigelman, 1965) ที่สรุปว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักเป็นการอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาแสดงความสัมพันธ์กับบุตรในลักษณะเอาใจใส่รักใคร่ให้ความอบอุ่นให้เหตุผลมากกว่าการลงโทษ ให้คำชมเชยและช่วยแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่ดีที่สุด ทั้งนี้พฤติกรรมของบิดามารดาที่แสดงความรักต่อบุตรว่าเป็นการให้ความสำคัญกับบุตรเป็นอันดับแรกโดยการให้สิ่งที่บุตรต้องการจริง ๆ เช่นเดียวกับการที่ให้ในสิ่งที่บิดามารดาคิดว่าบุตรต้องการหรือหวังว่าบุตรอาจมีความต้องการและการให้ตรงตามพัฒนาการรวมทั้งการยอมรับหรือยกย่องบุตรตามความสามารถสติปัญญา ร่างกาย และอารมณ์ของบุตร โดยในการสร้างทักษะชีวิตให้เกิดขึ้นกับเด็กนั้น พ่อแม่ผู้ปกครองจะต้องเป็นผู้ที่คอยให้ความช่วยเหลือส่งเสริมองค์ประกอบในด้านต่างๆ ที่ได้กล่าวมาให้กับบุตรหลานของตนเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิตแก่เด็กอันเป็นการป้องกันไม่ให้เด็กมีพฤติกรรมเสี่ยงและในขณะเดียวกันก็ช่วยเสริมสร้างให้เด็กแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่ดีและเหมาะสมเหล่านี้ไม่เพียงจะส่งผลดีแก่ตัวเด็กและครอบครัว แต่ยังส่งผลในระดับสังคมอีกด้วย เพราะเด็กและเยาวชนจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมต่อไปในภายภาคหน้า ส่วนการให้ความรู้กับเด็กในพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกพอเพียงให้เกิดขึ้นในเด็ก เยาวชน โดยสอนให้เด็กได้ตระหนักถึงความพอประมาณในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผล ฝึกให้มีการมองไปข้างหน้า และเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อความเปลี่ยนแปลงอย่างรู้เท่าทัน รวมถึงการหมั่นแสวงหาความรู้ เพื่อให้เกิดความรอบรู้ในด้านต่างๆ ฝึกฝนตนเองให้มีความรอบคอบและระมัดระวัง โดยใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตที่สำคัญแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเน้นให้เด็กมีคุณธรรม จริยธรรม มีความอดทน ความขยันหมั่นเพียร มีความซื่อสัตย์ แบ่งปันและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต อย่างไรก็ตาม โครงการครอบครัวอุปการะเป็นการสร้างโอกาสให้เด็กสามารถพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม การศึกษา และมีคุณภาพชีวิตที่ดีส่งเสริมให้ได้เรียนรู้และสัมผัสชีวิตครอบครัวที่มีความรัก ความอบอุ่น ภายใต้วีถิชีวิตชุมชนเกษตรที่มีวัฒนธรรมที่ดีงาม ส่งเสริมกระบวนการการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกัน ทั้งภาครัฐ เอกชน และบุคคล โดยมีครอบครัวและชุมชน เป็นศูนย์กลาง ครอบครัวที่มีจิตอาสา มาอุ้มชูดูแลเด็กผู้ด้อยโอกาส คอยอบรมบ่มนิสัยให้เป็นเด็กที่มีคุณภาพ มีชีวิตและจิตใจที่ดีงาม มีความรักความผูกพันต่อครอบครัวและชุมชนท้องถิ่นที่เขาเหล่านั้นเติบโตต่อไป (สมคิด อิศระวัฒน์, 2542) ดังนั้น การปลูกฝังระเบียบวินัยจะเป็นพื้นฐานในการดำเนินกิจกรรมในสังคมและการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มทำให้นุคคลปฏิบัติตามกฎระเบียบที่สังคมกำหนดเป็นสิ่งที่บุคคลได้รับตั้งแต่วัยต้นของชีวิตในการดำรงชีวิตประจำวัน

ประเด็น ปัญหาการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ในมุมมองของครอบครัวอุปการะ พบว่า ปัญหาเรื่องการเรียนเด็กเรียนอ่อน สถิติปัญญายู่ในระดับปานกลาง เด็กมีผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง และระดับต่ำ ปัญหาเด็กมีระดับพัฒนาการด้านสมองช้าและระดับไอคิวต่ำ ครอบครัวอุปการะใช้วิธีแก้ปัญหาโดยพืดูแลน้องถ้าน้องไม่เข้าใจที่ช่วยสอนงั้นแนะนำเรื่องการบ้านรวมถึงผู้อุปการะช่วยดูแลอย่างใกล้ชิด สอนการบ้าน เป็นต้น ปัญหาอื่นๆ ซึ่งผู้อุปการะได้พยายามดูแลอย่างใกล้ชิดประสานงานกับครูในโรงเรียนและเจ้าหน้าที่ของสถานสงเคราะห์ต่อไป ซึ่งปัญหาที่พบ ครอบครัวอุปการะมีการเอาใจใส่และช่วยกันกับโรงเรียนผู้ปกครอง ชุมชน ในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับเด็ก (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ, 2528) โดยในการเลี้ยงดูเด็กและแก้ไขปัญหาให้กับเด็กๆ ในอุปการะจะเป็นการอบรมเลี้ยงดูแบบรักและสนับสนุน หมายถึง การที่บิดามารดาปฏิบัติต่อบุตรด้วยความรักใคร่เอาใจใส่ทุกซอกซอกของบุตรมาก การอบรมเลี้ยงดูแบบนี้เป็นการทำให้ในสิ่งที่เด็กต้องการเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบนี้จะให้ความสำคัญต่อบิดามารดาขอรับการอบรมสั่งสอนต่างๆ

ประเด็น แนวทางการแก้ไขปัญหาในการเลี้ยงดูเด็ก การสร้างความผูกพันรักใคร่ของพ่อแม่ ผู้อุปการะแสดงความรักและความจริงใจต่อเด็กอย่างแท้จริงจะทำให้เด็กไว้วางใจรวมถึงการทำกิจกรรมภายในครอบครัวร่วมกัน ปฏิบัติต่อเด็กเหมือนคนในครอบครัวและสร้างความมั่นใจให้เด็กในการดำเนินชีวิตจะเป็นการสร้างฐานกำลังใจให้กับเด็กสามารถพึ่งพาตนเองได้ การเลี้ยงดูเด็กต้องให้หลักในการอบรมเลี้ยงดูปลูกฝังให้เด็กมีระเบียบวินัยที่เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตในสังคมและการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มทำให้เด็กได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่สังคมกำหนดและสามารถซึมซับการปฏิบัติตนในสังคมในการดำเนินชีวิตประจำวัน มีการปลูกฝังความคาดหวังทำให้เด็กมีระเบียบวินัย เข้าใจต่อกฎของครอบครัวและสังคม มีการกำหนดบทบาทในสังคม รู้จักบทบาทตนเองและแสดงบทบาทได้อย่างเหมาะสมในการสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ถูกต้องตามกาลเทศะและโอกาสต่าง ๆ กัน สอนให้เด็กเกิดความรู้ ความสามารถ และความมั่นใจที่จะให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมกับผู้อื่นในสังคม มีการถ่ายทอดการปฏิบัติตามประเพณี ภูมิสังคม โดยการเรียนรู้จากการเลียนแบบการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

นอกจากนี้ ผู้อุปการะจะต้องแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงาม ประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ดีงามและถูกต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก เพราะเด็กจะซึมซับพฤติกรรมจากผู้อุปการะเป็นแบบอย่าง สอนเด็กให้มีระเบียบวินัย เคารพกตัญญูในสังคม รวมถึงเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้พูดเพื่อแสดงความรู้สึกของตนเองออกมาทั้งทางด้านบวกและด้านลบ เมื่อเด็กมีปัญหาผู้อุปการะ ต้องตั้งใจรับฟังปัญหาของเด็ก ซึ่งจะทำให้เด็กรู้สึกว่าเป็นที่ยอมรับของครอบครัว รวมถึงส่งเสริมให้เด็กได้มีการรับรู้เชื่อมโยงความคิดเรียนรู้แก้ปัญหาเฉพาะหน้าและสามารถรับรู้ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม เป็นประโยชน์ต่อการ

ดำรงชีวิตในอนาคต และนอกจากนี้ มีการสร้างกลุ่มองค์กรในชุมชนในพื้นที่ที่มีเด็กจากโครงการฯ เข้าพักอาศัยในตำบล โดยการรวมกลุ่มจัดกิจกรรมได้เรียนรู้ตามศักยภาพและตามสภาพแวดล้อม เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวในการบ่มเพาะให้คนมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ในวิถีชีวิตและเพื่อพัฒนาศักยภาพครอบครัวอุปการะโดยส่งเสริมการมีอาชีพและรายได้ เสริมสามารถดำรงชีวิตอย่างพอเพียงสนับสนุนการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับศักยภาพ ของครอบครัว มีการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกันเพื่อให้เกิดสัมพันธภาพ ที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัวและเชื่อมโยงกับเครือข่ายครอบครัวเพื่อให้เกิดความเอื้ออาทรและ การเป็นเครือญาติมาใช้ในวิถีชีวิตควบคู่กับการปลูกฝังศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้สมาชิก ในครอบครัวรู้จักใช้ปัญญาในทางที่ถูกต้องและมีจิตสำนึกในการเป็นคนดีของสังคม สามารถอยู่ ร่วมกันอย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กรมกิจการเด็กและเยาวชน ควรให้ความสำคัญกับโครงการครอบครัวอุปการะ โดยมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนโครงการฯ อย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านงบประมาณ แผนงาน และ บุคลากร
2. กรมกิจการเด็กและเยาวชน ควรมีการกำหนดยุทธศาสตร์เกี่ยวกับโครงการ ครอบครัวอุปการะให้ชัดเจนโดยมีแผนการดำเนินการเชิงรุก และพัฒนาบุคลากรที่รับผิดชอบ โครงการอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานควรให้ความสำคัญกับโครงการฯ อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีการติดตามกำกับดูแลเอาใจใส่ทั้งครอบครัวอุปการะและเด็กในโครงการฯ
2. เจ้าหน้าที่โครงการฯ ควรมีการให้ความรู้แก่ผู้อุปการะเกี่ยวกับการดูแล พัฒนาการเด็กทุกๆ ด้าน อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ
3. ผู้อุปการะเด็กในโครงการฯ ควรได้รับความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาในการดูแลเด็ก อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความรู้สึก ทักษะ และมุมมองของเด็กที่อยู่ในโครงการครอบครัวอุปการะ
2. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องการติดตามผลอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับความสามารถในการใช้ชีวิตในสังคมของเด็กที่ผ่านโครงการครอบครัวอุปการะ

บรรณานุกรม

- กันตวรรณ มีสมสาร. 2544. การเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กวัยย่างเข้าสู่วัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูในรูปแบบที่แตกต่างกันตามการรับรู้ของตนเอง. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กันยา ลุมพิกานนท์. 2548. กิจกรรมเด็กปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจะเชิงเทรา. จะเชิงเทรา: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครินทร์.
- กุศล สุนทรธาดา. 2541. สถานการณ์และองค์ความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรและสิ่งแวดล้อมมหาวิทยาลัยมหิดล.
- จุไรรัตน์ เสนพงษ์. 2547. ความสัมพันธ์ระหว่างแบบแผนการอบรมเลี้ยงดูของมารดาสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กก่อนวันเรียน. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน, อรพินทร์ ชุมชม และ งามตา วะนันทานนท์. 2528. ปัจจัยทางจิตวิทยานิเวศที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของมารดาไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ดวงเดือน มุลกลาง. 2546. การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้ปกครองโรงเรียนบ้านบวกอำเภอลี้ จังหวัดลำพูน. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดุยฎี โยเหลา. 2535. การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูหลักเด็กในประเทศไทยโดยใช้การวิเคราะห์เมต้า. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- ฤทธิไกร มหาสารคาม. 2556. “วิจารณ์ “บริบทของสถานศึกษา / ลักษณะชุมชน / ภูมิสังคม”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.gotoknow.org/posts/557534>) (11 มีนาคม 2557).
- หัตถดาว ลิ้มพะสุต. 2543. แบบแผนการอบรมเลี้ยงดูบุตรและสัมพันธภาพในครอบครัว. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นงพงา ลิ้มสุวรรณ. 2542. เลี้ยงลูกถูกวิธีชีวีเป็นสุข. กรุงเทพฯ: เมคอินโฟจี.ดี.
- นงเนตร ธรรมบวร. 2541. บทบาทของครอบครัวกับการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

- บุญเลิศ ชงสะอาด และ สมศักดิ์ บุญชู. 2551. รูปแบบความเป็นสถาบันครอบครัวเข้มแข็งและ
ยั่งยืนกรณีศึกษา 3 ชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี: รายงานการวิจัย. อุบลราชธานี:
สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดอุบลราชธานี.
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ และคณะ. 2545. รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษารูปแบบความสัมพันธ์
ระหว่างพฤติกรรมของคนไทยกับกระบวนการทางสังคมประเพณีของครอบครัวในปัจจุบัน
ที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพ็ญศรี พิชัยสนธิ. 2522. อนามัยครอบครัว. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- ภูสิทธิ์ ชันติกุล. 2552. การศึกษาวิถีชีวิตชุมชนวัดประหาระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร:
รายงานวิจัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ยงยุทธ วงศ์กริมย์สานต์. 2552. เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการ: การพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อ
เสริมสร้างภูมิคุ้มกันในตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัย
พฤติกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รติชน พีรยสธ. 2543. การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: เอมี เทรคดิง. โรม สุรเสน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- วรภรณ์ รักวิจัย. 2540. การจัดกิจกรรมประจำวันเพื่อพัฒนาเด็ก. เอกสารประกอบการฝึกอบรม
ครูสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กระทรวงศึกษาธิการ.
- วีรณัฐ วงศ์คงเดช. 2547. เจตคติต่อการแสวงหาความช่วยเหลือและการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน. กรุงเทพฯ:
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมคิด อิศระวัฒน์. 2542. ลักษณะการอบรมและเลี้ยงดูหลักเด็กของคนไทยซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้
ด้วยตนเอง. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุชีรา เล่นวารี. 2545. บทบาทของผู้ปกครองที่มีต่อการส่งเสริมการรักษาความสะอาดของนักเรียน
ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา สำนักงานเขตหนองจอก.
กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุริรัตน์ จุลานพันธ์. 2549. ความคาดหวังเกี่ยวกับรูปแบบครอบครัวที่พึงปรารถนากรณีศึกษา
สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถีและสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ.
กรุงเทพฯ: ภาคนิพนธ์ปริญญาโท, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์. 2555. บรรยายสรุปประจำปี 2555. เชียงใหม่: ม.ป.พ.
(เอกสารอัดสำเนา).

อำไพพรรณ ปัญญาโรจน์. 2545. การอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวันเรียน. กรุงเทพฯ: คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันราชภัฏจันทรเกษม.

Gupta, P. D. 1995. **Interest Rates and Budget Deficits: A Study of the Advanced Economies.** California: Stanford University.

Musser, H., Conger, J.J. and Kagan, J. 1990. **Child Development and Personality.** Singapore: Harper International.

Shapiro, L.E. 1997. **How to Raise a Child with a High EQ.** New York: Harper Collins Publishers, Inc.

Seigelman, M.E.P. 1965. **Learned Optimism: How to Change Your Mind and Your Life.** New York: A.A.Knopf.

William S. H. and Coles, J.W. 2000. "Independence of the Chairman and Board Composition: Firm Choices and Shareholder Value". **Journal of Management** January 1, 40: 256-286.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์

ปัญหาอุปสรรคในการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ตามโครงการครอบครัวอุปการะของ
สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคในการอบรม
เลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียง
พิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งข้อมูลต่าง ๆ จะนำไปประเมินผลในเชิงการศึกษาทางวิชาการโดยไม่มี
ผลกระทบแก่ผู้ให้ข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์ประการใด

ผู้ศึกษา ขอขอบคุณผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ทุกท่านที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการศึกษา
อิสระ และให้การสนับสนุนให้การศึกษาสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลผู้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อสกุล.....
เพศ.....อายุ.....ปี อาชีพ.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลการเลี้ยงดู

1. ท่านเข้าร่วมโครงการครอบครัวอุปการะตั้งแต่เมื่อไหร่

.....

2.ทำไมจึงคิดอุปการะเด็ก

.....

3.ท่านทราบข่าวการรับอุปการะเด็กของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ได้อย่างไร

.....

.....

4. ท่านคิดว่าท่านมีความพร้อมอย่างไรในการรับอุปการะเด็ก

.....

.....

.....

5. ท่านได้รับเด็กไปอุปการะกี่คน

.....

6.1 ท่านมีแนวปฏิบัติในการเลี้ยงดูเด็กในอุปการะในด้านปัจจัยสี่อย่างไร

6.1 อาหาร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6.2 ที่อยู่อาศัย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6.3 เครื่องนุ่งห่ม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8. ข้อมูลสัมพันธภาพในครอบครัวประกอบด้วย 4 ประเด็นดังต่อไปนี้

1) การใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกันของเด็กและสมาชิกในครอบครัว

.....

.....

.....

2) การพูดคุยปรึกษาหารือและตัดสินใจในเรื่องสำคัญต่างๆ

.....

.....

.....

3) การแสดงออกซึ่งความรักและความเอื้ออาทรกันทั้งทางกายวาจาและใจ

.....

.....

.....

4) การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมของสมาชิกในครอบครัว.

.....

.....

.....

9. ท่านมีข้อเสนอแนะอื่น ๆ ให้สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ ในการรับเด็กไปอุปการะในครอบครัว

9.1 การส่งเสริมด้านการรักษาพยาบาล

.....

.....

.....

9.2 การบริการด้านการศึกษา/ฝึกอาชีพ

.....

.....

.....

9.3 การบริการด้านสังคมสงเคราะห์

.....

.....

.....

9.4 การบริการด้านการกีฬาและนันทนาการ

.....

.....

.....

9.5 การบริการด้านฝึกวินัยและอบรมศีลธรรมและจริยธรรม

.....

.....

.....

9.6 การประสานงานกับหน่วยงานกับสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่

.....

.....

.....

10. ท่านคิดว่า ท่านใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการเลี้ยงดูเด็กๆ อย่างไร

.....

.....

.....

11. ท่านสั่งสอนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้กับเด็กอย่างไร

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อมูลปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข

ปัญหาที่เกิด	แนวทางแก้ไข
จากเด็ก จากครอบครัว จากเจ้าหน้าที่	

ภาคผนวก ข

หนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูล

ที่ พม ๐๓๓๗ / ๗๗๒๔๗

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

๑๐๓๔ ถนนกรงเกษม แขวงมหานาค

เขตป้อมปราบฯ กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐

๗๐ กันยายน ๒๕๕๖

เรื่อง ขออนุญาตเข้าเก็บข้อมูล

เรียน คณะบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่

อ้างถึง หนังสือมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่ ศร ๐๕๒๓.๒๙/๔๔๔๑ ลงวันที่ ๒ กันยายน ๒๕๕๖

ตามหนังสือที่อ้างถึง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ได้ขออนุญาตให้นางจิตภา ปามาคำ รหัส ๕๕๐๑๔๓๗๐๐๒ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการพัฒนามนุษย์สังคมอย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ขอเข้าสำรวจข้อมูลการเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ปัญหา และอุปสรรคในการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ เพื่อประกอบการทำปัญหาพิเศษ เรื่อง “การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะ ตามโครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่” นั้น

ในการนี้ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ พิจารณาแล้วเพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัยโครงการดังกล่าว จึงอนุญาตให้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เข้าเก็บข้อมูล ณ สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ และขอให้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.๒๕๔๖ อย่างเคร่งครัด ทั้งนี้ ขอให้ท่านได้ส่งผลการวิจัยให้กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการทราบภายหลังที่เสร็จสมบูรณ์แล้ว เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานของสถานสงเคราะห์ฯ ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายวิทัศน์ เตชะบุญ)

รองอธิบดี ปฏิบัติราชการแทน

อธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

เรียน คณะผู้บริหารวิทยาลัย

สำนักคุ้มครองสวัสดิภาพหญิงและเด็ก

ส่วนคุ้มครองสวัสดิภาพและพัฒนาเด็ก

โทร. ๐ ๒๖๕๕ ๖๐๓๓, ๐ ๒๖๕๕ ๖๐๓๔

โทรสาร. ๐ ๒๖๕๙ ๖๑๑๑

ได้ผลด้วยแล้ว หอ. เมืองรวม
และได้ผลด้วยแล้ว นานกว่าหนึ่งปี
ของหอ. สังเกตว่า เมืองรวม และที่อื่น
ในหอ. มีชีวิตที่ทนทานกว่าที่อื่น
พ.ศ. ๒๕๔๖ อย่างเด่นชัด และได้ผล
สมควรจะให้ กรมฯ กรมฯ ทนด้วย ดีเหมือน
ใจที่รับใช้ เริ่มมาด้วยแล้ว

3 m. n. st

ภาคผนวก ค

รายชื่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล กลุ่มที่ 1 ครอบครัวอุปการะ จำนวน 16 ครอบครัว

นายภาวัต กรรณสูต

นางสาวพชรกมล ศรีหมื่น

นางพิกุล ตั้ง

นางเพ็ญภา บัวคลี่

นางมารศรี สุรนนท์ชัย

นางเกียงคำ บัวปิ่น

นางวิไล ดังเต็ง

นางกัลยา เข็นใจ

นางจรรยา เจริญดี

นางพิสมร ภิบาล

นางวิไล ทองคำ

นางสุทรี อินชัย

นางณิศา ตันวงศ์

นายนเรศ ทองคำ

นางทรายรี รอบรู้

นางอัจฉรา มูดู

**กลุ่มผู้ให้ข้อมูล กลุ่มที่ 2 บุคคลภายนอก เป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านการดูแลเด็ก
จำนวน 3 คน**

นางลัดดา เสนสุวรรณ

ตัวแทนครู

นางสุจิตตรา ไชยรุ่งเรือง

ตัวแทนครู

นายวีระเดช เจริญดี

ผู้นำชุมชน

**กลุ่มผู้ให้ข้อมูล กลุ่มที่ 3 เจ้าหน้าที่โครงการครอบครัวอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียง
พิงค์ จังหวัดเชียงใหม่**

นางสาวภกกรณ์ กิ่งแก้ว

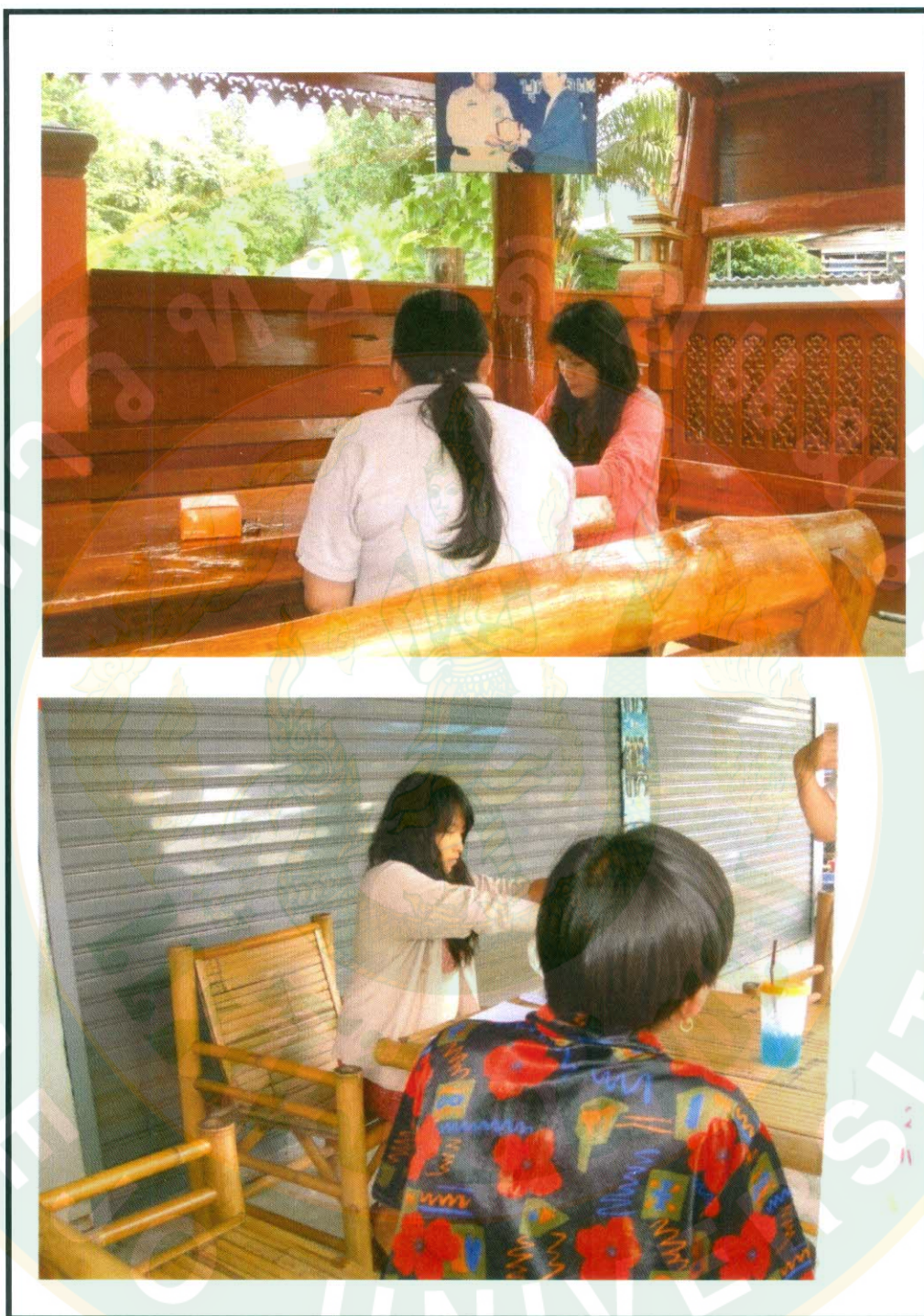
นางสาวณัฐกิตติ์ จินนารักษ์

นางจินดา เกษตรสินธุ์

นางณัฐนันท์ มุลศรี

นางสาวศรัณญา ชมภูเทพ

ภาพผนวก 1 สัมภาษณ์ครอบครัวอุปการะ

ภาพผนวก 1 (ต่อ)

ภาพผนวก 2 ผู้นำชุมชน

ภาพผนวก 3 ตัวแทนครู

ภาพผนวก 4 สัมมนากลุ่มย่อย

ภาพผนวก 4 (ต่อ)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล

นางจิตาภา ปามาคำ

เกิดเมื่อ

12 เมษายน 2511

ภูมิลำเนา

จังหวัดลำปาง

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2554

ศิลปศาสตรบัณฑิต (การจัดการทั่วไป)

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง จังหวัดลำปาง

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2556 - ปัจจุบัน

นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ

